

Nemunas

Nr. 1
(895)

2014 m.
sausio 9–15 d.

Kaina 3,00 Lt

KAUNO KULTŪROS IR MENO SAVAITRAŠTIS

Čijunė Sugihara (akt. Rafailas Karpis).

Žiedais krintantys „Sakurų prisiminimai“

5 p.

9 1770134 314014

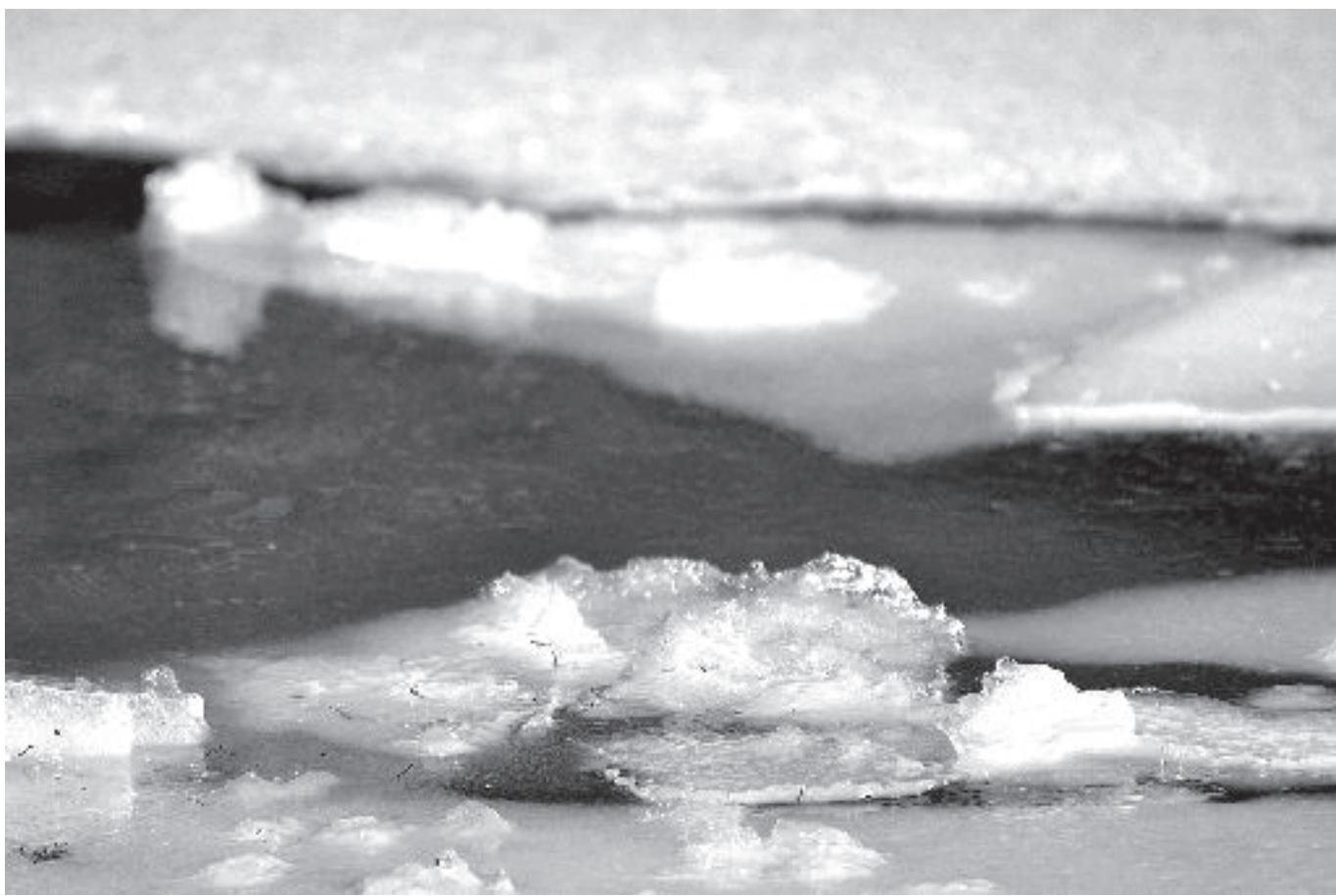
* * *

*Ar moki dėkot, širdie,
už akimirkos groži
lyg snaigę delne,
jos tobulą formą? –
ji greit gal suduš,
bet liks atminimas,
kurio neištrins
tas bėgantis laikas.*

* * *

*Dėkok, kad ritmas
aušroje dar gyvas,
nors krūpsi jis, dėkok,
kad esi čia ir sniegas
boluoja už lango toks tyras
kaip andai,
tolimoj vaikystėj.*

Aldona Elena PUIŠYTĖ

Vlado BRAZIŪNO iliustracija

Nesumeluotas teatras

Vos įvykus metų sandūrai, kai senus keičia nauji ar besikartojantys dalykai, susitinkame su dramos teatro aktoriumi Antanu ŽEKU prisiminti dar labiau nutolusių laikų. Menininkas vis rečiau pasirodo scenoje, todėl turi laiko įvairiam rašymui. Ši kartą susėdame lėlių teatro aktorės Elenos Žekienės lėlių apsuptyje, taigi ir pokalbis savaimė prasideda nuo jų.

– Pačioje karjeros pradžioje parašėte scenarijų lėlių spektakliui „Mergelė gulbelė“, kuris sulaukė didelio pasisekimo ir scenoje liko labai ilgai. Vėliau parašėte dar kelis scenarius, nors dirbote dramos teatre?

– Jis pastatytas, kai dar nebuvo Kauno lėlių teatro – dirbome tuometiniame Kapsuke. Vėliau atvykome į Kauną ir suvaidinome daugiau nei septynis šimtus spektaklių. „Gulbė karaliaus pati“ – labai populiarus veikalas, dabar sulaukiantis neįprastą interpretaciją, pavyzdžiu, pastatytas net be teksto. Šis spektaklis buvo sėkmingas, vėliau parašiau dar septynias pjeses lėlių teatrui – ir scenai pritaikytų klasikų, ir autorinių kūrinių. Visada buvau susijęs su literatūra, mama labai norėjo, kad kurčiau. Rašydarau daug eilių, dainų tekstų spektakliams. Tai mane domina iki dabar. Prisimenu net gana keistą patirtį, kai per spektaklio „Amerika pirtyje“ pertraukas buvo skaitomi mano rašyti kupletai – ir užmokesči gaudavau neblogą, ir pasilinksmindavau. Kai gastroliuodavom, jau iš anksto sužinodavau visas vietas naujienas, paskalas, o tada publikai patekdavau siurprizų. Jie labai stebėdavosi ir džiaugdavosi. Eiliuoti man puikiai sekasi be didelių pastangų, o stai rimtą eilėraštį sukurti – jau kas kita.

– Visai nesibaimindamas užsiminėte apie jaučiavimą vaidintus sovietinius propagandinius spektaklius. Tokia buvo realybė. Ar dažnai ji vargindavo?

– Taip, būta visko. Prisimenu pjese „Pūga“, kurioje vaidinai Vladimirą, bet ne Ilijčių, o karininką baltagardietį. Nors pjese nebuvu labai prasta, svarbiausias jos leitmotyvas – meilės trikampis. Žinoma, tokie sausii, nykūs vaidmenys vargindavo, bet aršaus pasipriešinimo, neigiamų reakcijų nekėlė. Toks buvo laikas, tačiau, jei galėdavau rinkitis, pavyzdžiu, rašydamas poeziją, šiu temų neliesdavau.

– Kas esmingiausiai ugđe jūsų kaip kūrėjo as-

menybę? Vaikystėje gyvenote ir kaime, ir mieste – kuri patirtis įsirėžė giliau?

– Gimiau kaime ir iki šiol likau kaimo vaikas. Tai pagrindinė mano asmenybės ašis. Dar ir dabar norisi parašyti keletą etiudų, o apie tai galvojant prieš akis išskyla vaikystės prisiminimai. Jie tiesiog stebėtinai ryškūs. Atrodo, kuo labiau sensti, tuo jie tampa svarbesni. Sunku suprasti, tačiau prisimenu, kaip per Atlantą skrido Darius ir Girėnas, nors man tebuvo dveji metukai. Kaip dabar matau dėdės kambarį, kuriame prie radijo su ausinėmis grūdosi daugybė vyru. O diktorius tiesiog plyšote plyšojo. Po daugelio metų susipažinau su Kaziu Inciūra ir sužinojau, kad tai jis tuomet, belaukiant svarbių žinių, aistringai skaitė poeziją. Prisimenu ir frontą, iš jųstaiga išlindusius žvalgus... Deja, vėliau įvyko šeimos drama, tévas nekaltais atsidūrė kalėjime, o mes su mama – Kaune. Prasidėjo visai kitokia paauglystė. Prisimenu gimnaziją ir nuostabius mokytojus, kurie pagarbą užsitaraudavo nepaprasta asmenybės švesa, o ne griežtumu. Gyvenome į Sibirą išvežtų žmonių palikuose namuose, bet miestas net ir pokariu atrodė ganétinai gyvas, daug laiko praleidome pa-slaptinguose kiemuose.

– Sakote, kad esate tikras kaimo žmogus, tačiau, net tévo lenkiamas prie žemės darbų, atsidūrėte scenoje. Jūsų pasirinkimui įtakos padarė net ir privalomoji tarnyba armijoje?

– Jei kalbame apie pasirinkimą, tai man labai svarbi buvo mama. Ji rūpinosi, kad baigčiau mokslius, galbūt todėl, kad pati pas kaimo daraktorių buvo pramokusi lenkiškai rašyti. Turėjo lenkiško, gal net bajoriško, krauso, kuris vertė siekti mokslų, domėties kultūra. Mama labai norėjo, kad rašyčiau, tobulinčiaus.

Tarnauti, palikęs mokslus Vilniuje, buvau paskirtas į Turkmeniją. Iš pradžių teatro meno mokiausiu Vilniaus valstybinėje dramos studijos antrojoje laidoje, vėliau – Vilniaus valstybinėje

konservatorijoje. Žodžiu, Turkestane jau buvau „patyrės“ aktorius. Ten buvo susibūrusi visai nebloga mėgėjų trupė, kuriai vadovavo atsitiktinai tokioje keistojė vietoje, visiškai kariniame miestelyje, atsidūrusi profesionali režisierė, viliojusi mane cigaretėmis. Štai ten ir susidūriau su tikra sovietine „medžiaga“, tačiau dirbtį buvo įdomu.

– Išskyurus trumpą pradžios periodą tuometiniame Kapsuke, jūs visą kūrybinį gyvenimą praleidote Kaune?

– Taip, buvome paskirti į Kapsuką, bet pasidarynyku, tad sprukome kas kur. 1958 m. Kaune dar veikė Jaunojo žiūrovo teatro trupė, įsikūrusi buvusio „Metropolitan“ kino teatro saleje. Dirbtį jame buvau pakviestas vos atvykės, jau kitą rytą, – vaidinau revoliucionierių be kojos, kurią visą spektaklį teko slėpti sulenkta maželyje. Po metų, 1959-aisiais, dalis šio kolektyvo perėjo į Kauno dramos teatrą, nes Jaunojo žiūrovo trupė buvo panaikinta. Deja, teatre visada nauja statoma ant kitų kaulų. Buvo tokiai, kurie net mirė iš širdgėlos. Tai, žinoma, sunku, bet neišvengiamu.

– Esate sakes, jog niekada nenorejote vaidinti nei Lyro, nei Hamleto. Iš kur kyla tokios nuostatos?

– Jei man tai tiktų, būtų skirta, tuomet gal ir norēčiau. Atlikdavau tuos vaidmenis, kuriuos vaidinti buvau kviečtas. Daugiausia mano karjeroje buvo komiškų personažų, keliais iš jų esu patenkintas. „Šventežeris“, „Amerika pirtyje“ – ryškiausiai mano spektakliai, tačiau negaliu sakytį, kad neraskiau ko nors įdomaus dabar, visai kitokio pobūdžio pastatymuose. Visą gyvenimą itin daug vaidinau – beveik kasdien po spektaklį, todėl ir patirtis labai įvairi.

4 Vyksmas

Nauja meno forma

Galerija Kaune atsirado labai netikėtoje vietoje, bet pačiu laiku, kai jau tiek kartą kalbėta apie kultūrai skirtų erdvę mieste trūkumą. Ši kartą truputį nultolta nuo centro. Vienoje judriaušių gatvių – Savanorių prospektė – ji įsikurė šiuolaikiniame, įmantria architektūra nepasižymintame pastate. Tačiau tai kompensuojama kitaip privalumais. „Meno forma“ turi labai didelę salę, kurioje galima eksponuoti didelės apimties meno kūriniai, ir gerą apšvietimą. Didžiulė šviesi erdvė iengta antrame pastato aukštė, tiesiai virš „Vynotekos“, bet patekti ten tikrai nesudėtinga. Tiesa, svarbiausia ne pamiršti adreso, kuris nuo šiol turi išsvirtinti visų mūsų atmintyje – Savanorių pr. 166. Šių patalpų ieškota metus, tačiau dar ilgiau – remėjų, kurie galėtų padėti įgyvendinti svajones. Pagaliau jos virto realybė.

„Apie galeriją jau seniai kalbėta, nes Kaune labai trūksta normalių parodinių erdvių. Vienintelė didesnė salė, kurioje įmanoma surengti solidžius autorių projektus, yra M. K. Čiurlionio dailės muziejaus Paveikslų galerija. Tačiau sunku suderinti muziejaus planus, gausias parodas ir dar tenkinti kitų poreikius. Sutilti vienoje salėje niekaip neįmanoma, nes mūsų mieste yra tikrai daug gerų menininkų, todėl „Meno forma“ – puiki dovana dailininkams. Visos kitos Kauko galerijų salės yra nedidelės ar net kamerinės“, – pasakojo „Meno formos“ savininkas dailininkas Eugenijus Nalevaika.

Kol savininkas rengė galeriją, pirmaja paroda rūpinosi kolega Alvydas Žalpys, demonstravęs nemenkus naujosios erdvės užmojus. Suburta išties rinktinė menininkų komanda. Ekspozicijoje – tapybos, vaiz-

do, objekto ir instalacijos kūriniai. Didesnę jos dalį sudaro nauji, dar niekur neeksponuoti darbai. Paroda „Pirma“ – ne tik galerijos „Meno forma“, bet ir daugelio kūriniių vieša premjera.

Didžiulis tapytojo Jono Gasiūno darbas „Sofa“ kabot matomiausioje vietoje. A. Žalpys teigia, jog anksčiau tokiem kūriniams vietos Kaune beveik nebuvu. Kai tokio dydžio paveikslą pakabini įprastoje galerijoje, jis beveik remia lubas ir grindis, todėl apie jokį išpūdį net kalbėti neverta. Pagaliau masyvius meno kūrinius galima eksponuoti pagarbiai. Dar viejas iki šiol nerodytas dailininko darbas „Vado torsas“ taip pat atliktas tēsiant asmeninę tapymo žvakės liepsna tradiciją.

Šalia pristatomi ir kiti ryškūs menininkai, jau tapę Nacionalinės premijos laureatais: Robertas Antinis, kaip visada kviečiantis žiūrovus į aktyvų dialogą su savo darbais, ir Kęstutis Grigaliūnas – įprastai ryškus ir spalvotas, o gal net kiek *fliukiškas*. Stipriausiai Kauno tapybos mokyklai atstovauja trys menininkės: Elena Balsiukaitė-Brazdžiūnienė, Aušra Barzdžiukaitė-Vaitkūnienė bei Agnė Jonkutė. Kiti kūrėjai įstrigę meno žanru ir stilistiką susidūrimuose. Vitražininkas, nors dabar veikiau netradicinės tapytojas ar instalacijų kūrėjas Eimutis Markūnas, nuolat ieškantis tapytojas Linas Liandzbergis ir fotomenininkas Artūras Valiauga ši kartą pristato bendarę videoinstalaciją „Auksiniai šnabždesiai“. Žodžiu, labai rimta komanda, po kurios turėtų ateiti nė kiek ne blogesni pasekėjai, jei jau taip placiai užsimota.

„Apsidžiaugiau sužinojės apie šią naują erdvę. Taip, kol kas čia dar nėra nieko ypatingo, nes viskā

tekė mums kartu sukurti. Tai laukia ateityje. Manau, menininkai įvertins atsivérusias galimybes ir noriai eksponuos savo darbus. Ši erdvė turi puikų dienos apšvietimą, kuriuo veikiausiai negali pasigirti nė viena Kauno galerija. Būtent dėl to pirmai parodai daugiausia pasirinkta tapybos darbų. Jų nėra daug – kad kiekvienas atskleistų ir neužgožtų vienas kito. Pakviesta ne tik Kauno, bet ir garsių Lietuvos menininkų, nes ši vieta turi nemenkų ambicijų ir siekių, todėl siauru akiračiu neapsiribos“, – kalbėjo parodos kuratorius A. Žalpys.

Pasak galerininko E. Nalevaikos, čia išsiteks ne tik naujausi vizualus meno kūrėjų darbai, bet ir muzikos, garso meno, performanso, modernaus šokio ar kino kūriniai. Galbūt ilgainiui įsikurs net diskusijų klubas, siejantis skirtinges žmones, siekiančius dalytis idėjomis. Dailės parodos jau suplanuotos visiems metams, bet kol kas laikomas paslaptyje, kad liktų šiokia tokia intriga.

Dabar į šią vietą svarbiausia prisikvesti ne tik menininkus, kurie, regis, mielai sutinka eksponuoti kūrinius, bet ir parodų lankytojus. Čia jiems įrengta erdvė automobilių stovėjimo aikšteli, padėsianti įveikti nuostatą renginiuose lankytis tik miesto centre. Ne vienas Europos didmiestis jau seniai prisijaukino nuošalias erdves ir taip praplėtė kultūrinį miesto lauką. Atėjo laikas ir mums.

Paroda „Pirma“ galerijoje „Meno forma“ veiks iki sausio 25 d., todėl dar galite suspeti. Visų kitų galeriją kantriai lauks ir vėliau.

Parengė Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Nesumeluotas teatras

Atkelta iš 3 p.

– *Kada ir kaip vaidmuo pavyksta? Ar svarbios tik aktoriaus pastangos, ar ir palankiai susiklosčiusios aplinkybės?*

– Visiškų fiasko gal net ir nebuvu. Nors pasitaikydavo nemalonų situacijų, kai ateiname vaidinti, o režisierius nežino, kaip nori dirbti ir ko siekti. Tada liūdniausia. Kadangi dirbau su keturių dešimčiai režisieriu, turiu labai įvairių patircių. Iš jų vos keli buvo įsimintini: Henrikas Vancetičius, Stasys Motiejūnas, Algimantas Galinis, Vytautas Kupstas, Gytis Padegimas. Labai skirtinges asmenybės ir darbo braižas. Tačiau mano komiškasis amplua nedaugeliui buvo lengvai įveikiamas. Humoras scenoje – rimtas dalykas. Man lengviausia dirbti su režisieriais, kurie nedaug kalba, bet pasako reikšmingus dalykus. Svarbu, kad

ne viskā iki galo. Jie pamėtėja mintį, o tada jau dirbi pats, improvizuoji, tesi. Kai ką nors pats atrandi, vaidmuo ilgam uždega. Pamažu, daug vadinant, atsiranda įgūdžių, ir viskas klostosi paraprasciau. Aš dažniausiai sugalvoju kokį nors fizinių, regimą asmenų bruožą, o tada lipdau visa kita. Nuo išorės einu į vidų. O jei dar turi gerą partnerį, scenoje beveik galima kurti stebuklus. Svarbi ir organika, improvizacijos, kai scenoje matai gyvą, tiesiog degantį žmogų ir iš karto reaguojį į jo skleidžiamas emocijas. Su Vytautu Grigoliu, Algimantu Masiuliu galėdavau „padžiazuoti“. Viskas turi būti paprasta, bet ne prasta. Natūralumas svarbus, tačiau ką kalbėti, kai dabar spektaklyje kartais net teksto neišgirsti, nes į diktiją nekreipiamu reikiamo dėmesio.

– *Kaip pasiekti, kad metų metus vaidinamas spektaklis neįsiskverbė, neprarastų gyvybės? Juk „Amerika partyje“ – beveik rekordininkė.*

– Reikia surasti raktą. Senasis mūsų spektaklis buvo daugiaplanis, nes mes ne tik vaizdavome situaciją, bet ir tai, kaip ji atsiduria kitame kontekste –

rukeros dramaturgijos ten nėra, pati istorija nėra svarbi. Aš, pavyzdžiui, vaidinu ne tik Antaną, bet ir tą, kuris vaidina Antaną. Režisierius Valdas Lenčevičius – tikras talentas, todėl spektaklyje nebuvo buitiškumo. Prisimenu, kaip atidžiai stebėdavau veiksmą scenoje, nes negalėjau pasisontinti. Man tai atrodė lyg sudėtingas muzikos kūrinys, kurio kaita, improvizacijos visus užburdavo. Dažtiniame spektaklyje su naujais aktoriais nieko panašaus nėra – jis tik pasakoja istoriją.

Apskritai teatre blogiausia, kai matai, kad scenoje meluoja. To neįmanoma pakęsti. Kita vertus, čia turi dirbti vieną kitą jaučiantys žmonės, gal ir ne šeima, bet artimos sielos. Mes labai nuosirdžiai bendraudavome, kartu praleisdavome daug laiko. Bohemiškuose vakarėliuose dažnai aptardavome ir kūrybinius dalykus. Deja, dabar tai sunkiai įmanoma, nes į teatrą ateinama trumpam. Todėl galbūt dažniau ir nesėkmė pasitaiko. Tačiau aš jau negaliu apie tai spręsti, nes mano nuostatos ir skonis – iš kito laiko. Tiesa, matau ir itin įdomių, man svarbių ieškojimų. Kartais vyresniuosios kartos aktoriai kategoriskai sako, kad tokio teatro negali būti. Aš manau, jog gali ir turi būti visoks, labai įvairus, nes ir žmonės yra skirtini. Blogi spektakliai patys numirsta. Svarbiausia teatre ne forma, o tikrumas.

Kalbėjosi Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Žiedais krintantys „Sakurų prisiminimai“

Čijunė Sugihara (akt. Rafailas Karpis), Sakura (akt. Jovita Vaškevičiūtė).

Pirmomis šių metų dienomis Nacionaliniame Kauno dramos teatre vyko pasaulinė oratorijos „Sakurų prisiminimai“ premjera, nors darbai prasidėjo tik lapkričio pabaigoje, kai į teatrą atvyko kūrėjai iš Japonijos – prie režisieriaus Shugo Ikoho prasidėjo kompozitorius Atsuhiko Gondai, scenografė Hiromi Tokumasu, kostiumų dailininkas Emi Hidehiko, po šv. Kalėdų atvyko ir pasaulinio garso dirigentė Tomomi Nishimoto.

Oratoriją kuria jungtinės pajėgos: be minėtų japonų kūrėjų, projekte dalyvauja dirigentės asistentas Martynas Staškus, libreto autorius Rimvydas Stankevičius, solistai Rafailas Karpis, Vladimiras Prudnikovas, Jovita Vaškevičiūtė, Gunta Gelgotė, kamerinis choras „Brevis“, Kauno berniukų ir jaunuolių choras „Varpelis“, Kauno miesto simfoninis orkestras, tradicinio japonų instrumento *koto* atlikėja Yoko Nishi, Vytauto Didžiojo universiteto vaidybos studentai. Dar liko nepaminėtas labai svarbus asmuo, kurio iniciatyva dažnai mezgasi ryšiai su Japonija – tai Gabija Žukauskienė, prieš keletą metų dirbusi kultūros atašė Japonijoje. Šios oratorijos idėja brandinta jau daug metų, kol pagaliau ji tapo realybė.

Pradėjus bendradarbiauti su produseriu Hiroyuki Yamashita, nuspresta dviejų, iš pirmo žvilgsnio skirtingu kultūrų jungti iprasminti per vieną iškilį asmenį – Čijunę Sugiharą, 1939–1940 m. rezidavusį Kaune – jo ranka rašytos vizos išgelbėjo tūkstančius žmonių nuo mirties. Ši konkreti istorija siek tiek atispindili oratorijoje, tačiau kūrinio pagrindą sudaro daug abstraktesnių elementų.

Kad ši japonams puikiai žinoma istorija įgautų naujų spalvų, libreto autoriumi iš kelių kandidatų pasirinktas lietuvis – rašytojas R. Stankevičius. Kuriant jam teko nemažai bendrauti su kompozitoriumi bei režisieriumi. Rašytojas prisipažino, jog visa, ką gražaus ir gero buvo girdėjęs apie japonus, pasivirtino. Si išskirtinė užduotis tapo tikru kūrybiniu malonumu. „Pagrindinis meninis uždavinys man buvo priminti Č. Sugiharos asmenybę ir jo darbus. Tačiau kitokie poetiniai tikslai – tai tévynės ir meilės linija. Kiekvienas iš mūsų svarbiausių vertybų semiamēs iš savo tautos ir žemės. Bet gal ne visada susimastome, kad gali ateiti valanda, kai tek patiem pabūti tévynė. Taip, kaip Č. Sugihara atliko savo žygdarbį priešindamasis oficialiai Japonijos politikai. Tuomet suprant, kad svarbesnė yra amžinoji tévynė, o režimai – laikini. Pa-

laimintas ne tik žmogus, kuris atliko žygdarbį, bet ir žemė, kurioje jis įvykdytas, – tai dovana ir Lietuvai, ir žmogiškumui“, – pagrindinė kūrinių idėją nusakė R. Stankevičius. Taip librete atsirado daug intrigojančių siuzetinių linijų, kurių veikėjai yra Lietuvos istorijos asmenybės. Deja, didžiosios libreto dalies spektaklyje nepavyksta išgirsti, todėl jis ištirpsta muzikoje, praranda aktualumą.

Paklaustas apie kūrybinį procesą ir uždavinius, režisierius S. Ikohas atskleidė, kad jam buvo svarbu sukurti savitą ir originalų kūrinį apie Č. Sugiharą, nes Japonijoje ši asmenybė labai gerai žinoma, gerbiamą ir populiarą – apie jį pastatytas filmas, miuziklas, dramos spektaklis, todėl nuspresta akcentuoti ne konsulo gyvenimo biografinės detales, bet humanistinį poelgi. Veiksmas vyksta mūsų dienomis ir lemingais 1939–1940 m., vaizduojamas menamas Č. Sugiharos susitikimas su Lietuva, kuriai atstovauja trys simboliai: K. Donelaitis, kunigaikštis Kęstutis ir Stelmužės Ažuolas, ypač padėjęs režisieriui rasti netikėtų sprendimų. Jo manymu, pagrindinis kūrinio veikėjas yra laikas, jungiantis skirtingus gyvenimus, istorijas. Jie labai ryškiai atskleisti. Be to, S. Ikohas teigimu, itin svarbu ir simboliška, jog kūrybinis procesas vyksta Kaune, mieste, kuriame Č. Sugihara atliko savo kilnų darbą, nes iki šiol dažniausiai akcentuotas diplomatimo ir žydų ryšys. Režisierius siekė, kad oratorijos veikėjai reagotų į muziką, sekutį ja, kalbėtusi.

Muziką kūrė kompozitorius A. Gondai. Jam atrodo, kad ši oratorija ne tik pasakoja apie iškilį asmenybę, bet ir iškelia žmogiškojo pasirinkimo dilemą, kai tenka spręsti, ar paklusti tévynei, ar klausytis vidinio balso. „Skaitydamas libretą supratau, jog pagrindinis kūrinio veikėjas ne Č. Sugihara, o sakuros, kurios yra savotiškos tarpininkės tarp praeities ir šiandienos. Jų šaknys raizgosi Lietuvos žemėje ir primena tai, kas tuomet vyko, perduoda, kas užkoduota jų atmintyje. Todėl oratorijoje labai reikėjo moteriško balso skambesio, tai atliks Sakura – solistė J. Vaškevičiūtė. Šalia dar ir moteriškas instrumentas – *koto*“, – pasakojo A. Gondai. Kompozitorius prisipažino, kad jam nebuvo lengva rašyti muzikines partijas nežinoma kalba, tad partitūra kelis kartus kruopščiai redaguota.

Solistas R. Karpis pirmą kartą Č. Sugiharos vardą išgirdo būdamas trylikos metų, kai žiūrėjo spektaklį Lietuvos nacionalinio dramos teatro

scenoje. Vėliau Vilniuje ir Kaune atsirado ne vienas jį pramenantis simbolis. Ruošdamasis Č. Sugiharos vaidmeniui naujojoje oratoriuje, solistas domėjosi šia asmenybe. Jam labai išsiminė faktas, jog net artimi diplomato kaimynai nežinojo, koks didis žmogus gyvena šalia jų, kol nepamatė didžiulės minios, susirinkusios į jo laidotutes. Solistui diplomato istorija labai artima, nes holokausto siaubas tiesiogiai paliepti jo šeimą – senelis buvo Kauno geto belaisvis. Taip pat solistas perskaitė daugybę su šia istorija susijusios literatūros, kuri padėjo atskleisti visapusišką asmenybę. Kita vertus, darbas scenoje vyksta sekančiai muzika, kuri puikiai atspindi libretą.

Lietuvos nacionalinio operos ir baletų teatro dirigentas Martynas Staškus pastebėjo, kad labai sudėtinga apibūdinti šios muzikos žanrą, nes ji parašyta dramos kūriniui, šiam konkrečiam libretui. Dirigentą malonai nustebino, jog japonų kompozitoriaus kurtos muzikos dermės tarsi pri-mena dzūkiškas ir aukštaitiškas lietuvių liaudies dainas bei sutartines, o arijos labai melodingos, švarios ir harmoningos. Iš istorijos ateinančios niūrios spalvos nuskaidrintos šviesos.

Išgirdusi klausimą, kaip pavyko sukurti dvi kultūras simbolizuojančią scenografiją, dailininkę H. Tokumasu prisipažino, kad vienas didžiausiai kūrybinių iššūkių jai buvo tai, kad pagrindinė oratoriujos veikėja yra sakura. O ką jau kalbėti, kai tenka sukurti visą jų alėją. Perteikti didinę vaizdą scenoje ne taip paprasta, bet ši kartą padėjo nuolat krintantys sakurų žiedai. Taip pat menininkė tikino, kad jų labai ikvėpė Lietuvos dangus ir gamta: ypač neįprastos, iki tol nematytos medžių bei debesų formos. Visa tai taip pat matoma scenografijoje, nes šalia Japonijos simbolio yra ir lietuviškų motyvų. Kalbėdamas apie savo patirtį kostiumų dailininkas E. Hidehiko paminėjo, kad jis nustebino didelės lietuvių pėdos ir smulkūs veidai, be to, lietuvių apibūdino kaip išoriškai ir iš vidaus gražius žmones.

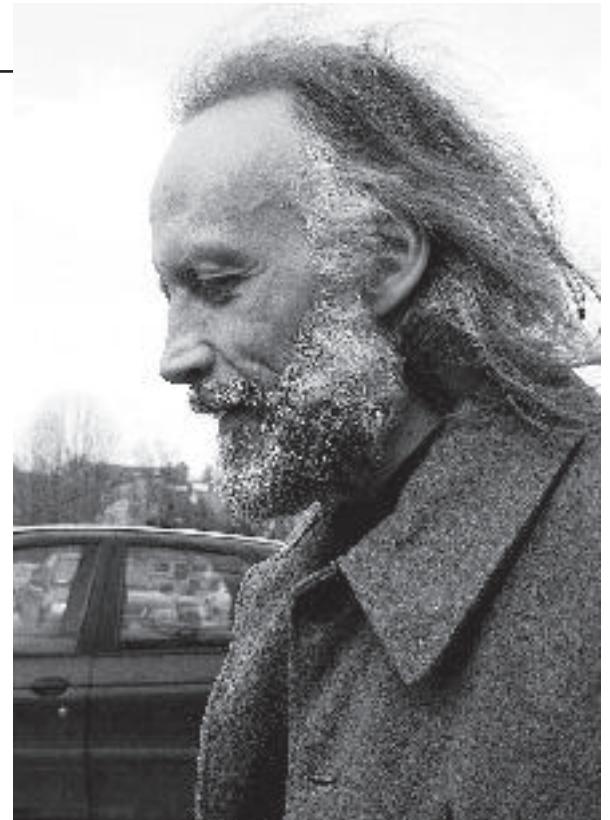
Kauno miesto simfoninio orkestro vadovas Algimantas Treikauskas pasidžiaugė puikia muzika, instrumentų gausa ir išreiškė viltį, jog šis kūrinys bus atliktas ne tris, kaip numatyta, bet daugiau kartų.

Parengė Audronė MEŠKAUSKAITĖ

6 Kūryba

Mindaugas MILAŠIUS-MONTĖ

Hipnas sielai migdyti

Vandens čiuožikas čiaužo akimi
sudrékusia – vyzdys mėlynarasis;
naktu mėnuliai kliedo nukalti.

Vandens čiuožikas čiaužo akimi.
Ir krusteli akiduobėj nedrąsiai
sūrus akmuo, o siela nesuras jo.

Vandens čiuožikas čiaužo akimi
sudrékusia – vyzdys mėlynarasis.

Sa Ki To,
Mo My
To.

Vakaro vejas
pūtė ir pūtė ausin
gegutės ku-kū

o po kregždžių lizdais
debesuos
dūzgė dausos
mažų mašalų

ir juodasis kranklys
užspringo oro
grumstu plasnodamas

So-ši-sai-žai-i¹

Vilniaus orai

bet vietas
Oro ilgiau pakęst neįstengė...

Ovidijus. „Metamorfozės“, trylikta giesmė

Dviširdė moteris prognozavo orus:
šaltas prakaitas, protarpiais
lietus, slystantis šaligatvis,
vyno rūgšties kvapas.

Auštant
jį prikélé mane
ir išgrūdo už durų girtą,
be nuovokos, senstančiam kūne
užkukavo gegutė.

Nusprendžiau,
kad dingau be žiniос. Norėjau myžti,
bet gatvėmis po nakties vilnijo
lytinii išskyrų tvaikas ir man buvo gėda,
šlykštu bet ko prisiliesti.

Jai parašiau sms, padékojau. Atsakė
apgailestaujanti, kad nepasiūlė kavos, o
dabar jau, girdi, ji prausis duše, o paskui
tai jau tikis užmigtis, viena
penkiuos kambariuos.

Sušiktas miestas
ir laikas, maščiau, jei juose
vietos néra netgi mylinčiam vyru.

Stovėjau stotelėje, papilvėj
spaudžiau šlapimo pūslę
ir laukiau 26 autobuso
Jeruzalén, dangiškon, arba
NuogasAkin. My Sa Ki,

Niktė sielai maitinti

akloji
šoko iš mano galvos
kai kniūbsčias gulėjau
nusisukęs į sieną

prisėdo ant lovos šalia
atsirémė nugara
ir mūsų slanksteliai sukibo

suklego
lyg dantračiai émė suktis
gatvės ir šviesoforai
vejas tamsūs fasadai

galvojau tik jaučiame taip
pirštų galiukais
čiuopiuoją kaip druską

žiupsnis po žiupsnio
žériaus sau į akis
o ji verkė ir žindė
verkė ir žindė
seni bedantį

Kelias paras
ezeran
lijo su saule

nuo liepto
nušoko varlė
kai lingavau
tą lietu

Džiorūris² T. Kutavičiui
...todėl išminčius visus valdo:
ištuština širdį,
pripildo pilvą (dan-tian)...
Lao Dzé

šo šo šj
ryt iš šo
ko ša
masant
kran
to o ten
néra dan
gaus
nei že
més ir man
sako
pernakt
ne migau nes nie
ko ne sapnavai šią
nakti todėl ne
gal éjau užmigti gul éjau
gelméj lyg iš graužtas
o bu o
lys kol mintis
nu kirto man galvą va šio
mė nulio kirviu tik
paa žvelk jau
natis vélei sē lina at
silošus lyg pienu ap
lietas o
žys tar tar tar si
sulestas degančių ta
vo jo kiemo vištų net ūū
sai pa
gau gais man a
haa ap
si dairės sa
kau aš gi val

gau kai alkanas mie
gu kai pa var gs
tu o ša ša
masmanvėl
byloja
ši ši taip ir a
šen kalbésiuſe
natvēje su su
vaikéjës su
menkës gi ši ryt
mannie las žmogaupa
ieškok gerkléje tarp dan
tū dar dar blyk
sinčiū druskos plombeliu aš
tau a
ti duo
siu sa sa
vo dzagu³

Kaminas

Aukštas,
yrantis
kojinių fabriko
kaminas
pro manojo
kambario langą
atverdavo
giliausią
vaikystés dangų.

Šiandien sakau –
gyvenau prie dieviško
plytinio falo,
išspjaudavusio kasdien
debesis kuriančios
kamuolinės spermox.

Nors apgailėtinas jis –
ir tuomet nepriminė revoliucijos:
juo nelaipojo joks
paslaptingas žmogus;
jo viršūnėje
neplevėsavo vėliavos.

Tik galvą užvertęs stebédavau
vartiklius; tie tai sirgo
saulės zuikučių liga
ir plazdédavo kaip vitražai
miesto bažnyčiose. Vėjai
tempdavo garų debesį, tarsi
kramtomą gumą, išsivaizduodavau:
strazdanotoji Saulė iš trečiojo aukšto
viena šokinėja ir žaidžia „gumytę“, o
besivartantys danguje karveliai –
sparnuoti gumos burbulai
nuo jos lūpų.

Iššaudydvau į juos
visą apkabą šovinių,
tra ta ta, bet tik šiandien
krenta zuikučiai į juodąją
kamino skylę:

jeigu jis nenuvirs,
ta skylė
sučiulps visą dangų.

Vlado BRAZIŪNO iliustracija

¹ Išvertus pažodžiui, šie kiniški skiemens reiškia: „Priežastis pirmajam patriarchui atvykti iš Vakarų.“

² Džiorūris – tai tradicinio Japonijos lėlių teatro (vadinamo bunraku), atsiradusio Edo periodu (XVI-XVII a.), dainuojamoji naratyvinio tipo forma, lydima šamiseno (tritygis gnaibomasis instrumentas) akompanimento ir pasakojanti apie tai, kas vyksta scenoje. Džiorūrio sąvoką sudaro du hieroglifai: „Dži“ – „tyras, švarus“ (šalutinė reikšmė – „tvirtas“); „Ruri“ – „lazuritas“. Šamiseno sąvoką su-

daro trys hieroglifai, reiškiantys „trys skonings (žavios) stygos“.

Džiorurio ritmas priklauso nuo žodžių išsidėstymo jo atlikimo metu, melodija paprasta, padailinama pabrėžiant kai kuriuos žodžių skiemenis ar garsus.

³ Dzagu – lengvas kilimėlis arba audeklo atraiža, vienas iš šešių daiktų, kuriuos nešiojasi dzeno vienuoliai. Jų patiesia priešais save, kai nusilenkia Budai arba mokytojui.

8 Kūryba

Nijolė RAIŽYTĖ

Vėlyvo rudens grimasis

Rytą kaip reikiant užsiožiavo Vitalijos *audinė*, keletą kartų užkaukė, uždūmijo ir stop, nė iš vienos. Vyras jau prieš gerą pusvalandį išruko į tarnybą, sūnus irgi savais kelias pasuko, – taigi kas atsitiko, ar čia koks rimtas gedimas, ar mažmožis, – niekas negalėjo pasakyti. Lauke lynojo, plėsdamas nuo medžių paskutinius spalvingus lapus, siautėjo piktas ledinis vėjas. Kaip tyčia, pagalvojo Vitalija, kai skubi, vertiesi per galvą, staiga velnias ima ir pakiša koją. Ką gi, reikia kviesti taksi, nuspindė, negi belsius valandą iki centro koku į autobusu ar *mikriūške*. Tačiau numeris, kuriuo paprastai kiviesdavosi taksi, neatsakė. Čia dabar kas, pasipiktino Vitalija, ar siandien kokia susimokymo prieš mane diena? Gal jie pakeitė numerį? Kai paskambino antrasyk, operatorė pranešė, kad telefonas yra išjungtas arba už ryšio zonos ribų. Kol ji maigė telefoną, laikas bėgo kaip pašėlęs. Po pusvalandžio, gyva ar mirusi, turiu būti firmoje, manęs tikriausiai jau dabar laukia prekių užsakovai, nuspindė, ir, čiupusi paltą, tekina pasileido gatvės link. Aplinkui raudoni kaip ugnis skraidė klevo lapai, sidabru blizgėjo žalias žolės lapai, aukštai, virš medžių viršūnių, ratus suko juodi varnai, balti debesys be atvango grūmėsi su pilkais, – nepaisant žvarbos, buvo gražus rudens rytas, tačiau Vitalija to savito žavesio nepastebėjo.

Taškydami purvinas balas, ropojo dideli seni autobusai, cypė troleibusai, žmonės, vos nevirsdami ant gatvės į pravažiuojančią automobilių, iškėlė rankas gaudė *mikriukus*. Taksi nesimatė. Staiga beveik prieš pat jos nosi sugirgždėjo ir placiai atsivérė autobuso durys. Vitalijai nieko kito nėliko, kaip tik išsokti į vidų. Kažkas priekyje užriaumoję: „Šimtą kartų sakyta, kad nesikartumėt pro vidurines duris! Avys! Negi draudžiamų ženklų nematot?“ Supratusi, kad čia ją taip bjau-

riai apšaukė, – visi, cypaudami elektroniniais bilietais, grūdos pro priekines duris, – nejaukiai apsidairė. Suvargusi moterytė, išblukusia striuke, sulipusiai, seniai šampūnų mačiusiais plaukais, pasakė: „Čia tai dar nieko, *cvietočki*, tačiau kartais *baroną* suka tokas senis žilais ūsais, tai anas sustabdo autobusą, išleka pro vidurines duris, griebia nedrausmingą žmogelį ir išmetą atgal laukan, duotas valdžios *ukazas* ilipancius išleisti tik pro priekines duris, ir jis jį aklaiv vykdo, nieko pats nemasto...“

Kada aš paskutinį kartą važiavau autobusu, pagalvojo Vitalija, gal prieš... kokius penkerius metus. Tvarka pasikeitusi, tačiau žmonės tokie patys: santūrūs, susimastę, išlindę į savo sunkiai pramušamus kiautus. Tik padaugėjo žalio jaunimėlio su ausinėmis ir tais gigantiškais išmaniasiais telefonais, kurių nepaleidžia iš rankų: kosminiu greičiu rašo žinutes, narso interete, klausosi muzikos. Autobuse jaunimo, moksleivių, studentų labai daug. Rytą, kaip ir pensininkai ar vienišos moterys, jie gana apsnūdė. Girdi, kaip keli vaikinukai, nesivaržydami aplinkinių, garsiai pasakoja vakyročio *tūso* nuotykius, kas antras žodis keiksmažodis, tačiau niekas jų neauklėja, matyt, bijo prasidėti. Kiek tyliau šnekučiuojasi dvi ilgaplaukės studentės, – ilipusios jos apsikabino, padovanojo viena kitai *bučiuką*, pasiglėbesčiavo. Mano sovietinės jaunystės laikais, pagalvojo Vitalija, merginos buvo santūresnės, šita *bučiukų* ir viešų glamonių mada turbūt atėjo iš Vakarų. Ausių rėžia tas jų *jo jo jo*. Kur dingo žodelis *taip?* Priekyje sėdinti brandaus amžiaus moteris ant kelio laiko glėbi oranžinių rožių, šalia jos – semėtė, kuri įtupdžiusi į krepšį vežasi neaiškios veislės šuneką. Gyvūnėlis ramus, supratinas, nekiauksi, kantriai tūno krepšyje ir laukia kelionės pabaigos. O čia dabar

kas? – išsigando Vitalija, kodėl tas vyras staiga kaip spryuklė pašoko iš savo vietas ir už atlapą puolė gretimoje eileje sėdintį vaikinuką? Jis gi... nieko nedarė, sėdėjo sau tyliai tyliai, kuklus tokas, kostiumuotas. „Tai ką, nežinai, ką daryti su tuo daiktu, suriko, tuo aš tau parodysi!“ Vaikinukas išraudo kaip vėžys, tačiau nesutriko, atrežė: „Raminkis, dėdule, tu nežinai, kas aš tokas?“ – „Žinau, nenusileido vyras, tu – invalidas, o tokiams viėsajame transporte ne vieta. Dabar, kai atsidarys durys, ištrenksiu tame kaip žiurkę. Gaidys!“ Vitalija pagaliau suprato, kas atsitiko, vaikinukas, matyt, laisvai žaidė su savo pimpaliuku, o šis pamatė. Susikibo jiedu kaip reikiant, né vienas nenusileido, tačiau vyras, – buvo vyresnis, aukštesnis, stipresnis, – jis įveikė. Kai savanoris tvarkardarys, sugriebės vaikigalių už pakarpas, išstumė pro duris, tas šaukė: „Tu dar atsiimiši, mano tévas komisaras ir jis tau atkeršys!“ Visi aplinkui šypojojosi.

Košmaras, pasibaisėjo Vitalija, košmaras, einu, kur nors atsisësiu. Arti laisvų vietų nebuvu, tik autobuso gale lyg ir matësi viena tuščia sėdynė. Kai Vitalija priartino, į ją tvokstelėjo tokia klaiki smarvė, kad jai net kvapą užginauzė. „Šanel“ kvepalai, kuriais rytą pasišlakstę riešus ir pauasius, tą akimirka pasidavé, kapituiliavo. Prie lango, iškilmagai rankoje laikydamas prierinį autobuso bilietelį, sėdėjo dvokiantis kaip penki nemėžti tvartai *bomžas*. Stai, tarsi nebyliai sakė, aš turiu bilietą ir jūs prie manęs neliskit, jeigu nepatinka mano aromatas, patys išlipkite ir kulniuokite pësti, tikri ponai, beje, važinėja prašmatniomis mašinomis, jie nesikrato nei troleibusais, nei autobusais. Šalia *bomžo* niekas nesėdo, visi kentėjo ir laikési, kiek tik įmanoma, atokiau. Vitalija, sulaiküsi kvépavimą, atidžiau jį apžiūrėjo; veidas buvo mėlynai raudonas, sutinės, lū-

Mažoji etažerė

Lina Žutautė. „Ferdinandas ir Pū. Žygis į Australiją“. – Vilnius: „Alma littera“, 2013.

Tai viena knygų, kurios atsivertimo lauki taip pat nekantriai, kaip naujos serialo serijos. Žinoma, ją galima prarstyti visą iš karto, bet malonumo dozavimas ši kartą yra kankinamai saldus ir savanoriškas. Taip sustaupai geriausią dienos laiką, kuri praleidi su katinu Ferdinandu, jo ištikimu švelniuoju draugu šuneliu Pūkseliu, atkeliausiais iš pirmosios knygos „Ferdinandas ir Pū“, išrinktos geriausia 2012 m. knyga vaikams. Ši kartą juos kelioneje (i Australiją, o gal tiesiog per gyvenimą savęs link) lydi plunksnuotoji draugė – viesta Petunija. Ferdinandas taip ilgai žiūri televizorių, kad per tą laiką spėja perkainoti gyvenimo vertybes. Ima ilgėti žygdarbių ir toliu, atradimų ir pavojų – plačios ir giliros gyvenimo prasmės. Būtent jos i Australiją ir patraukliai ieškoti, Pūkselis ištikimai sekā draugą, o Petunija tikisi surasti televizijos ekrane prašmėžavusį savo meilės objektą strūti didžiaakį.

Štai taip dėliojama mažiesiems skirta kelio knyga. Nepatyre, bet ryžtingi vagabundai Australijos link keliauju per mišką, kuris yra labai palanki terpė nuotykiams regzti ir gausiems keistiems veikėjams apgyvendinti. L. Žutautė, kurios Kakė Makė turėjo gana

ryškų pedagoginį auklėjamajį atspalvį, ši kartą leidžiasi paskui nuotykius. Jie sukuria neįtiketinos traukos atmosferą, neišskliaudančią iki pat knygos pabaigos. Žinoma, tuo pat metu mokomas draugauti, mylėti, rūpintis, branginti, aukotis, bet svarbiausia – juoktis. Klasikinė kūrinio struktūra visai netrukdo kalbėti džiaugsmingai ir gyvai: keliautojai sutinka keistų herojų, patiria nuotykių, pykstasi ir vėl taikosi, kol galų gale pasiekia ne Australiją, o vietą, kurioje suvokia tuos dalykus, kurių namuose ilgai dar būtų ieškoję. Pamažu skleidžiasi veikėjų charakteriai, nes įvairiomis aplinkybėmis ir patyrus išbandymų jie apauga netikėtais niuansais – puikiai nupieštus jų portretus, gal kiek šaržuotus, bet subtiliai psychologiskai pagrįstus, rašytoja sudėjo į šią istoriją.

Palaipsniui skleidžiasi veikėjų charakteriai, nes skirtingose aplinkybėse ir patyrus išbandymų jie apauga netikėtais niuansais, kuriuos puikiai piešiant gal kiek šaržuotus, tačiau subtiliai psychologiskai pagrįstus portretus rašytoja sudėjo į istoriją.

Kaip visada, po knygą blaškosi geros širdies ir išradinges blogietis Ferdinandas, barstantis paradok-

salius, bet labai linksmus išminties perlus, juo sekā *gerietis* Pūkselis, kurio mažutis protelis yra giliausia išminties talpykla, o Petunija – tikras moteriškumo išskūnijimas su visomis jame slypinčiomis baimėmis, gerumu ir nuoširdumu. Dažniausiai, žinoma, praujokina Ferdinandas, kurio ydos tampa neabejotinai žavesio eliksyrų, nepastovus ir ekscentriškas charakteris – tikru nuotykių variokliu. Svarbiausia, kad pozityvus knygos užtaisais šiuos nesusipratimus ir nesmagumus paverčia pliusais. Kiekviena situacija pakryptsa į gera: medyje įstrigęs Ferdinandas nudribęs įveikia rudujų skrudžių armiją, varlė Pliarutė suprantą, koks yra tirkasis jos pašaukimas, o godusis verslininkas Kanceliarijus atranda savaje subtilią, meną vertinancią dvasią. Tiems, kurie įkvėpti knygos sieks žygarbių ir nuotykių, baisu tikrai nebus, nes visada viskas – tik į gera.

Apibūdinti istorijoje žaižaruojančio humorą bemaž neįmanoma, kaip ir papasakoti juokelių, suprantamą vos keliems suinteresuočiams asmenims. Komiškos situacijos, netiketi sąmojai, paradoksalios replikos dažniausiai kyla iš nepaprastai nuoširdaus herojų naivumo. Dar labai svarbu, kad L. Žutautė į humoro kupiną tekstą visada laiku sumano primaišyti baisumo, išgaščio, ilgesio, svajingumo, nerimo, džiaugsmo, pykčio ir t. t. iki begalybės. Toks nepaliaujamai kintantis emocinis fonas niekaip neleidžia skaitytojui nuvargti, užsnūsti ir pamesti dėmesį. Tai neįmanoma ir dėl šalia ryškiom spalvom besiskleidžiančių, be galio ekspresyvių autores iliustracijų. Taip taip, tai visai ne klaida, nes puiki rašytoja yra ir puiki iliustruotoja. Du viename sū kartą be jokios apgavystės žymi kokybę.

pos apšašusios, striukė purvina, kelnės apiplyšusios, tepaluotos. Kitą ranką slėpė kišenėje, todėl pagalvojo: tuo išisitraukė pistoletą ir pradės į visus, pamiseliškai klykdamas, – tokią sceną matė kažkokiam filme, – savydut.

„Niekšai, ko spoksote, ko dabar spoksote! Sotus alkano niekada neužjaučia, niekada, linkiu ir jums atsidurti mano vietoje, bet ne, jūs neatsidursite, nes tuo visi tapsite lavonais, tuo aš jums visiems ištaškysiu smegenis!“

Staiga Vitalijai pasirodė, kad šią vyra, virtusį *bomžu*, kažkur matė, buvo su juo susitikusi anksciau, gal net tada, kai jis buvo normalus pilietis. Dar karta ji nužvelgė, šis ypač atidžiau. Bet, dievulėliau, ar tik čia... ne mano bendraklasis... Jurgis? Taip taip, tikriausiai jis... Mokykloje Jurgis man net simpatizavo, panešdavo portfelį, vakarėliuose pašokdindavo. Tiesa, mokesi nekaip, buvo tinginys, lėtas toks, kiti berniukai iš jo šaipydavosi ir pravardžiuodavo meškinu. Vėliau girdėjo, kad gamykloje jam staklės sutraiskė rankos pirštus. Jeigu *bomžas* išisitraukė iš kišenės kitą ranką, Vitalija bus garantuota, kad tai jis, Jurgis.

Bomžas, pajutes, jog ji kažkas tyrinėja, nusisuko į langą, susigūžę.

Jurgis buvusia klasės draugę atpažino išsyk, vos pamatej, kaip ji, vilkėdama baltu vilnoniu puspalcium, svarutėlė, kvepiant iti gėlę, šviesi lyg saulė, brovėsi laisvos viesos link. Matė, kaip paskui sustingo, sutriko, nusuko akis į šalį.

Tą akimirka jis norėjo išnykti, išgaruoti, tapti nematomas. Ir jis spruko, nėrė į gelmę, į savo saugią, nesugriaunamą, nesunaikinamą svajonių karalystę. Jau daug metų Jurgis joje gyvena, net nežino kiek, nes neskaičiuoja nei mėnesių, nei dienų. Tada net skurdus gultas apliestantame name miesto pakraštyje tampa miegas, jaukus. Šivakar tame su juo gyvens iš ji, Vitalija, jo Vitalija, vienintelė, mylima, lig šiol nepamiršta. O gal su juo bus ir rytoj, ir poryt...

Tavo namai skurdūs, bet gana jaukūs, pasakys ji ir nusisypnos, turi ir sofa, ir fotelį, ir net barą!

Ačiū, atsakysiu. Čia tokia netvarka, trūksta moteriškos rankos.

O ji buvo kada nors, ta miela moteriška ranka? Paklaus, žinoma, paklaus.

Buvo, bet neilgai, atsakysiu nemeluodamas. Geri dalykai ilgai netrunka, bent jau mano gyvenime. Kad ir vynas, žiūrėk, vakar šis butelis buvo pilnas, o dabar

tik keli lašai žiba, nieko nepadarysi, teks kentėt. Be vyno, alaus ar degtinės jau negaliu, stop, né iš vienos, reikia kaip kokių degalų, ir gana. Matau, suki savo dailią nosytę. Taip, prisipažistu, kvapai čia nekokie, tikrai ne *šanel*, ne *šanel*. Mano žmonikė tuos kvepalus kažkada labai mięgo, atrodo, ir tavo toks pats skonis, kai priartejai prie manęs autobuse, išsyk juos užuožiau, kaip matai, uoslės, nepaisant visko, dar nepraraudau. Tik savo smarvės neužuodžiu, gal pripratau. Varšarą dvokiančius skudurus kiek pamakaluoju Nemune, nusiprausiu, o ką daryti rudenį ar žiemą? Taip ir vaikštai kaip smirdžius, suprantu, kad tau šlykštū, bet ką daryt, ką daryt? Galima, žinoma, nueit į nakvynės namus, kartą buvau, bet ten tave stebi, tyrinėja, nesmagu. Esu elgeta, tačiau laisvas kaip vėjas, nei į darbą skubėti, nei kam ataskaitas duoti. Jeigu ko bijau, tai tik savo likimo draugų, už litą ar butelių jie gali ir peilių į nugarą suvaryt. Bet ką aš čia apie save ir apie save, geriau papasakok, kaip tu gyveni?

Aš, kalbėsi nuskendusi fotelyje, – jis, beje, odinis, švarus, nesenai parsitempiau nuo konteinerio, žmonės tiek gerų daiktų išmeta, kad tau net sunku išsivaizduoti, – o ką aš? Neko įdomaus, tikrai: darbas, namai, valgio gaminimas, televizorius, gimtadieniai, vardadieniai, kelionės po Europą: Paryžius, Milanas, Venecija, Londonas... Sūnus studijuoją informatiką, vyras prekiuojau šaldytuvais, televizoriais, kompiuteriais, prispažinsiu, mes tikrai nesurastame. Matau tavo veide nuostabą, turbūt galvoji: jeigu vyras pakankamai uždirba ir gali išlaikyti šeimą, tai ko tu kiekvieną rytą kaip kokia vargsė tankais į darbą, ką, beje, jame veiki? Išdidžiai, kaip ir kadaise mokykloje, mokytojos pakviesta prie lento, iškelsi galvą ir atsakysi: namuose vienai tupeti nuobodu, o parfumerijos parduotuvėlėje dirba šaunus kolektyvas, visą dieną sukiesi tarp išvairiausiu žmonių, gyvenimas verda, kunkuliuoja, taip daug įdomiau.

Kurgi ne, žinoma, įdomiau, ir mokykloje buvai aktyvistė, pionierė, komjaunuolė. O aš, beje, net į komjaunimą nestojau, nei direktorius, nei auklėto neprivertė. Bet kas iš to: auklėtoja siuto, gavau šūdiną charakteristiką. Pykstu ant tavęs ir šiandien, kad tada, kai tau parašiau ir atsiunciau meilės laiškutį, tu jū parodei klasės mergaitėms – visos iš manęs ēmė šaipyti, kai sužinojo ir bernai, buvo visai riesta. Pasielgei labai nesąžiningai, negražiai, bjauriai, kaip kokia rupūžė, tu – rupūžė, cha, kaip gerai aš čia pasakiau.

Spėju, kad atsiprašysi.

Net nežadi?

Tada nepasikeitei, nė lašelio nepatobulėjai. Kaip kažkas pasakė: žmonės nesikeičia ir kartoja savo klaidas.

Skaityti knygą? – paklaus, radusi krūvą išvairiausiu leidinių, parsitemptu nuo konteinerių, – keista, mokykloje buvai negabus literatūrai ir knygų, kiek pamenu, nemégai.

Knygos pas mane atėjo vėliau. O tu tikriausiai bai-gei mokyklą ir viskas, pagrindinės prekės: kosmetika, skudurai. Tu knygą skaitei, nes reikėjo, norėjai gero pažymio, o aš jas skaičiau ir skaitau, kada noriu ir kokias noriu. Šią savaitę, pavyzdžiu, pavartau Remarko „Tris draugus“... Žmonės tokį gerų knygų išmeta, sulindo dabar visi į kompiuterius, televizorių dėžes, girdėjau kartą, kaip tokia viena išpuikusi ponia, išvertusi jų krūvą, pasakė *kaimynkai*: dabar ir sekcijos, ir knygos nemadingos. Kvaišelė. *Pardon*, čiai ne tau taikau...

Kai įsidrąsinės įsiurbis iš tavo saldžias lūpas, tu taip stipriai mane stumtelsi, kad net nuvirsiu į savo skarmalus. Kaip ir kadaise mokykloje, drabužinėje... Žmonės, deja, nesikeičia, ir meilė, jeigu jos nebuvu, neateina.

Kai autobusas galų gale atidardėjo iki miesto centro ir Vitalija skubėjo išlipti, pasukusi galvą pastebėjo, kad antroji *bomžo* ranka, kurią jis pagaliau ištraukė iš kišenės, tikrai buvo be pirstų. Vadinas, pagalvojo Vitalija, tai tikrai jis, Jurgis, tas juokdarys, kadaise parašęs man lėkštą meilės laišką. Gal ir bjauriai pasielgė, kad parodžiau jį klasės mergaitėms, išsišaipiau, išsityčiojau? Ai, niekis, atleistina: juk mes tada buvome dar labai jauni, beveik vaikai...

Išlipusi Vitalija stengėsi kuo greičiau pamiršti šią bjaurią kelionę autobusu: dairėsi į praeivius, spalvingus skėcius virš jų galvų, pelargonijas, raudonuojančias balkonuose, net pasilenkusi pakélé nuo šaligatvio klevo lapą ir įdėmiai, beveik prisikišusi prie akių, jų apžiūrėjo. Lapas buvo reto grožio: taisyklingas, šakotas, nesudraskytas vėjo, auksiniamojo fone Vitalija net ižvelgė violetinį rožės žiedą ir raudoną ramunę. Tačiau kai ji staiga atverė kitą lapą pusę ir ten pamatė prilipusį ūsuotą kirmiņą žalia akimi, pasibjaurejusi suraukė ir nusviedė lapą atgal ant šlapio šaligatvio.

Iš juodų debesų staiga praplupo mėlynas lietus.

Jurga Baltrukonytė. „Torčiukas ant debesėlio“. – Vilnius: „Alma littera“, 2013.

Tokį naujovišką serviravimo būdą sugalvojo išdykėlė nutrūktgalvė svajotoja Paula. Šiaip torčiukas dažniausiai patiekiamas ant stalo, tačiau šį kartą jis atsidūrė ant debesėlio. Vien todėl, kad yra iš daug svarbesnio, galima sakyti – paties svarbiausio gyvenimo meniu, kuriame surašyti ne kūnui, o sielai sotinti tinkamai patiekalai. Šis, kurį mini vaikų literatūroje debiutuojanti J. Baltrukonytė, skirtas į debesis iškeliausiai močiutei Negailikei. Tokiai dosniai ir kartu nepasotinamai gyvenimo valgytojai, virusiai skaniausią vyšnių uogienę pasaulyje ir galėjusiai virsti pačiaisiai keisčiausiaisiai padarais, jei tik maža fantazuotoja anūkėlė to užsigeistų. Paulai, žinoma, to prireikdavo visada, kai šalia nebūdavo keisto agurkėlio Limpackiuko, kur nors kabančio ant lubų, geriausio draugo dinozauro Mésédžio, lélėmis mintancių šuniukų Bitės ir Spurgos bei kitų mažos mergaitės pasaulyje knibždančių draugų.

Štai tokia gyvenimo džiaugsmu trykštanti ir laimes patarimus žarstanti knyga. Žinoma, ne taip akiavaidžiai, kaip galėtų atrodyti iš pirmo žvilgsnio, tačiau raginant sekti besilinksminančius knygos

veikėjus ir mokyties atrasti gyvenimą, dėvėti rožinius akinius, nardyti fantazijų vandenye, mylėti iki begalybės ir bučiuoti tuos mylimuosius iki nukritimo („Močiutė sakydavo, kad gyventi reikia su visa jėga, ir Paula tą paleipimą nuoširdžiausiai vykdė mokydamasi bučiuotis. Gatvėje nuo jos bėgo vairai, o vienam berniukui po galingo įsiurbimo net teko persimauti kelnęs“), o kartais net nuslėpti tiesa, jei be jos visiems tik geriau.

J. Baltrukonytė yra žurnalistė, rašanti knygas, jos vyras Algis Kriščiūnas – muzikantas, smagiai jas iliustruojantis, o trimetė Paula – dukra, netikėtai tampanti pagrindinės knygos veikėjos prototipu. Štai tokia nesudėtinga geometrinė trikampio logika:trys susijungia į viena. Žiniasklaidoje sklinda kalbos, kad viskas šioje knygoje nurašyta nuo gyvenimo, nes trimečiai labai skrupulingai reaguoją į iškraipymus ir netikslumus. Taigi istorija „beveik tikra“. Tačiau kaip gyvenimą permalti ir suformuoti literatūrą – jau visai kitas klausimas. Istorija apie staiga negrižtamai išejusią močiutę pradedama nuo kitų, daug linksmesnių pažinčių su

jau minėtais herojais. Jie namuose krečia tokias išdaigas, kokių pati Paula niekada nesiuimtų. Oi ne, tikrai negalėtų. Nekarpytų mamos suknėlės, neprapuldytų daugybės daiktų. Tačiau jie padaro tai, kuo mergaitė tiki ar nori tikėti. Svarbiausia, kad pasaulis būtų be galio įdomus, spalvingas, kad dėl jo vertėtų stengtis. Taip pasakojimas, šokinėdamas nuo istorijos prie istorijos, gana chaotiškai šakoja si. Kartais vienas išterpia į kitą lyg koks informacijos įdarbas, o tada įsilieja į trečią. Ir „Torčiukui ant debesėlio“ tai labai tinka, nes menko chaosėlio, meninės netvarkos įspūdis čia kuriamas ir padaikiškomis iliustracijomis, ir itin gyva, dažnai humoro krislais sutviskančia, šnekamosiomis intonacijomis nuvilkijančia kalba. Tvarka ar taisykles šioje knygoje niekam nerūpi, nes svarbiausia, kad būtų įdomu ir smagu.

Tada, kai ateina skauduliai ir pasidaro nebelinksmi, net tamsoje tenka surasti šviesą. Istorijoje pasigirsta minorinės intonacijos, sėlsmas peraugą į lengvą ilgesį, rūpestį ir globą, tačiau jokie tamsūs debesys neužgožia džiugesio. Močiutė, pasipuošusi rausva suknėle, pastebima draugių kompanijoje ant balto debesėlio. Limpačkiukų armija ten nugabena gaujų vaišių, ir taip nutiesiamas spalvingas, šviesus vaivorykštinius tiltas.

Štai tokia Paulos gyvenimo lengvybė, tokie džiugesio ir laimės mokslai, daug svarbesni už matematikos ir kalbų studijas. Knyga, kuria labai lengva ir patartina užsikrести.

Parengė Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Augustė ŽIČKYTĖ

Icchokas Meras: geto atsiminimų ir patirties problematika

I. Meras gimė 1934-ųjų spalio 8 d. Kelmėje, Jėhudos Mero ir Miriamos Litvinaitės-Merienės šeimoje. 1941 m., naciams sušaudžius tėvus, lietuviai Bronė ir Juozas Dainauskai būsimą rašytoją užaugino kaip septintą savo vaiką. Kelione į žvyrduobę besibaigiaš gyvenimas tartum per stebuklą prasitęsė priėmus krikštą, šeimoje dalijantis maistu, dirbant visus darbus, ganant karves bei avis. Vaikystėje išgyventa vienybė su žeme, „lyg basomis, subdymomis, kruvinomis pėdomis būčiau per šalnų su žeme suaugęs, šaknis leisdamas“¹, – savasias patirtis prisimena rašytojas. Vėliau, 1997 m., Čikagoje priiūdamas Lietvių rašytojų draugijos premiją, I. Meras sakė: „Kelmė išmokė mane zvelgti į gyvenimą lietuvio akimis ir neužmiršti, kad esu žydas / Kelmė yra mano Lietuva ir mano Jeruzalė.“² Nuo 1972 m. jis drauge su žmona Frida ir dukra persikėlė į Izraelį, ir kalbą Čikagoje vadina gyvenimo *credo*. Pasitraukimą skatino žydų, aštuntajame dešimtmetyje norėjusių palikti Sovietų Sąjungą, banga – maištasis prieš ideologines ir politines sovietines normas. Anot J. Mero, „taip buvo sunkus žingsnis nežinomybės link. Kažkas tokio, kaip trečias gyvenimas“³. Tačiau emigracija nenutraukė rašytojo ryšių su Lietuva, atrodo, atvirksčiai – išryškino išeivijos kritiką⁴ svarbą bei vaidmenį: „Aš visada buvau lietuvių literatūros dalis. Kai emigravus, Lietuvoje mane išbraukė, lietuvių išeivija mane priėmė į savo glėbi“.⁵ Šie žodžiai iš rašytojo lūpų nuskambėjo svetur praleidus apie keturiąsdešimt metų.

Atrodo, diskusijos apie pastaraisiais metais knygų lentynas užplūdusius istorinius romanus, ypač Sigito Parulskio „Tamsą ir partnerius“ (2012) ar Grigorijaus Kanovičiaus „Miestelio romansą“ (2013), dabar vaisingesnės ar reikalingesnės. Galbūt. Tačiau gal impulsyvus grėžimasis į praeitį – pastanga dar kartą pažvelgti į I. Merą, šiandieninėje literatūroje (at)pažįstamą ir aktualų? Manoma, kalbėjimas apie ši rašytoją svarus tiek, kiek jo biografija, kūrinių specifika apčiuopama ar reikšminga kitiems holokausto temų artikuliujantiems, jos reikšmingumą ir sasajas ižvelgiantiems lietuvių autoriams, tarp kurių nejučiomis atsiduria ir 2013 m. dar vieną esę rinkinį išleidęs Julius Sasnauskas. Kita vertus, jau iš I. Mero biografijos bei pirmųjų kūrinių ryškėjanti aukos figūros laikysena kuria ne tik teminiu pagrindu paremtą, vis dar besiskleidžiančią ir aktualią paradigmą. Šios pastabos leidžia kiek struktūruoti tolesnę analizę – nuo gimstančios iš gyvenimo patirčių kūrybos einama prie S. Parulskio bei J. Sasnausko tekštų ištraukų. Rodos, galimas ir atvirkštinius ėjimus – nuo visai neseniai skaitytos esė, iš tiesų ir paskatinusios apmąstyti I. Mero geto patirtis, prie postmodernios ir kartos problemai ryškinančios pjesės „P. S. Byla O. K.“ (pastatyta 1997 m.) ir tik tuomet prie 1963 m. leisto romano „Ant ko laikosi pasaulis“, paties I. Mero. Iškyylančios prasmės susipina, o eilišumas, rodos, svarbus tik tiek, kiek primena geto gyvenimą. Todėl užfiksuti atsiminimai ir patirtis tampa pagrindine analizės ašimi.

Pirmieji I. Mero kūrybos žingsniai – apsakymų publikacijos tuometėje spaudoje bei apsakym-

mų rinkinys „Geltonas lopas“ (1960). Jam išėjus, prasidėjo Onos Šimaitės, tuomet gyvenusios Paržiuje, bei I. Mero susirašinėjimas. Laiškuose ji džiaugiasi dėl atrasto talentingo žydų tautos rašytojo, taip pat tariasi atpažistanti būseną, kurią ir pati išgyveno („Man liūdna ir gėda“⁶). 1960 m. lapkričio 20 d. laiške O. Šimaitė klausia: „Ar žinote, kad Jeruzalėje yra „Sielų miškas“, kur netoli kalnai apsodinti medeliais už žuvusius įvairiuose getuose, Paneriuose, stovyklose. Ir rašančioji šias eilutes yra pasodinusi 10 medelių už žuvusius Vilniaus gete.“⁷ Menka pastaba, galbūt per daug nuoširdi, naivi. Kas tie medeliai, jei pati O. Šimaitė, visam gyvenimui išsidėmėjusi senelio žodžius, didžiąja dalį gyvenimo gelbėjo Vilniaus geto žydus, rūpinosi literatūros sklaida? Visgi laiško autorei svarbu fiksuoti sieki atminti, jis tuos medelius vadina honoraru už „atspausdintą Izraelyje atsiminimų žiupsnelį apie dainininkę Liubą Levicą“⁸. Jeruzalės Paneriu vardas tampa nuoroda į konkretaus laiko konkrečias patirtis. „Tai jai turėčiau dėkot, kad parašau šitą romaną“, – Santaros-Šviesos suvažiavime 1995-aisiais prasitaria autorius, kalbėdamas apie romaną „Lygiostos trunka akimirka“. Būtent O. Šimaitė Vilniaus gete negyvenusiam, vaikystėje mirties baimę kenčiusiam I. Merui pasakojo apie Vilniaus getą. Skaitytos ir knygos apie Vilniaus, Kauno bei Minsko getus. Visa tai, anot rašytojo, „davė tą papildomą jégą romanui, ir aš jį parašiau“.

Tai romanas apie esančiųjų gete gyvenimo grožį ir trapumą. Pasak literatūros kritikės Loretos Mačianskaitės, Jame „autoriu rūpi ne istorinė autentika, o situacijų visuotinumas ir universalioji pasirinkimų prasmė“⁹. Rusų literatūros kritikas Levas Aninskis dar 1996-aisiais pastebėjo: „Pirmąkart buvo aiškiai pasakyta, kad priešinosis getas. Ir kad žudikų eilėje šalia vokiečio stovėjo lietuvis. Ir toks pat lietuvis stovėjo kitoje eilėje – šalia aukos. Aukos vardas Izaokas. Izaokas, Abraomo sūnus.“¹⁰ Romanas iš tiesų žavi *kasdieniškumu*, jungiančiu visus romano veikėjus. Tai – daugiaplaninis, talpios kalbos pasakojimas: skyrių pradžioje aprašoma vis tebevykstanti šachmatų partija (žaidžia geto komendantas Šogeris ir septyniolikmetis Izaokas), kurios baigtis ir nulems – ar bus išvežti geto vaikai, ar ne. Arba priešingai¹¹. Iki „šacho ir mato“ atliki penkiasdešimt trys éjimai. Stambiu planu aprašomą veiksmą skeleidžia pagrindinio veikėjo klausimas: „Ar žinote, kaip šviečia pavasario Saulė“ (p. 7), žuvusių Abraomo Lipmano vaikų istorijos. Abraomas – siuvėjas, o Izaokas – vienintelis jam likęs vaikas: „Aš gimiau čia, šiame mieste, o mano tévas siuvėjas, ir jo pirštose tiek adatos dūrių, kiek smilčių juroje“ (p. 10). Idomi ir savita biblinio Abraomo, kurį Viešpatys palaimino gausiai kaip dangaus žvaigždės ar pagūrio smiltys¹² palikuonimis, interpretacija. Šis palaiminimas Izaokui – dygus žmogaus ar apsupančios ir pradanginančios minios žvilgsnis¹³. Jo paralele galėtume laikyti ir kitus Abraomo Lipmano vaikus, ypač sūnų Kasrielį, einantį pas Šogerį, kad įduotų tuos, kurie nešė ginklus, nurodytų ginklų slėptuves. Virš jo galvos – žvaigždės, kaip

adatos badančios akis¹⁵. O čia, ant žemės, – Kasrielis, tévo valia užpūtęs gyvenimo žvake ir pasirinkęs visą pasauly. Pirminė Izaoko aliuizija į Kristaus auką tik papildo pradėtą verti krikščionišką romano liniją (t. p.: Abraomas – siuvėjas iš Kalvarijų gatvės, Izios ir Esteros nugyventų metų skaičius sudėjus – trisdešimt treji su puse).

Pagrindiniai romano veikėjai – Izaokas, Estera ir Janekas – gete gyvenantys geriausiai draugai, ilgainiui tampančių ir pasipriešinimo trejetui. Tieša, tarp jų visuomet ras vietą ir ketvirtasis:

„Jos (Esteros – A. Ž. past.) brolis, – sako Janekas, – o jo vardas Mejeris, ir mes jų visi vadinome Meika, buvo geriausias mano draugas. Mes vienmečiai ir užaugome viename kieme. Jis mokojo lenkiškai kaip lenkas, o aš žydiškai ne blogiau už jį. Tu pats matai, tiesa? Mes buvome geriausiai draugai. Aš tau neaiškinsiu, tu pats turi suprasti.

– Neaiškink, – sakau jam. Tokius dalykus kiekvienas suprastų.

– Aš taip ir maniau, – sako jis.
Ir nutyla.“ (p. 28)

Janekas – lenkas, 1939-aisiais paliktas tėvų, kai šie išvažiavo į Varšuvą, į svečius¹⁶. Jau tuo metis jis daugiausia laiko praleisdavo su Estera ir Meheriu. Šiam žuvus, Janekas ir atgabeno jį į getą: „Norėjau, kad jis būtų ten, kur visi žmonės“ (p. 30-31) – sako jis. Izaoko ir Janeko pažinties pradžioje svarbi scena, kai Izaokas nejučia paliečia ant Janeko krūtinės esančią žvaigždę:

„– Tu galvoji, kad tiktais getas yra getas, – sako man Janekas. – Neteisingai galvoji, Izia. Ten toliau – irgi getas. Visas skirtumas tik tas, kad mūsų getas aptvertas, o anas be tvoros.

Aš vėl noriu sakyti:

– Tu didelis žmogus, Janekai.“ (p. 31)

Pastarosios ištraukos leidžia apčiuopti I. Mero fokusuotą universalaus žvilgsnio perspektyvą, kurioje svarbus ir Janekas, tampančių pasakojimo dalimi. Taip pat – vaizduojamų veikėjų ypatingumą: konkretios ir tikslios detalės gali skirti du iš pažiūros vienodus žmones. Jie tapatūs: abu gyvena gete (Izaokas, Janekas), žaidžia tais pačiais šachmatais (tik Adolfas Šogeris – arijus, karalius), turi savo dublerį (Ina ir Marija bei Mirkas), dėvi žalias uniformas (sargybiniai čekas ir vokietis), kartu gyvena (Riva, Antanas), yra broliai (Antanas ir brolis kolaborantas). Tačiau kiekvienas jų savitas, skirtingas. Išskiria laisvę ir apsisprendimą, atsakomybę. Juk siekdamas išgelbėti geto vaikus ir sutikdamas su Šogerio sąlygomis, Abraomas žino, ko tikėtis. Arba advokato Klimo šeima, priglaudusi mažą žydaitę, – juk nutuokia, kas jų laukia. Janeko apsisprendimas eiti į getą – toks pat, Violeta Kelertienė jį apibūdina kaip negimininės brolystės pavyzdį¹⁷. Geto tragizmą stiprina nežinios išgyvenimas – Rachilė nužudo savo ir mergaitės Lizos pagimdytus vaikus¹⁸. Kito nežinojimas kartais tampa būdu patirti bendrysčių: „Gerai, Riva, kad tu nežinai, kas aš toks. Tu nežinai, kad čia pat netoli, mūsų mieste, gyvena dar vienas žmogus su ta pačia pavarde, mano brolis. Tu nežinai, kad jis tarnauja vokiečiams ir šau-

do Paneriuose. Aš labai džiaugiuosi, kad tu nežini“ (p. 99).

Lietuvio Antano išpažintis reikalinga tik jam pačiam – Riva vis tiek jos neišgirs. Tačiau išsiskytį būtina. Tai – vidinei kūrinio tékmui priskiriamas, romano planus skaidantis veiksmas. Neatskleista brolio tapatybę, artėjanti mirtis atima iš Antano galimybę išpildyti savo svajonę. Tačiau ši veikėjo viltis – Rivos nežinojimas – nai-viu spėjimu išsisiklaido: „Vakar man pasakojo, kad vaikinai sudorojo du policininkus ir geto bizūnų meistrą. (...) Tai kas, kad baltaraisti buvo Jan-kauskas, kaip tu? Jis tavo giminė? Nesvarbu, vi-sai nesvarbu. Juk Feleris galėjo būti mano gimi-nė“ (p. 100). Karti tiesa, anot Rivos, nubanksta prieš gyvenimo džiaugsmą. Toks gyvenimo ir savos tapatybės suvokimas kiekvieną žmogų grąžina į minią – svarbu ne tai, kas manai esąs, o ką darai.

Nagrinėjant gyvenusiųjų gete tapatybę, istorijas ir pasirinkimus, nejučia iškyla paties I. Mero figūra. Ypač ryškus kalbos jutimas: trumpi, konkrečius žodžiai, pasakojimo pobūdis: „Aš mėgstu vaizduoti. Kiek tai įmanoma, kiek aš sugebu. Ne charakterizuoti, ne apibūdinti, aš mėgstu vaizduoti, kad pats skaitytojas, jeigu norės, galėtų apibūdinti ar charakterizuoti.“¹⁹ Rašytojo tikslas – kalbėti ir perduoti, sukurti vaizdą. Tačiau apibūdinimui ir charakterizavimo momentas kūrinyje išlieka – tiesa, labiau dėl atidumo detalėms ar skaitytojo vaizduotės. Pavyzdžiu, Izaoko ir Esteros susitikimą aplinka (susitikę jie sėdi ant rasto ir medinės dėžės). Toks konkretių detalių pamainėjimas – tarsi susitikimo leitmotyvas, leidžiantis atpažinti besikartojančią akimirką, patirti laiko kitoniškumą. Pats kalbos, rašytojo vadintos duotybe, su kuria „augame, brėstame, kaupiame visą savo gyvenimo patirtį ir esmę“²⁰, matmuo pasirodo per jau minėto Janeko paveikslą. Jis juk žmogus – lyg nebūtų nei žydo, nei graiko.

Iš pastarųjų ištraukų išryškėja ir kitas I. Mero kūrybos bruožas – tyla. Ji – neišsakomas supratimasis, galbūt vienintelė galima reakcija, kai pri-trūksta žodžių. Pavyzdžiu laikytume ir vieną 1965 m. prašyto romano „Ant ko laikosi pasau-lis“ sceną:

„Ji žiūrėjo vaikui į akis ir klausė pati savęs, tylomis.

Jeigu tu jau būtum didelis, suaugęs vyras, su žalia uniforma ir su geležiniu vokišku automatu, kur tu būtum išsiremės to automato buožę, šaudamas mano berniuką, kurį motinos pienu girdžiau, ir mano Juozuką, bégantį anapus kelio? Kur? I krūtinę? I pilvą? I paširdžius?“ (p. 215)

Pagrindinė romano veikėja – Veronika, palikusi saviąjį, priglaudusi ir išauginus penkis svetimus vairus. Motinos gyvenimo tragizmas persisunkia nuo latiniu rūpesčiu ir atsidavimu svetimiesiems, nes nėra nieko, ko nesugebėtų, kam nebūtų pasiryžusios šios moteriškos rankos. Pastaroji ištrauka – jos ir paskutiniojo priglausto vokiečių berniuko susidūrimas, ilgam išliksiantis vaiko atmintyje. Galbūt tik dabar jiedu pirmą kartą ir susitiko. Pokalbis ir klausimai skendi tyloje, tačiau tik taip ir gali atsiverti nu-kentėjusi širdis – jai žodžių nereikia, ji ir pati viską puikią suprantą (arba jai net nebūtinai konkretūs at-sakymai). Išklyantys jos pačios vaiko bei pienu iš-maitinto žydelio žudiko kontūras niekaip nedera prie sulyssusio veido. Tačiau būtent taip, išižiūrint, išgyvenamas netekties skausmas. Ir štai po šios žvilgsnių tylos motina pagaliau supranta, jog „sė-dés ir lauks vaikų, grįžtančių iš mokyklos, ir lauks jau ne trijų, o keturių“ (p. 216). Norėtusi brėžti paralelę tarp šios tylos ir tos, kuri aplanko Izaoką, kai šis išgirsta Janeko bei Mejerio istoriją. Arba tos, kuri, Šogerui pralaimėjus partiją ir ieškant savo dėklą, „uzgriuvi miestą ir visą pasaulį“ (p. 138).

Reikalinga auka atsirado, tačiau greta jos – ir būrys ne žydu. O romanas juk ne vien apie juos. Žinoma. Šiame kontekste įdomu minėti ir S. Parulskio pjesę „P. S. Byla O. K.“, kurioje taip pat artikuliujama biblinė Abraomo ir Izaoko istorija.

V. Kelertienė šiuos autorius sieja sakydama, kad „visuose minėtuose lietuvių rašytojų tekstuose (greta Parulskio bei Mero kūrinių analizuojamas ir Škėmos „Izaokas“) vaizduojami istorinių križių laikotarpiai: (...) Mero kūrinioje „atgyja“ Antrojo pasaulinio karo ir holokausto laikas; Parulskio pje-sė aktualina sovietinę prieitį bei nepriklausomybės atkūrimo pradžią“²¹. Paskutinėje pjesės scenoje Izaokas kreipiasi į Abraomą: „Jeigu tu neišdrisai paukoti vienatinio savo sūnaus, tai aš paukosiui vienatinį savo tėvą. Auka turi būti (...)“²². Svarbu fiksuti: net jei sutinkame auką ir budej susikeisti vietomis, auka vis tiek reikalinga. Ši ižvalga gal kiek per daug spekulatyviai papildo I. Mero Izaoko bei Šogerio žaistos šachmatų partijos semanti-ką. Pasiekti lygiansas beveik neįmanoma, o ir per-galės, ir pralaimėjimo atveju laukia mirtis. Belieka išsirinkti auką. Romano pabaigos įtampa auga dėl galimų dviejų paskutiniųjų įjimų, tačiau Izaokas greitai supranta, kuris iš jų teisingas: žmonių sie-noje dingsta ratas, visa tai, kas buvo apsupta – Izaokas ir Šogeris. Paskutinis Šogerio veiksmas – pri-silietišmas prie kaklo. Tik tiek. Jokių kitų pastangų. Atrodo, jog užsitraukus kilpa praežudė ne tik pralaimėjusiją – baigėsi ir pats romanas. „Pavasarario saulė šviečia kaip Esteros šypsena“ (p. 139) – ištaria pasakotojas, ir mišlingą romano pabaigą keičia pradžia.

Visų šių ištraukų aptarimas I. Mero biografijos kontekste leidžia daryti atitinkamas išvadas. Pir-ma, svarūs biografijos momentai (kalba formuo-jama tapatybę), rašytojo santykis su kalba – visa tai skleidžiasi romane „Lygiosios trunka akimir-ką“. Nors analizei subjektyviai pasitelktos tik ke-lios ištraukos, jos leido apčiuopti geto gyventojų tragizmą: laisvė – tai pasirinkimas, pasipriešini-mas, atsakas – taip pat. Žmogiškumas romane balansuoja ant šachmatų lento ribos: viena virtus, žaidžiama pagal tas pačias taisykles, tačiau iš tie-sų – jos nuolat keičiamos. Kaip yra pastebėjęs žydu kilmės amerikiečių rašytojas, „Europos žy-dams šis žaidimas buvo gyvenimas, o žaisti ši žai-dimą reiškė mirti pralaimėjus.“²³ Tačiau negi šio žaidimo universalumas nekalba apie kiekvieną tautą, kuri taip pat patyrė pralaimėjimą, nes vi-suomet „gyveno gete“ ar norėjo gyventi kartu su pasmerktaisiais? Kaip lenkas Janekas iš mi-nėto romano, atgabėnas Meherį į getą, „kad jis būtų ten, kur visi žmonės“ (p. 30-31)? Geto ribų juk nebéra, o kenčia visi.

Būtent todėl greta aptartų tekstų norėtusi mi-nėti dar visai neseniai, 2011 m., J. Sasnausko iš-sakytus žodžius iš 2013 m. publikuoto esė rinkinio „Pagaunama ir nepagaunama“:

„Kodėl buvo atsuktas automato vamzdžis į vargšą vaiką? Žinoma, budelių ir išgamų yra kiekvienoje tautoje. Bet man baisiausia, kad tie, kurie talkino naciams represuojant ir žudant ne-kaltus žmones, tarėsi tarnaujantys Lietuvai, ko-vojantys už tautos laisvę ir gerovę. Dalis jų net laikė save katalikais, sekmadieniais dalyvau-davo mišiose. Kokis balsus turėjo būti tų žmo-nių aklumas ir širdies tamša. O mums kokiu aša-ru ir kokios atgailos dar prieireiks, kad nesine-šiotume širdyje graužiančio šios tragedijos prie-kaisto? Ir veltui visi mėginimai teisintis objek-tiyiomis aplinkybėmis, dėti ant svarstyklų vie-nos ar kitos sistemos piktdarybes, vienos ar kitos tautos kančias. (...) Jūs buvote mūsų bro-liai, ir mums trūksta jūsų šiame mieste.“²⁴

Akivaizdūs žanrų skirtumai negožia pasakojimo – net ir šiuose lietuviu, dalyvavusio Sajūdžio veikloje, žodžiuose I. Mero romano skaitytojas atpažista istorijos, žaidimo tragizmą, paveikusį ir lietuvių tautą. Išgyventas aklumas ir širdies tam-sa kelia didžiulį skausmą. Galbūt jis vienintelis ir brėžia bent menką – aukos – paralelę tarp gyven-nusiųjų ir negyvenusiųjų gete. Dideli ir tragedijos priekaištai, atgailos pastanga. Labiau apčiuop-piamas suvokimas, kad bet koks bandymas teisintis ar teisinti savo veiksmus sistema, tautos kančiomis yra bereikšmis, o brolystė ir trūkumas – aki-

vaizdūs. Tokia J. Sasnausko išsakyta laikysena pasirodė įdomi ir reikalinga, artima I. Mero min-čiai, jog „išsiaiškinti svarbiausia patems sau“²⁵. Turbūt išsiaiškinimas sau ir būtų tiesiausias ke-lias į I. Mero romane vertą žmogiškumo, indivi-dualios atsakomybės kelią, kuriuo einant pasiprie-šinimą ginklais ar neapykanta gali keisti pasiprie-šinimas gėlėmis:

„– Tai ne aš, – sakau jai. – Tai visi, kurie dirba su manim. Kiekvienas atnešė po vieną ramunę, ir matai, kiek daug gėlių“ (p. 51) – sako Izaokas, au-ka, kartu su kitaus atnešusi į getą pievą.

¹ Iccokas Meras, Violeta Kelertienė, „Gerai taip, kaip yra“, *Iccokas Meras: žinomas ir nežinomas meistras*, Vilnius: LLTI, 2005, 12.

² Iccokas Meras, „Iccoko Mero kalba, atsii-mant LRD literatūros premiją“, *Besikartojančios erdvės: pokalbiai su Iccoku Meru ir kūrybos interpretacijos*, sud.: L. Mačianskaitė ir S. Vilimaitė, Vilnius: Baltos lankos, 2009, 23.

³ Ten pat, 2009, 12.

⁴ Apie I. Mero kūrinius raše: Rimvydas Šilbajoris, Vytautas A. Jonynas, Kęstutis Keblys, Violeta Kelertienė, Alina Staknienė, Marija Saulaitė, Bro-nius Vaškelis.

⁵ <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2011-02-05-nacionalines-premijos-laureatas-i-meras-as-visada-buvau-lietuviu-literaturos-dalis/57486>

⁶ L. Mačianskaitė, S. Vilimaitė, 2009, 82

⁷ Ten pat, 2009, 84.

⁸ Ten pat, 2009, 84.

⁹ Iccokas Meras, Violeta Kelertienė, „Gerai taip, kaip yra“, 14–15.

¹⁰ Loreta Mačianskaitė, I. Mero, „Lygiosios trunka akimirkā“, <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/-/13576> (žiūrėta 2013 05 26)

¹¹ L. Mačianskaitė ir S. Vilimaitė, 2009, 268–269.

¹² „Blogai, kad aš neturiu teisės nei išlošti, nei pralošti, o lygiosios... Ar jos bus kada nors? Kaip aš norēčiau atsistoti, išmėtyti figūras ir išbėgti iš čia į didelį žydintį lauką“ (p. 44).

¹³ Pr 22, 17.

¹⁴ „Dabar jo balsas buvo aštrus, o akys dygios kaip adatos. Atrodė, kad jos gali perrežti drabužį, veidą, krūtinę, išlisti iki pat širdies“ (p. 53).

¹⁵ „Tik žvaigždės kaip adatos bado akis“ (p. 75).
¹⁶ I. Meras prisimena: „Tarp kitko, dėl to vaiki-no, kurį žyda išmetė iš sunkvežimio, tai tokas faktas iš tikruju buvo. Lenkų berniukas Janekas nuėjo su draugais į getą, į Vilniaus getą, vėliau jis žyda išmetė iš sunkvežimio, važiavusio į Panerius. Tai faktas.“ – I. Meras, Violeta Kelertienė, „Gerai taip, kaip yra“, 15.

¹⁷ Loreta Mačianskaitė, „Trys Izaoko kalbinai lietuvių literatūroje“, *Literatūra*, 45 (1), 2003, 69.

¹⁸ „Nemažai žinau hitleriškų velniškų musika-limų, bet apie dirbtinį apvaisinimą pirmą kartą sužinojau iš Jūsų romano“ – iš O. Šimaitės laiško, publikuoto knygoje *Besikartojančios erdvės: pokalbiai su Iccoku Meru ir kūrybos interpretacijos*, 93.

¹⁹ Sigitas Parulskis, „Kalba yra tavo pasaulis“, *Besikartojančios erdvės: pokalbiai su Iccoku meru ir kūrybos interpretacijos*, 37.

²⁰ Vladas Šimkus, „Kalbos nepasirinksi“, *Besi-kartojančios erdvės: pokalbiai su Iccoku Meru ir kūrybos interpretacijos*, 41.

²¹ L. Mačianskaitė, 2003, 67.

²² Sigitas Parulskis, 3 pjesės, Vilnius: Baltos lankos, 2006, 130.

²³ Joshua Aaron Cohen, „Abraomo Gambitas“, *Besikartojančios erdvės: pokalbiai su Iccoku Meru ir kūrybos interpretacijos*, 246.

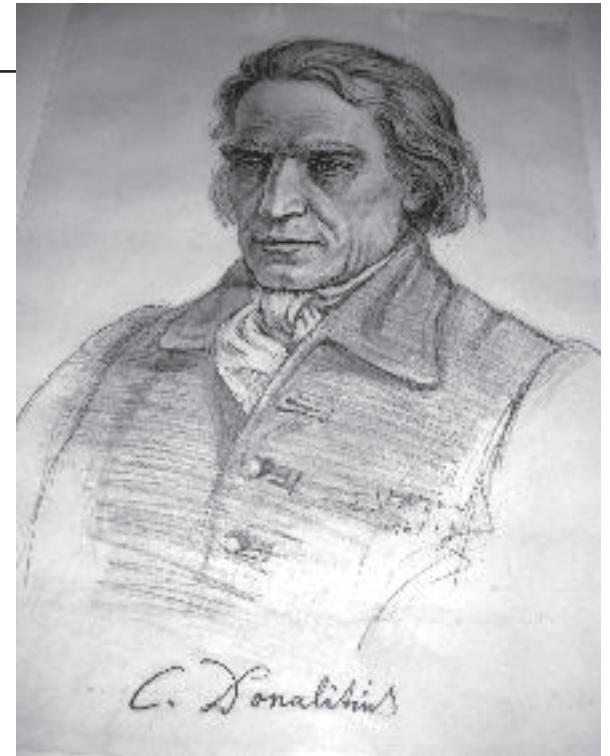
²⁴ Julius Sasnauskas, *Pagaunama ir nepagauna-ma*, Vilnius: Alma littera, 2013, 155.

²⁵ Linas Vildžiūnas, „Žmogus yra atsakingas už savo kraštą“, *Besikartojančios erdvės: pokalbiai su Iccoku Meru ir kūrybos interpretacijos*, 53.

12 Kūryba

Laimonas INIS

Žinomas nežinomas Donelaitis

Po šią žemę negali keliauti nesijaudindamas. Tieki daug girdėta, skaityta, kažkada čia būta... Dažnai Mažoji Lietuva vadinama mūsų literatūros lopšiu. Ir neperdėtai. 1547 m. čia pasirodė pirmoji lietuviška knyga – Martyno Mažvydo „Katekizmusa prasti žadei“, kiek vėliau – pirmas lietuviškas Biblijos vertimas, Kristijonas Donelaitis parašė „Metus“ – pirmajį lietuvišką beletristikos kūrinį, Danielius Kleinas – pirmąjį lietuvių kalbos gramatiką. Reikšmingų kūrinių sarašas galėtų būti gana ilgas.

Po 1863 m. sukilio, caro valdžiai uždraudus spaudą lotyniškais rašmenimis, iš Karaliaučiaus krašto į Lietuvą slapta gabentos knygos, laikraščiai. Čia kūrė lietuviškos spaustuvės, knygynai, draugijos.

Visa tai – lyg ir sena, gerai žinoma tiesa. Bet niekada neprošal prie jos iš naujo prisiliesti.

Šį kartą po Mažają Lietuvą keliao didelis Kauno žurnalistų, rašytojų, dailininkų, bibliotekininkų, istorikų, mokytojų, gydytojų būrys. Tikslai buvo keli geriau susipažinti su šiuo kraštu, prisiminti baltų ir prūsų istoriją, aplankytu lietuvių rašytojų ir kultūros veikėjų gimtasišias ir darbo vietas, užmegzti glaudesnius ryšius su Kaliningrado srityje kultūrininkais.

Donelaičio ąžuolynas

Lazdynėliai... Ošia, rudens saulėje pageltusiais laisiais mirguliuoja 275 ąžuolai. Pries 25 metus, minint mūsų literatūros klasiko K. Donelaičio 275-ąjį gimtadienį, juos atvežė iš Lietuvos ir pasodino prie paminklinio akmens. Aplinkui – laukų platybę, paukščių sparnų šnaresys padangėje, vėjo kedenamai javai ir septyntaškė boružėlė, parudusia smilga atkakliai lipanti į dangų... Juodas debesėlis, bauginamai kabojęs virš galvų, pažėrė šiek tiek šaltų lietaus lašų, tarsi mostelėjus stebuklinga lazdele skilo į dvi dalis ir nupleveno sau. Šyptelėjo maloni rudens saulė.

Kažkada čia plytėjo Karališkoji giria. Valdžiai leidus trys valstiecių – Ansas Donelaitis, Pričkus Vilošaitis ir Kristijonas Pošėvaitis (kaip gražiai skamba lietuviški vardai ir pavardės!) – įkūrė Lazdynėlių kaimą. Manoma, kad čia gyveno ir poeto senelis Jonas Donelaitis.

Kristijonas gimė 1714 m. sausio 1 dienai auštant (atrodė), taip seniai – prieš 300 metų, o kai skaitai „Metus“, regis, visai ką tik...). Ilgai netrukus jis pabrėžė Gumbinės bažnyčioje. Berniukui tebuvo vos šešeri, kai mirė tėvas, visų gerbiamas amatininkas ir meistras. Našlė motina augino septynis vaikus. Pauggėjė jie pasklidio kas kur. Pričkus tapo Karaliaučiaus auksakaliu, fizikos ir muzikos instrumentų dirbėju, pagaminusi pirmajį Prūsijoje fortepijoną, Mykolas – taip pat auksakaliu (beje, vėliau Tolminkiemje gyveno pas Kristijoną), Adomas smagiai kaustė arklius Žirgupėnuose netoli Braičių ir visus, kas tik užsukdavo, kviesdavo į savo smuklę paskanauti šiupinio ir

išlenkti kuferį alaus... Seserys ištakėjo už ūkininkų ir, regis, liko klausios savo vyru nurodymų ir užgaidų tenkintojos. Kristijonas patraukė į Karaliaučių mokyties...

Laikui bėgant Lazdynėliai išnyko. XIX a. pabaigoje buvo susirūpinta poeto gimtinės įamžinimu. Lietuvos kultūros veikėjo Martyno Jankaus ir kitų dėka 1896 m. čia surengtos iškilmės K. Donelaičiui pagerbti. Pasodintas ir ąžuoliukas, pergabentas iš gana apleisto ir baigiančio išsiginti poeto sodo Tolminkiemyje. Pastatytas paminklinis akmuo. Tada dar padaivyo atsekti senosios Donelaičių sodybos vietą, bet po Antrojo pasaulinio karo jos neliko nė pėdsakų. Lazdynėliai buvo pamiršti, niekas negalejo net paroditi poeto gimimo vietas. Kažkur prie Gumbinės, bet kur?.. Gal tai dabartine Višniovka?..

1958 m. mūsų mokslininkai Jurgis Lebedys ir Vytautas Kubiliai atkakliai ieškojo senojo paminklinio akmens – toje vietoje norėta pastatyti architekto Sigito Lasavicko suprojektuotą naują paminklą. Deja... Vis dėlto pastangos nenuėjo veltui. Lazdynėliuose 1990 m. rugpjūčio mėnesį iškilo paminklinis akmuo, atvežtas iš Žemaitijos, Salantu, Orvydų akmenų muziejaus. K. Donelaičio gimtinė tapo placių žinoma, čia pasodintas ąžuolynas. Pirmiausia reikia dėkoti architektui Napaliui Kitkauskui, lokalizavusiam Lazdynėlius, padėjusiam parengti kartografinę medžiagą.

Donelaičio sodas

Tolminkiemis... Tai kiekvienam lietuviui svarbi vieta. K. Donelaičio muziejaus direktorė Liudmila Pavlovna Silova džiaugėsi – štai sauvelė vyšnių ir keli obuoliai iš Donelaičio sodo...

Tas sodas, užveistas senojo vietoje, dar tik tiesia šakas į saulę. Norima jį suformuoti lygai tokį, koks buvo sukurtas K. Donelaičio mintyse ir pasodintas jo rankomis.

Kiekviena žemės pėda, ar žole apželusi, ar saulės išdegintą, čia mena poetą ir jo placišakę veiklą, užmojus. Tai buvo „žmogus dideliu nuopelnui ir retu sugerbėjimu“, – rašė Gotlibas Milkus, 1800 m. parengęs „Lietvių – vokiečių ir vokiečių – lietuvių kalbų žodyną“ bei gramatiką ir gramatikos priede pirmą kartą pasauliui paskelbęs „Metų“ ištrauką.

K. Donelaitis vyresybės siūstas į Tolminkiemį, įsikūrusi prie Šventainės upelio šiauriniame Rominčos girios pakraštyje, atvyko 1743 m. lapkričio pabaigoje krintant šlapdribai, o netrukus, gruodžio 1 d., sekmadienį, šaltukui spaudžiant Jšručio dekanas iškilmingai jis įvedė į protestantų bažnyčią. Tolminkiemje prabėgo be galio įdomus, margas, kartais ramus, kartais audringas K. Donelaičio gyvenimas.

Pirmausia jam rūpėjo atstatyti griūvancią bažnyčią. Laukų akmens tam tiko. Šalia bažnyčios iš-

kilo mokykla, pastorių našlių namai. Kiek tik leido išgalės, rūpinosi parapijiečiais, raše giesmes, kūrė muzikos kompozicijas, dirbo fortepijonus, barometrus, termometrus, mikroskopus, tekino stiklus, sodininkavo, globojo parapijos mokyklas. Sunku suvokti, kaip viską spėjo. Mokejo ne tik lietuvių, bet ir vokiečių, graikų, lotynų, hebrajų, prancūzų kalbas. Amžininkai teigia buvusį gana stamboko sudėjimo, ūmaus charakterio, energingą, optimistą. Nėmėgo melo, apgaulės. Noriai bendravo (ir mokėjo bendrauti) su žmonėmis, bičiuliams skaitydavo savo poeziją, garsėjo gera iškalba.

Ne viskas klostėsi kaip sviestu tepta. Kelis kartus teko keliauti į Gumbinės karą ir domenų rūmus ir teisintis dėl *amtmono* Ruigio skundų (prisimeneite ši veikėjų iš „Metų“?). Buvo ir visokių nesusirapimų. Kad ir dėl lietuviybės puoselėjimo. Juk Mažoji Lietuva beveik 700 metų kentė vokiečių jungą, visomis priemonėmis buvo vokietinama. K. Donelaitis – vienas atkakliausiu žmonių, kovojuši už lietuviybę. Iš visų reikalavo rūpintis lietuvių kalba: „Mūsų, lietuvininkų, čia žemė“, – skelbė pastorių. Kolonistams, atkeltiems į Tolminkiemio apylinkes, lietuviybę buvo svetima.

Bet gržkime prie Tolminkiemio bažnyčios. Istorija jai nebuvo palaiminga. Galime įsivaizduoti, kaip ji atrodė po Antrojo pasaulinio karo: be stogo, apgrauta, viduje želė krūmai, augo medžiai. Burzgė traktoriai, ardydami likusias sienas...

Lietuvos kultūros žmonės pasišovė bažnyčią atstatyti. Per vargą surastos senos nuotraukos, gauta medžiaga iš Lenkijos ir Vokietijos archyvų. Projekta parengė ir darbus prižiūrėjo architektas Napalys Kitkauskas. Stengiasi atkurti autentišką išorę ir vidū. Atkaklus archeologų darbas davė puikių vaisų: priešais buvusį altorių rasti K. Donelaičio palaikai. Archeologas Vytautas Urbanavičius atkūrė poeto atvaizdą. Dabar atstatyta ir klebonija, surasti našlių namų pamatai.

Visa tai dauguma tikriausiai žino. Bet prisiminti niekada ne pro šalį...

– Žinote, o man teko dalyvauti, rūpintis atstatomos bažnyčios interjeru, – netikėtai prabilo mūsų grupės narys, inžinierius Ričardas Vaitkus. – Šitie žibintai, durų rankenos, langų apkauštai ir visi metalo dirbiniai – mano ir mano bendradarbių rankų darbas.

R. Vaitkus, restauratorius, metalo meistras, Tolminkiemje triūs prieš daugelį metų. Tada, po 1964-ųjų, kai K. Donelaičio komisija ėmė rūpintis Tolminkiemiu, čia dirbo ne tik statybininkai, architektai, bet ir kitų specialybų žmonės: restauravimo darbus atliko Kauno restauravimo dirbtuvės, originalius spalvotus vitražus kūrė dailininkas Antanas Grabauskas. Atgijusi senojo bažnyčia, didinga savo paprastumu ir jaudinanti istorija, tapo muziejumi, o kriptoje iš-

si K. Donelaičio palaikai. Čia visą laiką dega žvakutės, žydi gėlės, ryškiai spindi lietuviškos trispalvės...

Štai tiek daug parašau apie Tolminkiemę, o ne paminejau svarbiausio K. Donelaičio darbo – poemos „Metai“.

Donelaičio žodis

Teigama, kad K. Donelaitis net nemanęs rašyti poemos. Tačiau sukurti giesmę ir muzikinę kompoziciją, paskambinti savo sukonstruotu fortepijonu ar pagiedoti veikliam žmogui, mėgstanciam poeziją, buvo per maža. Būrai... „Viežlybi“ ir „nenaudėliai“ Selmas, Lauras, Krizas, Pričkus, Plaučiūnas, Dociys, Slunkius... Visi čia pat, gyvi personažai. Juos reikia aprašyti. Pamokyti, paauklėti. Kad taptų padorūs ir nepasiduotų vokietinams. Juk ir savo bičiuiliui Jonui Gotfridui Jordanui rašė: nepasiduok vokietinamas, iš vokiečių nereikia priimti jokių apdovanojimų, rūpinkitės lietuviye (laikas saugomas Tolminkiemio muziejuje). Ir pastoriūs imasi eiliuočių. Per pamokslus skaito savo hegzametrus ir stebi, kaip reaguoja parapijiečiai.

Kai eiliuotų tekštų susidėjo nemaža krūvelė, K. Donelaitis émė svajoti apie kūrinį, kurį galėtų išspausdinti. Parašės trumpaijų poemos variantą (iš pradžiai tie eiliuoti tekstai vadinti idilėmis), nuvyko į Karaliaučių ir, matyt, domėjos leidyba, bet apie tai tikslėniu žinių neturime. Žinome tik tiek, kad trumpajame variante buvo 659, o vėliau poema „išaugo“ iki 2968 eiliučių.

Tačiau „Metai“ galėjo likti ir nežinomi, jeigu ne Liudvikas Rėza, kuris ir davė poemai tokį pavadinimą.

Bet čia jau ilgesnė kalba.

Tam žasiaganiui berniukui iš smėlio užpustyto Kuršių nerijos Karvaičių kaimo netoli Pervalkos labai pasisekė. Našlaitė priglaudė Rasytės paštininkas Bémas, tolimas tévo giminaitis. Žąsys Liudvikui mažai rūpėjo – vis knyga rankoje. Išpeikęs tokį netikusį žąsų ganytoją, Bémas jį „išpiršo“ kitam giminaičiui – Kristijonui Dovydai Vitikui į Kaukėnus. O šis buvo lietuvių raštojų puoselėtojas ir ižvelgė gabų vaikį.

Toliau – Karaliaučiaus beturčių namai, lotyniška mokykla, universitetas. Teologija, antikinės kalbos, literatūra, retorika... Immanuelio Kanto paskaitos. Dizertacija „Apie šventųjų knygų moralės aiškinimą pagal Kantą“. Dėstytojas, profesorius, universiteto rektorius...

Vokiečių kalba išleidės poeziros rinktinę „Prutena“, parašės romantinę baladę „Ona ir Vytautas“ apie jų pabégimą iš Krėvos pilies, iškūrė Biblijos platiniimo draugiją ir rinko liaudies dainas. Paprasė visų, kas tik kokią žino, atsiusti.

Ir štai vieną gražią dieną iš pastorius Jono Gotfrido Jordano gauna K. Donelaičio „Pavasario linksmybių“ bei „Vasaros darbų“ originalus. Jordanas klebonavo Valtarkiemyje ir, nors „Metų“ autorius buvo gerokai vyresnis, jiedu bičiuliavosi nuo to laiko, kai su tévu, K. Donelaičio bendramoksliu, svečiavosi Tolminkiemje 1776-1777 m. žiemą. Jiedu susirašinėjo. K. Donelaičiui mirus, jo žmona Ana Regina Jordanui perdavė pastorius laiškus, gaidas, taip pat poemas. O po dviejų dešimtmecčių, kai daug kas manė poemą žuvus, Jordanas atsiliepė į L. Rézos kvietimą. Kiek vėliau L. Rėza sulaukė dar vieno brangaus siuntinio – „Rudens gérybių“ ir „Žiemos rūpesčių“ nuorašus atsiuntė kunigas Jonas Fridrikas Hofeldas iš Gerviškėnų. Originalai buvo žuvę 1807 m. per rusų – prancūzų karą. Profesorių supratoto, koks tai turtas. Isvertė į vokiečių kalbą, paraše ižangą ir 1818 m. „Metus“ išleido savo lėšomis. „Prof. Rėza daug nusipelne, išgelbėdamas iš užmaršties ši rašytoja, kurio rankraštis jau buvo laikomas dingusiu...“ – rašė Tilžės laikraštis.

Taip prasidejo „Metų“ „žygis“ po Europą. Žymasis vokiečių poetas Johannas Wolfgangas Goethe (su juo L. Rėza susirašinėjo) kūrinį lygino su antikos še devrais, geru žodžiu poemos „Gražina“ priaše ne gailėjo Adomas Mickevičius ir kiti garsūs rašytojai. Gal kai kam įdomu, kaip tada skambėjo K. Donelaičio žodžiai ir kaip jie buvo rašomi:

*Tu, paukšteli mels, ne poniszay prisiwalgai.
Rébus mus' laszinei bei deszros tau nepatinka.
Tu nelubyji pyragu neigi ragaisztiu...*

Donelaičio dvasia

„Metų“ ištraukas lietuvių ir rusų kalbomis Kaliningrado miesto viešojoje bibliotekoje Nr. 4 (vedėja Larisa Pšeničnaja), kur vyko tarptautinė konferencija „Laiko ženklių palytėti“, skaitė Kauno Kazio Binkio teatro režisierė Nida Žilinskienė. Salė buvo sausakimša: miesto ir srities lietuvių kalbos mokytojai, I. Kanto Rusijos Federacijos Baltijos universiteto studentai, Karaliaučiaus lietuvių bendruomenė, L. Rézos draugijos nariai, švietimo plėtotės instituto darbuotojai – žmonės, mokantys lietuviškai ar besimokantys šios kalbos ir visai jos nesuprantantys. Vyraudo tyla ir susikaupimas.

K. Donelaičio žodis nepaseno, jo dvasia gyva!

Dar šiek tiek apie konferenciją. Kaip sakytą, kelionės tikslas buvo geriau pažinti Mažają Lietuvą, priglusti prie baltiškų tradicijų, pagerbti šio krašto rašytojus, kultūros darbininkus, kurių daugelis kuo toliau, tuo labiau paskėsta užmarštyje. Konferencijoje apie lietuvių protėvių dvasinį palikimą, baltų genčių, gyvenančių Pamedės, Pagudės, Varmės, Notangos, Sembos, Bartos, Galindos, Nadruvos ir kitose žemėse, istoriją, baltų kultūrą ir jos plėtote itaigų pranešimą skaitė istorikas Kęstutis Subačius. Šių eiliučių autorius kalbejo apie mitologinį aspektą Mažosios Lietuvos legendose ir sakmėse, pateikės istorinių padavimų fragmentų, iki šiol nepamirštų ir vienoje, ir kitoje Nemuno pusėje. Kauno miesto savivaldybės Kultūros ir turizmo skyriaus vyriausioji specialistė Vida Jasaitytė nagrinėjo Lietuvos ir lietuvių, gyvenančių išeivijoje, tarpkultūrinius ryšius. XXVII knygos mėgėjų draugijos pirmminke ir Lietuvos universitetų moterų asociacijos prezidentė Dalia Poškienė (šios kelionės organizatorė) aptarė kultūros, švietimo ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimą abipus sienos. Konferencijoje savo mintimis pasidalijo Lietuvos konsulato Kaliningrado srityje kultūros ataše Romanas Senapėdis, Kaliningrado srities lietuvių kalbos mokytojų asociacijos pirmmininkas Alekas Bartnikas (jis buvo ir nuoširdus mūsų kelionės vadovas).

Dailininkas Vladimiras Beresniovas padovanojo K. Donelaičio jubiliejui sukurtus ekslibrisus (čia reikia pridurti, kad kauniečių iniciatyva paskelbtas tarptautinis ekslibrisų konkursas), o kolekcininkas Henrikas Kebeikis – gausią (86!) Kaliningrado srities senųjų ir naujų tiltų atvirukų, nuotraukų paroda. Kauno miesto savivaldybės Vinco Kudirkos viešoji biblioteka ir Kaliningrado centralizuota bibliotekų sistema pasiraše kultūrinio bendradarbiavimo sutarti.

*Jau saulelė vėl atkopdama budino švietą...
Ir labai prasmingi žodžiai:
Sveiks, sveteli margs!*

Donelaičio žemė

Visiems brangi ši žemė. Bet kai kuriems kelionės dalyviams – ypač. Vieni čia dirbo, kūrė, turi giminį, pažystamų, o kiti – gimė ir augo.

Savo pėdsakų buvusioje Prūsijoje ieškojo rašytoja Jutta Noak. Medikė, daug metų dirbusi Kaune, dabar gyvena Hamburge, išleido ne vieną novelių knygą, romaną, yra aktyvi Vokietijos lietuvių bendruomenės narė, literatūrą sambūriu dalyvė. Ji atakliai eina savo giminės takais, ir jos šaknys čia – K. Donelaičio žemėje. Jos rūpesčiu prieš dvidešimt metų buvo išleistos Hermano Zudermano „Lietuviškos apysakos“ ir kitos knygos. O štai istorikė Ernestina Pauliukat Karaliaučiui irgi jaučia daug sentimentų. Čia gyveno jos seneliai, tévai, čia ji augo.

Minetieji žmonės atidžiai stebėjo ir geriausiai galėjo išvertinti pokycius, kurie įvyko šiame krašte pastarausiais dešimtmecčiais. O ir mes pamatėm žąsių baltistikos, paveldo puoselėjimo, lietuviybės gaminimo ženkļų.

Pačiame Kaliningrado centre, gražiai sutvarky-

tame skvere, – L. Rézos paminklas (skulptorius Arūnas Sakalauskas). Tai buvusio kultūros ataše Arvydo Juozaičio nuopelnas. Jis įtikino miesto vadovus, kad tokis paminklas būtinas, pagerbiant universiteto rektorių, garsų mokslininką. Buvo siekiama statyti paminklą ir prūsus sukilimo vadui Herkui Mantui Piliakalnyje, jo téviškėje, arba Narkyčiuose, ant Manto kalno dešiniajame Auksinės upelio krante, jo žuvimo vietoje. Užkliuvo... Kam tokis paminklas reikalingas?

Bet diskusija vėl atgaivinama. Martyno Mažvydo, Vyduuno, kitų garsių išmincių, literatūros ir kultūros darbininkų giminės vietas ir namus ženklina atminimo lentos. Keičiasi kaliningradiečių požiūris, keičiasi ir miestas, kuris nori tapti europinis, iškilus, patrauklus. Išties lygindamas su Kaliningradu, koks jis buvo prie 20-30 metų, matai didelę pažangą. Gaunamos dosnios investicijos skiriama ne tik pramonėi, ekonomikai, bet ir kultūrai. Daug kur galima užtikti sugrąžintus senuosius vietovardžius, kai kurie viešbučiai, restoranai, parduotuvės pavadinti vokiškais vardais. Plečiant polisio zonas ir kurortus, visokais būdais siekiama pritraukti daugiau turistų.

Jei sugrįšime prie lietuviybės temos, iškalbingi ir tokie skaičiai. Lietuvių kalbos ir etnokultūros mokosi 850 mokiniai. Daug kur veikia lietuviškos klasės. Jų būtų dar daugiau, bet trūksta mokytojų. Bene veikliausia Lietuvių kalbos mokytojų asociacija, į kurią susibūrė pedagogai ir vaikų folklorinių ansamblų vadovai iškūrė lietuvių kalbos, švietimo ir informacijos centrą. Asociacijos tikslai labai kilnūs: testi šio krašto lituanistines tradicijas, regiono gyventojus mokyti lietuvių kalbos, populiarinti lietuvių kultūrą ir Mažosios Lietuvos kultūrinį paveldą, stiprinti tautiečių bei kitų krašto gyventojų ryšius su Lietuva ir kt. Siekiama, kad lietuvių kalbai būtų suteiktas užsienio kalbos statusas, lituanistikos specialistai būtų ruošiami I. Kanto Baltijos universiteto humanitarinių dalykų institute, norima plačiau plėtoti Lietuvos nacionalinę kultūrą, K. Donelaičio, Vyduuno, L. Rézos ir kitų iškilusių raštojų veikėjų dvasinių paveldą.

Ir dar. Rengiamasi gražiai šventei – joje K. Donelaičio „Metų“ ištraukos bus skaitomas 32 kalbomis!

Donelaičio šviesa

K. Donelaitis, tas mūsų Homeras, toks didis, kad jo šviesa, atsklindanti iš tolimos praeities, ne tik neblesta, bet vis ryškiau žeruoja. Kiekviena karta, kiek vienas žmogus jį atranda vis iš naujo. Turime susikūrė savo įvaizdį, bet tai ne trafaretas, o gyva, pulsuojanti versmė. Priglundi prie jos ir pajunti gaivią žodžio, minties, metaforos jėgą.

...Aplankę Vyduuno namą Tilžėje, įveikę muitinės užkardas ir pervažiavę Luizos tiltu į Lietuvą, pasukome Rambyno pusę.

Vakaro saulės spinduliuose auksu žéravo lieknos pušys, parodusius lapus barstė senolis ažuolas, švelnaus vėjelio supamos virpuliai šermukšnių kekės, smagiai ūžė vasaros darbų neužbaigusi kamanė, o apačioje tyliai ir išsidžiai sroveno Nemunas, burdamas šventos didybės paprastumų. Kitoje upės pusėje, vos vos pastebimo rūko gaubiamą, glūdejo Ragainė, Tilžė.

Senia legenda byloja, kad ten, anapus, ant stataus skardžio, kažkada kuorais žvilgejusi, bokštais debesis siekusi graži ir galinga pilis. Jos valdovas turėjęs tris sūnūs – Tilžių, Rambyną ir Vilmantą. Valdovas juos pasiuntę pasižvalgyti po pasaulį. Kiek vienas grįždamas parsinešė po ypatingą daiktą, nulėmusi jų likimą: Tilžius – kalaviją ir vėliau tapo kariu, Vilmantas iš laumių palydovo nykštuko gautą stebuklingą varpeli, paskelbiantį apie didelius įvykius, ir tapo aiškiaregiu, o Rambynas – paprasciausią akmenį. Jį ruošesi pernešti per Nemuną ir ant stačiojo kalno pastatyti aukurą dievams...

Tą vakarą Rambyno kalnas, toji šventoji žemė, buvo panaši į didelį nuostabiausiomis spalvomis žerintį aukurą. Jo šviesa sklidė į kitą Nemuno pusę, į Mažąją Lietuvą, kaip kažkada K. Donelaičio šviesa iš ten veržesi į Didžiąją Lietuvą...

14 Vilniaus langas

Andrius JAKUČIŪNAS

Ne archetipai ten visokie...

Kultūrinio leidinio redakcijoje švęsdami Kalėdas, su viena drauge pusiau rimtai, pusiau juokais kalbėjomės, apie ką reikia rašyti straipsnius ir apie ką jie iš tikrujų rašomi (nors autorius kartais būtų ir kitokios nuomonės) – „apie tai, kaip viskas yra – dabar, šią akimirką, man“.

Jeigu bandyčiau šią tiesą pažodžiu iškūnyti šiame tekste, turėčiau pripažinti, kad nūnai, – pirmajį rutinos rytą, pasibaigus šventėms, kuriu taip nemėgstu, – nesijaučiu jaukiai: mašinų šviesos lekia įstrižai drėgnumo stiklu (taip – žemiau vis dar neatėjusi, ačiū Dievui), tarytum imituodamos geibų, vangų, o betgi nuolat gyvybingą fejerverką, kuris niekad neišdegas, tyliai virš sujautę patalų šnypščia staline lempha, žengus žingsnį droviai cypteli grindų epoksidas. Aplinkui mėtosi buitinių prietaisų naudojimo instrukcijos ir rasiklių dalys, telefonų krovikliai, obuolių graužtukai, plaukų kuokštai, čekiai. Galvoju apie kontoros – daug daug kontorų, kurios kažkur egzistuoja ir kurių visų išvengiai išsivaizduodamas, kad būsiu laisvesnis, jausdamas vienišo ir tariamai oraus rytmėlio klaiką. Stengiuosi nusibrėžti bent jau šios dienos perspektivas, kurios, reikia pasakyti, nedžiuginančios: rašyti iki pavakarės, mintimis neatitrūkstant nuo darbo greitai papietauti „McDonald's“ restoranė, tada dar šiek tiek parašyti, pasivaikščioti šlapomis gatvėmis, išgerti ŠMC kavos.

Vieną akimirką atrodo, kad visa ritasi kaip Sizifo akmuo į kažkokią beprasmybės tobulybę, – į tuustumą, kurioje taip svaigiai nieko nebūtų, kad pasisektų apčiuopti pačią jos šerdį; tai, kas metaforiška, literatūriška, staiga nustotų skirtis nuo realybės, nebevimidytu nuo nenuskusios kavos rūgštumo, žodžiai sąmonėje ūmai susitvenktų taip, kad būtų oru ir dvasinga juo iškūzdėti į tamsą.

Bet dabar niekas ne(su)sitvenkia – tik vimdo; ir fiziškai, ir metaforiškai. Nenutrūkstantysis mašinų šviesų fejerverkas lango stiklu iškilmingai kyla viršum „McDonald's“ restorano miniatiūrinio modelio (jį, kaip esu minėjęs, laikau ant palangės), – matyt, kad miniatiūriniams žmogeliams, kurie teoriškai turėtų tame puotauti, būtų dar linksma, sutviska viršum EHU ir aukštessniosios policijos mokyklos pastatų. Ką čia pridursi – į būsimiems policininkams reikia fejerverkų, reikia prasmės, kurios buvimo negali užtikrinti net žinojimas, kad baigės mokslus galės legaliai kapoti prasižengėlius „bananu“.

Neapleidžia jausmas, kad tas šviesų srautas neišnyks ir prašvitus – kelias per ilgą, kraupiai pilką žemos dieną, skros minutes ir valandas, kol vakarop išnirs tiesiai virš *rašytnamio*, kur bus susirinkę nemažai kūrėjų, šiek tiek pasiilgusių fejerverkų, o gal net ir Trys karaliai, atskubėsiantys sveikinti LRS premiją gausiančio Aido Marceno. Bus R. Stankevičius, A. Ruseckaitė, D. Razauskas, bus dėl pastarojo dūsaujančių jaujų mergaičių pulkai... Bus ir poezijos, anot laureato, „deginančios kaip spiritas“, V. Sventickas... Gerai bus.

(Aišku, ten neisiu, – paskui vėl tekų dusti ir

rašyti apie dusimą, o aš juk žinau, kad gerb. Jolina Rutkauskienė tai visuomet priima šiek tiek asmeniškai.)

Šiaip ar taip, atrodys, – net ir man, užsidariu siam Valakampių celeje, reginčiam priekaištinius savo kolekcinių kiškučių akis, – kad atejus Naujiems metams (ir, žinoma, pasibaigus križei) kultūrinis gyvenimas žengė septynmyli žingsnį į priekį, literatūra ūmai pagerėjo, menas subrendo, ir dabar jau reikia tik sekėmės – juk turbūt neatsitiktinai *šatėniškis* M. Plečkaitis „Facebook'o“ paskyroje taip aktyviai ragina kolegas atsakyti į klausimą, ką reikia daryti, kad lietuvių pagaliau prasibrautų į pasaulio literatūrinį elitą?

O gal visgi tas pagerėjimas – tik iliuzija, šalutinis fejerverkų dūmų ir spirito (arba poezijos kaip spirito) poveikis, teparodantis, kad pernelyg uoliah šventėme ir pernelyg atmetinai stebėjome tai, kas vyksta.

O kai kas nesnaudė.

Čia turiu galvoje pirmosiomis metų dienomis paskelbtus Spaudos, radio ir televizijos rémimo fondo konkurso rezultatus – aišku, nedžiuginančius. Tenka pripažinti, jog kai kurie kultūriniai leidiniai šiemet bus priversti suktis disponuodami dar šiek tiek kuklesne suma nei pernai, – o juk ir pernykštė buvo apverktinai menkutė. Tiesa, yra ir tokiai leidiniai, kuriems parama šiek tiek padidėjo, tačiau jos skyrėjai ir skaitytojai gali būti tikri – keli papildomi tūkstančiai reiškia tik tiek, kad leidiniai, jei jie neturi rimtų papildomų finansavimo šaltinių, dar metams pasmerkiami skursti ir (tas žodis stiprokas, bet nėra neteisingas) vegetuoti.

Nesiruošiu čia smulkiai aptarinėti situacijos – gali būti, savo poziciją šiuo klausimu intelektualai ar / ir kultūrinės spaudos leidėjai išdėstys atskirame rašte, – bet norom nenorom kyla pagunda manyti, jog fondas *mažų mažiausiai* yra pakliuvęs į klastingai surašytų nuostatų (įstatymų) pinkles, todėl efektyviai skirstyti paramos netgi neturi galimybę. Su žiaubere dar vienems metams paliktu kultūrinės spaudos darbuotojų akis bado ižūliai *vietinę politikę* varinėjančiai regioninei žiniasklaidai skiriami milijonai, stebina nuostatai taip smarkiai diferencijuoti ir detalizuoti finansuojamas sritis, kad ir norint neįmanoma kurio nors projekto paremti didesne suma ir t. t.

Bet ar buvo galima tikėtis ko nors kito? Aišku, ne – todėl ir stebina ne tai, kad pinigai padalyti pagal tuos pačius principus kaip ankstesniais metais, ir ne faktas, jog niekas iš kultūrininkų tų gausėsių lėšų iš šio fondo turbūt nesitikėjo (galėčiau drąsiai rašyti ir be žodžio „turbūt“), bet veikiau tai, kad nieko nestebina sistema, kurią visi iš principio sutaria esant ydingą ir niekur nevedančią. Apie tai kalbama ir rašoma bene kiekvienais metais (vieną išsamiausią straipsnių šia tema „Literatūroje ir mene“ 2011-aisiais publikavo Laurynas Katkus – „Apie vadybą, leidybą ir dalybą: kas pasikeitė per penkerius metus?“), bet pokyčių – nulis. O juk ydingos (tikiu, kad tai drįstų pripažinti net fondo žmonės) sistemos nekintamumas, gyvybingumas, kaip ir pakantumas jai, yra simptomas, kad negaluoja visa valstybė.

Bet kokiu atveju – tai gerokai daugiau nei vieno ar kelių kultūrinių spaudinių problema. Norisi tikėti, kad kultūrą žmonėms bus patikėta kurti, o ne laikui – ją griauti.

Naujujų metų pradžią apkartino ir dar vienas įvykis, susijęs su didžiausiu, kaip jis pats save vadina, šalies dienraščiu, anādien publikavusiu „interviu“ su Sigitu Parulskiu, sukurpta pasinaudojant LRT laidos „Naktinis ekspresas“, kurioje viésėjo rašytojas, įrašu. Be abejø, savaimė čia jokio kriminalo nėra – žiniasklaidos atstovai neretai užrašo televizijos ar radio laidose kalbėjusi veikėjų žodžius ir išdėsto juos straipsnyje interviu ar kt. forma. Jeigu nurodomas laidos pavadinimas ir nepasiduodama pagundai fantazuoti, – puiku. Bet šis yra žodžiai reporteriu, akivaizdu, pasirodė pernelyg gudrūs ir moksliški, todėl jis nusprenė atsakymus supaprastinti. Taigi atsakymai susitraukė, suprimityvėjo, o straipsnio pavadinimas tapo: „K. Doneilaičio „šūdas“ S. Parulskui padėjo suvokti lietuvių klasiką“.

Sis atvejis minėtinas ne tik kaip autorinių teisių pažeidimo pavyzdys (sąvoką „autorinės teisės“ čia vartojo grubiai – nežinau, kaip apibrėžti kiekvieno iš mūsų nuomonės savastį), bet ir kaip žurnalistų (šiuo atveju – vieno jų) požiūrio į savo darbą liudytojas. Kol šie jausis teisūs, drąsiai adaptuodami svetimus žodžius ir nuomones pagal išsivaizduojamą auditorijos išsprusimą ir skoni, turėsime aiškų irodymą, kad visos šnekos apie žiniasklaidos vertėbes ir misijas (tuo labiau – žurnalisto etiką) tebuvo blefas.

Beje, labai iškalbus yra dienraščio atsakymas, kurį gavo LRT laidos vedėja Jolanta Kryževičienė, paprašiusi „Lietuvos ryto“ iškraipyta, suprimitvintą tekstą pašalinkti: „Reporteris patikino, kad viskas perteikta tiksliai ir glaustai, pašalinus mikčiojimus, šniurkščiojimus ir kitokias audio šiuškles, kurios gal ir tinka tiesioginiams eteriui, bet jas užrašinėti būtų nedovanotina klaida. Šifruotės, autoriaus nuomone, antraštė tiksliai nusako tai, apie ką buvo kalbėta šioje laiduje, cituojant jo atsakymą dėl jūsų laiško: „Apie šūdą ir kitas nešvankybės ten kalbama daug, o pavadinimas nieko neiškraipo, nes Parulskis ypač akcentavo, kad vulgari Doneilaičio būrų kalba autentiškai atspindi ano meto lietuviybę ir pašaiai. *Man juk reikia tokį akademinių niekalą pateikti kažkaip, kad skaitytų žmonės, o ne archetipai ten visokie.* (išryškinta mano – aut. past.)“ „K. Doneilaitis adekvaciai atspindėjo lietuvių kultūros autonomiškumo archetipus“ – galėjau tokiai antraštę, aišku, dėti...“ Atsižvelgiant į tai nėra pagrindo šalinti tekstą, net jeigu, jūsų nuomone, jis ir nedaro mums garbęs.“

Teksto ižūlumas sukrecia, bet vis dėlto manau, kad tokie dalykai turi šansųapti gera pamoka – norėčiau tikėti, kad sakinio, panašaus į išryškintą, niekas neištars. Ir dar – kad mūsų kultūros tikrovę ateityje labiau veiks argumentai ir faktai, pateikti išklausius ir girdėjus, o „ne archetipai ten visokie“...

To, pasibaigus šventėms, visiems norėčiau ir palinkėti.

Plastmasinis kiškutis ant palangės žvilga ir (turbūt) pritaria.

Romualdas RAKAUSKAS

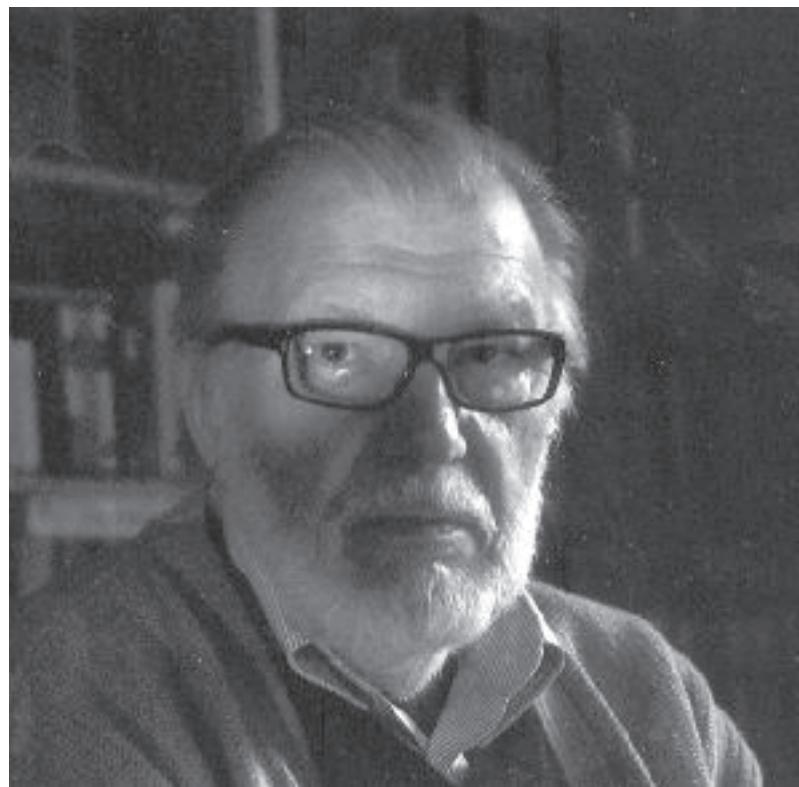
Iš spaudai rengiamo albumo

2012 m.

Triveidė knyga

Aktorius Juozas Budraitis

Vis tiek teatras yra tam tikras žaidimas. Ir tai ne kinas. Kinas žmogaus jausmams išreikštį galbūt tinkamesnis. Nors iš esmės, jeigu matome ne paviršių, o žiūrime giliau, amžini dalykai nesikeičia. Žmogus turi jausti arba nejausti, transliuoti gėrij arba blogi, turi tobulinti save, gyventi dvaisinį gyvenimą, kuris leistų subtiliau pajusti įvairius reiškinius ir juos perteikti žiūrovui – tam bendrakūrėjui, kuris sėdi kitoje scenos pusėje.

2012 m.

Aktorai Regimantas Adomaitis, Donatas Banionis ir Juozas Budraitis Vilniuje. 2012 m.

16 Atmintis

Regina JASUKAITIENĖ

Rudnelės paviliota

Meletos orbitoje

Mane pažadina negirdėto skardžiabalsio paukščio čiulbesys, primenantis kvatojimą. Vėliau sužinau, kad tai – meleta. Retas, nykstantis sparnuotis, mégstantis ramybę ir ištikimas savo porai visą gyvenimą. Dėl tokios ištikimybės, o gal ir dėl ilgo tuoktuvių ritualo jis laikomas meilės paukščiu. Po ilgų pažintinių paukščių draugystė baigiasi snaptu suglaudimu – pasibačiavimu... Tik paskui prasideda poravimasis.

Apie šį daugeliui nepažistamą paukštį perskaiciu ant dailininkės Gražinos Didelytės darbo stalo gulinčioje knygoje „Viso pasaulio gyvūnai“. Meletos vardu dailininkė pavadino pirtelę, surestā ant Skroblaus kranto. Čia pat ir storas, senas alksnis, jo išskobtoje drevėje kasmet peri meletos: patinėlis su patele pasikeisdami tupi ant kiaušinių, o apie „pamainos“ pasikeitimą paskelbia garsiu suklukimu. Atsargūs šie paukščiai, retai apsigyvena arti žmogaus. Nebent jis ir paukštis, ir medis, ir skruzdėlė mylėtų taip, kaip visą gamtos kūriniją jautė ir mylėjo dailininkė G. Didelytė. Tokios mintys kyla išsižiurejus į jos darbelius, puošiančius pirtelės sienas. Miniatūra, pavadinta „Meletos orbita“, išsuka minčių ratą: iš paukščio lizdo, iš medyje išskobtos drevės ritasi pasaulis, kylantis (ir keliantis) iki Žvaigždžių tako...

Amžinas amžinu laiko srovenimu Skroblus

Pirtelėje nakvoju net keletą kartų. Jaučiuosi gamtos prieglobstyje: per naktį suokia lakštingalos, pro langelį žvelgia ménulio pilnatis... Kai rytą praskleidžiu užuolaidas, matau amžiną amžių srovenimą – šaltiniuotą upelį Skroblą. Pirmą kartą gyvenimas man taip akivaizdžiai atveria langą – į amžinybės ir šios akimirkos susitikimą... Pro pat mane (ir per mane) teka amžinasis laikas, atspindintis visų išėjusių žiūrėjimą į upės veidrodį... Bet štai suprantu ne iš karto. Reikia bent mėnesio tylaus buvimo, kad išgirstum upelio skroblų tekėjimą, akimi glostytum melsvai žalsvai šiurkštų lendrūno lapą...

Nebuvo dar Lietuvos vardo ir joks svetimšalis nebuvu ižengės į ši kraštą, kad metraščiuose jį pavadintų *Litua*, o Skroblus tekėjo – jau tūkstančius metų, senesnis ir už lietuvišką šneką... Skroblus – veržlus, sraumanus... Pamirštai tai žodis, retai tevarojamas. Kokie žmonės ir prieš kiek tūkstantmečių ši upelį pašaukė vardu? Ką reiškia kiti mūsų upių pavadinimai? Jie – seniausi lietuvių kalbos liudininkai, Žemės vardai, kuriu nebemokame išgirsti.

Kažkodėl man atrodo, kad šaižus meletos balsas irgi iš ten, iš pačios giliausios praeities. Kaip tik todėl ji ir pasirinko ši upelį – kad susišauktų su gamtos amžinybe, išukančia visą visatą...

Viskas teka

Žalsva ryto šviesa sunkiasi pro alksnių viršunes, sklinda per papartynus ir laukinių serbentų lapus. Lengvas rūkas plauko virš upelio tēkmės. Upelis garuoja! Tokio ryto dar nebuvala mačiusi. Semiu rieškučiomis tyra šaltinio vandenį, nuriju gurkšnelį kitą... Užmiegotam kūnui – prabudimas, naujos dienos pasveikinimas... O, kad visas savo dienas šitaip šviesias ir ramiai galėčiau pradėti! Be skubėjimo ir nerimo pavėluoti, nesuspėti, neįvykdysti kitų primestos programos... „Panta rei“ – viskas teka. Sitäi pastebėjo dar senovės graikai. Jei bent minutei, bent sekundei sustotų šis tekėjimas – išsirtų visatos darna ir tvarka. Užsižiūriu į... savo mintis. Šitaip nutinka, kai joms leidi laisvai tekėti. Tokios minčių tēkmės laisvės ieškojo atskyrylai išminčiai, jos ieškojo viso pasaulio meniminkai. Upelio meditacija... Stvinciosios ant lieptelio meditacija... Ir dėl šitos ryto valandos, jau žinau, ilgesiuos prabėgančios vasaros šitame kaime, pavadintame Rudnele. Malonybiniu žodžiu ją vadina ir dėl kaimo mažumo ir dėl to, kad išskirtų iš kitų Varėnos rajone esančių Rudnių, o jų – bent keturios! Šita – netoli Marcinkonių, prie išpudingai vinguojančio Skroblaus. Negaledamas per ypač kalvotą vietovę tekėti tiesiai, vis prasigrauždamas ten, kur minkštėsnis gruntas, o kartais pasirinkdamas griovas ir įdaubas, paliktas po paskutinio ledynmečio (prieš 11 tūkstančių metų!),

jis įteka į Merkį. Nedidelis tai upelis, vos 17 kilometrų ilgio, ištakas įgavęs iš Bobos daržo šaltinėlio netoli Margionių, o pakelui susėmęs daugybę šaltinių, ištekanių tiesiog iš kalnų pakriausiu. Dėl išpudingo reljefo nuo 1974 m. Skroblaus tekėjimo žemė paskelbta landšaftiniu draustiniu ir valstybiniu gamtiniu rezervatu.

Nedaug kam teko tokia laimė – atostogauti dailininkės G. Didelytės sodyboje, aplankytи dar taip nesenai – 2005 m. (prieš pat dailininkės mirtį) išengta jos paveikslų galeriją „Andeinė“, parymoti prie šimtamečių liepų šventovėje degancio aukuro, apsilankyt jos gyventoje dzūkiškoje pirkioje, nakvoti „Meletos“ pirtelėje, kurioje nėra elektros, bet yra židinys – taip ramaiai tame spragsi pušinių šakų ugnelė... Dairausi po kaimą, vaikštau dailininkės pamėgtais takais ir pušynais, glostau jos globotus ažuoliukus bandydama pajusti šitos žemės, šitos vietas trauką, kuri paviliojo dailininkę iš sostinės į nuosėdų Dainavos girių kaimelį, iškūrusi kalnų apsuptyme klonyje, kurį rašytojas Kazys Saja pavadino Dievo delnu...

Dievo delne – Rudnelė

Visu keliu nuo Marcinkonių iš dešinės – žemyninės kopos, primenančios Nidos smiltynines. Pro pušeles mėlynuojantis dangus tviska lyg jū-

G. Didelytės sodyba.

ros mėlis, rodos, tuo tuo išgirsi bangų mūšą... Bet įkopės išvysti žalias pušelių garbanas, ošiančias amžių ilgesį...

Kelias leidžiasi vis žemyn. O štai ir tiltukas per Skroblą. Dailininkė G. Didelytė buvo sumanusi jo turėklus papuošti iš medžio išdrožtomis žirgų galvomis. Marcinkonių miškininkai pasiūlė vingriasis žalčių figūras, ir ne šiaip sau – jie šitame kaimelyje tebegyvena, globojami ir gerbiami kaip ir prieš daugelį metų.

Meniškomis atramomis tiltelis pasipuošė jau po G. Didelytės mirties, siūlyta ji pavadinti dailininkės vardu. Gera čia parymoti... Žilvičių ir alksnių šakų arkos, sukritis vandenin senų medžių slenksčiai Skroblą daro paslaptį ir romantišką. Dugne sublyksi titnago akmenys – juodasis Lietuvos gintaras.

Keliukas, perbėgęs per tiltelį, veda į kaimą. Jo būta nedidelio – vos 11 sodybų... Plėstis neleido iš visų pusų supančios kalvos, maža dirbamos žemės, trūkdavę pievų. Tačiau kaimelis turėjo savo malūną, kalvę, o ten, kur dabar žydi sulaukėjusių alyvų krūmai, buvusi pradžios mokykla. Jo centre pagal dzūkišką tradiciją stovi aukštas medinis kryžius, atstatytas 1988 m., prasidėjus Lietuvos atgimimui. Šalia jo – stiebas trispalvei, iškeliamai per visas valstybines šventes. Anot seniausiai čia gyvenančio naujakurio rašytojo K. Sajos, įsikūrusio pačiame Gugučio kalno šlaite, šios iniciatyvos émėsis šviesiausias kaimelio senbuvis Zigmantas Stoškus, mėgės skaityti knygas (jo tévas Rokas buvo „Perlojos Respublikos“ ministras!), o vėliau tapęs veikliausiu Rudnelės žmogumi. Jo jau nebéra. Nebéra ir taip gyvai knygoje „Kapiniškiai. Rudnia. Dubininės“ (išleido Dzūkijos nacionalinis parkas) aprašyti Agotės Akstinienės, artimiausios K. Sajos kaimynės. Dabar į šią sodybą vasaroti atvažiuoja jos vaikai ir vaikaičiai.

G. Didelytės namelis kadaise priklausė kitai Akstinienei, vienišajai Ievai. Paskui kelis kartus buvo perparduotas. Atsikrausčius dailininkėi namas stebuklingai atgijo, sušvito, išryškėjo mediniai langų papuošimai. Sodyba tapo traukos centru. G. Didelytės meno gerbėjai, draugai, būčiuliai aplankydavo ją ir čia, Dainavos girios kaimelyje, kuriame ji atrado ramybę, iškalbingą gamtos tylą, išgyveno meditatyvų įsiklausymą į save. Nebéra ir dailininkės... Po kaimą mane vedžioja ir prisiminimus pasakoja jos artimas draugas ir bendramintis Vygaandas Caplikas.

G. Didelytės sodyboje

Skaitydama dailininkę G. Didelytę pažinojusi žmonių atsiminimus (kniga „Gražina Didelytė mūsų atminty“, sudarytojas V. Čaplitas), susikūrė šios iškilios menininkės paveikslą. Tačiau pasakojimai tik iš dalies leidžia pajusti – nenujausti žmogaus esybę. Kai prieš metus draugai pasiūlė nuvykti į Rudnelėje esančią dailininkės galeriją, nudžiugau – pamatysiu, sužinosiu, patirsiu daugiau... Dar studijų metais lankiausi G. Didelytės darbų parodoje, pajutau dvaisinį artimumą kūriniuose išreikštam pasaulio suvokimui. Bet nei prieš metus, nei juolab jaunystėje nenujauciau, kad kada nors vaikščiosiu dailininkės takais, lankysiuosi jos sodyboje, praversiu pirkios duris, o juolab – susipažinsiu su jos mylimu ir labai artimu žmogumi...

Kai čia atvykau šių metų pavasarį, po sodybą baltais nériniai pasipuošusios sklaistési builių galvelés. Nevalia jų kirsti, kol žydi. Dailininkė negalédavusi atsigeréti balta žydėjimo šviesa, sklindančia iš visų pakraštelių. Nevalia kirsti né kitų augalų. Juk visa susipina į viena gyvasties pynę. Nelieka nei piktožolių, nei kitų žolynų skyriaus. Ir dilgélė, ir kmynas, ir viksva – visi sutelpa po amžinu debesų stogu... Nevalia skinti jokios géléles – nuskintos miršta. Gélė graži, kol gyva. Dailininkė buvo pasisodinusi Laumės daržą – visokių girių, pievų, raisto gélių prisinešusi. Mėgo apynius, žaliajų jų pavėsi. Prismagstė karčių, kad vytusi apie medžius, palei pirtelę. Žalias apynių garbanos – lyg vartai į kitą pasaulį – į Laumės daržą, prie lieptelio į Skroblą...

G. Didelytės sodybos puošmena – šimtmetės liepos, viena – trikamienė. Senovė tikėta, kad tokios nešančios laimę. Ištis laimingas buvo dailininkės gyvenimas Rudnelėje – ir kūrybine sékme, ir asmenine laime apdovanotas. Aikštéléje po liepomis – iš akmenų sumūrytas aukuras. Plevenančia jo liepsna G. Didelytė džiaugėsi ir žvaigždėtom vasaros naktim, ir spegiuotą žiemą laukdama saulėgržos... Prie jo patibuti gera ir dabar, kai dailininkės jau nebéra, bet tuo metu negali nejausti čia pat plevenančios jos dvasios.

Seniausia kaimo klėtelė

Tolėliau – seniausias šio kaimo statinys, baužiavos laikus menanti klėtelė, pastatyta be jokios vinies! Ji turi ir medinę spyną! Klėtelėje –

seni rakandai, dailininkai dovanoti šio kaimo žmonių: senas ratelis, kurį atidavė Agotėlė, linų šukos, pakulų kuodelis, ryšulėlis karnų vyžoms panti. Ypati seniena – iš rasto išskaptuota indauja. Bet vertingiausias eksponatas – balaninė, pagaminta iš trišakio medžio. Ji G. Didelytė, žygeiviu kelionės Daukanto keliais metu (buvo 1975-ieji – gilus sovietmetis!) rado vienoje jau niekieno nebegyvenamoje sodyboje ir ant pečių užsidėjusi parsitempē į Vilnių... Saugojo kaip brangiausią reliktą... Sie seni rakandai jai buvo brangesni už prabangius daiktus. V. Čaplitas prisimena, kaip greit ir sumaniai G. Didelytė „atsiskratydavo“ jai padovanotų auksinių papuošalų – tuo pat perdoavanodavo! Tai, kas kitiems atrodė vertinga, dailininkai neteikė nei džiaugsmo, nei susižavėjimo. Brangino dalykus, kurie daugelui galbūt neatrodė verti ypatingo démesio.

Daugiasluoksniais, daugiaprasmiais kūriniais ji atskleidė Lietuvos praeitį nuo pat ledynmečio – per sudėtingus istorijos vingius, atispindinčius miniatiūrose, iki Atgimimo Sajūdžio dienų.

G. Didelytė buvo jautri savo krašto praeicių, neabejingo jo ateicių; per šviesų, žmogų taurinantį meną ji norėjo prisdėti prie gražesnės, doresnės Lietuvos kūrimo. Tai buvo vienas pagrindinių dailininkės gyvenimo ir kūrybos principų.

Daiktai tebesaugo jos šviesa

Nedrąsiai praveriu pirkios duris. Daiktai tebesaugo šviesą. Pirmasis žvilgsnis visuomet nekantrus, laukiantis susitikimo... Juo norisi aprépti visumą, sugauti nuotaiką, užfiksuoći išpūdį. Ilgėliau nesustodamas, neįkibdamas į jokią detaļę, jis lengvai peršoka nuo daikto prie daikto, labiau atspindėdamas spalvas, atspalvių žaismę, figūrų kontūrus...

Pirkioje vėsu ir karščiausią vasaros dieną. Pro mažus langelius saulė neįkyri. Sena kaimo pirkia su dviem pusėm: geraja – šventine – ir darbinių, virtuve bei erdve kitiems ūkio darbams. Senos, tamsiai dažytos, turbūt ažuolinės grindys. Rastų sienos nubalintos, kaimiška didelė krosnis, perstatyta, atnaujinta, šiek tiek sumoderninta, nes senają rado visai begriūvančią. Prie jos pakuros taip gera sédeti žvarbiais rudens ir žiemos vakarais. Šitų židinėlių dailininkė vadino savo „televizoriumi“. Isižiūrėjusi į ugnelę ji pamatydavo daug daugiau, nei gali parodyti TV „šoumenai“. Jai televizorius buvo nereikalingas – nėra jo šitoje pirkioje. Čia, girių vienumoje, net žiemodama užpustytame nuošaliame kaimelyje ji nesijautė vieniša, o juolab – nuobodžiavanti. Kiek dyvinės pajautos reikia turėti savyje, kad tau kalbėtų medžiai, apsnigta smilga, likę ziemoti paukšteliis ir, žinoma, amžinai gyvas šaltinis?

Ant sienos – įreminta dailininkės nuotrauka. Mergina vėjo taršomais plaukais. Valiūkiška jauystės akimirka? Sunku būdavo nusakyti G. Didelytės amžių: smulki figūrėlė, lengvai krintantys tamsūs plaukai (kuriuos ji dažniausiai pati apskirpdavo), dideles išraiškingos akys, atspindinčios smalsumą, o gal greičiau vaikišką nustebimą, darė ją nepavaldžią laikui. Šviesus – šviečiantis veidas. Šviečiantis gerumu ir ramybe. Metams bégant jis éjo vis skaidry, atspindėdamas sielą, netemdomą aistry, pykčio, pagiežos, net baimės... mirti. Vien spinduliuojanti meilė – vis kam, kas gyva. Šypsančios akys išduoda – mėgdamo pajuokauti, mažai kalbėdama pasakydavo daug. Nes visa – jos kūryboje, kuri ir buvo minimi sutaurinta, sielos ugnele suildyta, žvaigždžių link kiltelėta tikrovė...

Nukelta i 18 p.

18 Atmintis

Prie aukuro.

Rudnelės paviliota

Atkelta iš 17 p.

Dailininkė G. Didelytė buvo labai kukli, stengdavosi likti nepastebėta, bet atsiskyrė nepavadinsi – turėjo ištikimų draugų, kuriems dažniau reikėdavo jos nei jai jų... Mokejó atsirinkti, su kuo bendrauti. Jos „rata“ sudarė garsiausi rašytojai, poetai, dailininkai, net politikai, ir ne dėl tuščių ambicijų (G. Didelytė žinojo savo vertę!), veikiai dėl griežtų reikalavimų sau ir kitiams – tik su asmenybėmis galimi abipusių dvasinių mainai. Pačiamе kambario komputuje – darbo stalas. Prie mažo langelio – į pievą, į girią, į kaimynų medžius bežvelgiantį. Ant stalo – visa, kaip buvę, dailininkai paskutinį kartą liečiant cinko plokšteles, ant kurių liejamas vaškas; paprastos siuvamosios adatos, kuriomis kruopščiai išbraižoma kiekviena smulkiausia būsimos miniatiūros detalė. Ofortų kūrimas – ypatingo kruopštumo ir kantrybės reikalaujantis darbas. Čia pat ir sunki preso mašina – piešiniams atspausti... Eskizai, pradeti darbai, sumanymai... Rodos, visa tebelaukia iš girių ar nuo Skrobalaus, ar nuo savo ažuolo pareinancios dailininkės...

Daiktose, tikiu, išlieka įsigėrusi žmogaus rankų šiluma, širdies tvinksniai, ilgo žiūréjimo energija. Net ir tuomet, kai jis jau išejęs anapus bedugnio rugiagėlių mėlynumo, anapus žalio eglų ošimo... Anapus gyvujų laiko, skaičiuojamo saulės patekėjimais ir sau-lėlydžio gaisais...

Ant kėdės atkaltės pasvertas samanų spalvos megztukas, nunertas pačios dailininkės rankomis. Ji mėgo girių spalvas: žalsvą, gelsvą, rusvą... Mėgo ir baltą – šviesos spalvą, metams bégant vis dažniau ja pasipuošdavo.

Apsidairiusi po trobą nustembu – nematau nei drabužių spintos, nei didelio veidrodžio. Mažytis, apvalainas senoviskas veidrodėlis, pakabintas prie prausyklos, greičiau čia vieta radęs dėl dailininkės pagarbos savo vaikystės namams ir tėvų atminimui. Maža dėmesio G. Didelytė skyrė aprangai, nors prisiminimuose minima, kad ji rengėsi skoningai, elegantiškai, originaliai, dažnai pačios pasiūtais drabužiais.

Būties šviesoje

Esu vaišinama arbata. Geriamo ją iš puodelių, kuriuos rankose laikė ir G. Didelytė. Išmarginti paukšteliiais ir lauko gėlytėmis. Daugelio jų pavadinimus dailininkė žinojo atmintinai. Dalis gausios bibliotekos (šalia meno leidinių) – knygos apie gamtą. Domėjimasis gyvybe ir jos ryšys su visata atsispindi ir G. Didelytės kūriniuose. Iš triukšmingo sostinės gyvenimo dailininkė paviliojo iškalbinga Dainavos girių tyla, noras priglusti prie medžio, viksvos, paukščio, išgirsti žemės širdį, plakančią kiekvienoje gyvybėje. Todėl negalima nuskinti gélés, nukirsti balto builių žydėjimo, sutrikdyti meletos orbitos, nuskriausti žiogo, nes, anot K. Sajos, kažkokia proga skyrusio

šiuos žodžius G. Didelytei, „kokią nors prasmę turi ir ta skruzdė, kurią tu šaukštū pagavusi pernešei į naują skruzdėlyną“.

G. Didelytės kūriniams būdingas visumos pajautimas ir iš to išplaukiantys moraliniai, doroviniai principai, apimantys ne tik santiukius su žmonėmis ir visa gyvaja bei negyvaja gamta, bet ir su savimi, savo laiku, išprasminiančiu būti. Per šį kasdienį buvimą („laiką, aptvertą smilgų tvora“, – Viktorija Daujotytė) reiškėsi Būties atspindžiai – daugiaiprasmiai, daugiaklodžiai kūrinių, kuriuose šviečia nepaprasta tos moters minčių ir jausmų skaista, sutaurinta iki siekiamybės, tam tikra prasme primeinančios Vyduno filosofiją. Todėl, norint suvokti dailininkės kūrinius, reikia savyje turėti ypatingos dvasinės švaros ir darnos, besiskleidžiančios jausmų, minčių ir veiksmų vienove. Šio siekiamybės pasaulio pajauta augina, tau-rina kiekvieną, išgyvenantį dailininkės kūrinius kaip savastį – ženklus ar nuorodas, liudijančias suvokėjo ir kūrėjo tapatybę.

Palikusi tyliai žyдинčią meilę

Dairausi po pirkiai jau kitu – įsismelkiančiu žvilgsniu, paglostydama kiekvieną daiktą: žalčio išnarą, pakabintą paveiksle, sudžiūvusių kačpédelių puokštę, buteliuką su širdžių stiprinančiais lašais... Suprantu – net ir smulkiausiai išvardyti daiktai tereiskia buitiš-

kaijį gyvenimo luobą, menkai teleisdamai prasimelkti iki esmės. Prisiminiau dailininkės mėgstamą ažuolo žievės faktūrą, jos rievėse – visa medžio istorija. Reikia palypti – vidine lyta – širdimi, kad pajustum daiktose įsigėrusi žemiškosios būties laiką...

G. Didelytės sodybą norima paversti memorialiniu muziejumi. Tokia buvusi ir pačios dailininkės valia. Kol kas šie reikalai – lyg ratai smėlėtoje Dainavos žemėje – sukasi sunkiai; daug kalbų žarstydamai į šalis, valdininkai... neturi laiko (o greičiau noro) ką nors veikti.

Tačiau žmonės iš visos Lietuvos (pastaruoju metu ir Europos) atranda nedidelę, prie Skroblaus tékmés lyg prie amžinybės ištakų prigludusių dailininkės sodybą, norėdami pajusti tą gamtos šventovę, kurioje gyveno ir kūrė tyloji mūsų tautos dvasios sergėtoja. Cia apsilankius paastrėja žvilgsnis, pagilėja matymas, nuskaistėja širdis ir mintys. Ir vėl prisimenu rašyto K. Sajos žmogaus gyvenimo palyginimą su aguona: „Mūsų žodžiai, darbai išsibarsto tarp žmonių kaip tie mažyčiai dirvono aguonos grūdeliai, ir atrodo, kad iš viso gyvenimo nieko nebėliko.“ O visgi lieka, – prisimindamas jau Anapilin išėjusiuosius, sako rašytojas. – Nemirtingi esame ne dėl daiktų ir sukauptų pinigų, o tik tiek, kiek išdalijame save kitiams. Dailininkė G. Didelytė išdalijo save kūrinius – Lietuvai ir pasaullui. Tyliai liepsnojančia aguona žydi jos meilė Gyvybei, Tėvynei, Kūrybai.

Galerija „Ardeinė“.

Trys karaliai dosnūs Aidui Marčėnui

Lietuvos rašytojų sąjungos premija skirta potėti, Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatui Aidui Marčėnui už poezijos knygą „Tuščia jo“ (2013 m.).

Nuo 1992 m. gyvuojanti premija visada įteikiama Trijų karalių dieną už didelės meninės vertės literatūros kūrinių, išleistą per pastaruo-

Aldona Ruseckaitė

Trumpoji poema „Metai“ pagal Donelaitį ir Marčėną, perskaityta Trijų Karalių dieną
Rašytojų klube...

ŽIEMA

Ant žiemos nasrai jau vėl rūstaudami grįžta,
Ir šiaurys pasišiaušės vėl mus atlekia gandint.
Gamtai sujūlėjus/ Krebžda prakeiktos peleš,
Iš atspindžių išėjus / Knapsi budri senelė...
Taip bedūmojant man, vilkai gaujomis susibėgo
Ir, kaip pratę yr, tamsoj tralalaudami staugė.
Snaudžiančiam palei būdą / Šuniui sapnuojas maštost,
Ten kur daugiausia šūdo/ Vištos auksinės kapstos...
Ak tu švents dieve, kokiai gi gadynė sulaukė!
Ak kokios tamsybės jau apjekino svietą!
Pons ir tarsis jo peklon tilt bėga, tilt bėga.
Žodžiu, žiema ir įtarumui tiek laiko, kol erdvės
pristanga,

sius dvejus metus.

Premiją skiria Rašytojų sąjungos valdybos kiekvienais metais sudaroma penkių rašytojų komisija. Šiemet joje buvo: rašytojai Aldona Ruseckaitė (komisijos pirmininkė), Danielius Mušinskas, Kęstutis Nastopka, Marijus Šidlauskas ir Alvydas Šlepikas.

Todėl pažvelki – Vilniaus rūmai sužaižaravo ir
pradingo.
Bet garsas jo toli galvoj atsiliepia...

PAVASARIS

Paskutinią dieną žiemos saulės ir zylių pažadintas
Užputojusių ievų renkuos iš rojaus assortimento,
Kai Musės ir vabalai, uodai su kaimene blusų
Mus jau vargint vėl pulkais visur susirinko.
Musė irgi poetą tréškus irgi nugramdžius
Imtų ir išryškėtų paskutinysis amžius.
Gegužės ir strazdai sumišai lakstydami žaidė,
Kregždės su lengvais sparnais aukštai pasikélé...
Labas rytas ir tau, sveikas gyvas
Apleistųjų laukų vyturėli, - pavasaris išibėgėjo...

VASARA

Atplevėsuojas vasara liesa ir šypsosi...
Sveiks ir tu, žmogau! Sulaukęs vasarą miela;
Tau, jazmine po langu, ir tau, varnalėša už
kluono, kalbu...
Vei! Kaip vėl aukštyn saulelė kopti paliovė
Žemės vainikus pamaži jau pradeda vytint
Ir grožybes jų puikias su pašaru maišo.
Rugpjūtis išibėgėja, trumpėja dienos,
Pats darbymetis aviliuose...
Pupos pernokusios, o žirnai jau susiraukia,
Ir iš ankščių jų byrėt jau pradeda vaisius.
Ar ne grieks, žmogau, kad jos ant lauko tur
išsigivildyt?

Grybauti, išgerti ir meškerioti mėges –
Passivys, parvers ir aplenkis – bék nebėges...
Pro pasipūtusius vasaros debesis.

RUDUO

Kai senis vėjas susuktas reumato nusišypsos tau:
Pjauk avių kelias, nečėdyk aviną luiną;
Kišk žasis, pyles, vištas į didelį puodą,
Skersk daglus parsus, pasiskersk nutukusią kiaulę.
Nebeskubink - į tave lygiuojas plinkantis klevas.
Békit, skubinkitės ben kartą dar pasilinks mint.
Per trumpas ilgas gyvenimas prabėgo pro šalį...
Tuščia jo...
Ir už tai kasdien dėkavojame Dievui...

Lietuvos rašytojų sąjunga skelbia konkursą rašytojos Jurgos Ivanauskaitės kasmetinei premijai gauti

Premija skiriama konkurso būdu ne vyresniams kaip 45 metų autorui, parašiusiam geriausią lietuvių literatūros kūrinių, atitinkantį formuluotę „už laisvą, atvirą ir drąsią kūrybinę raišką“, išleistą per dvejus kalendorinius metus.

Kandidatus premijai gauti gali siūlyti leidyklas, menininkų organizacijos, bibliotekos ir patys autoriai kasmet iki sausio 20 d. Lietuvos rašytojų

sajungai (K. Sirvydo g. 6, Vilnius). Pateikiama 2 (du) knygos egzemplioriai ir rekomendacinis raštatas (iki 2 psl. kompiuteriu).

Antrą kartą tam pačiam autorui premija neski-riama.

Premija gali būti skirta ir po autoriaus mirties.

LRS informacija

Kazimiero Barėno literatūrinė premija skirta Indrei Jonušytėi

Kazimiero Barėno literatūrinės premijos komisija paskelbė, kad 2013-ųjų premijos laureate tapo Indré Jonušytė už romaną „Prašau, nesudaužyk mano širdies“ („Magilė“ 2013).

Premijos teikimo šventė vyks 2014-ųjų sausio 16 d. 17 val. G. Petkevičaitės-Bitės viešosios bibliotekos konferencijų salėje (Respublikos g. 14, Panevėžys).

I. Jonušytė buvo atrinkta iš šešių pretendavusių autorių. „Prašau, nesudaužyk mano širdies“ – penktoji jaunos rašytojos knyga, sudaryta iš keturių novelių, jas i romaną sieja mistinės, persikūniančios katės personažas. Pasakojama apie jaunosis Lietuvos išeivių kartos gyvenimo prasmės paieškas, meilę, širdgėlą.

Ketvirtosios kartos panevėžietė Indrė Jonušytė šiuo metu gyvena tarp dviejų Europos kaimų – Belgijos provincijoje ir Graikijos Leukadės saloje. Pirmajį romaną „Rožių sala“ paraše ir išleido gindama diplominių darbų VU Tarptautinio verslo mokykloje. Netrukus pasirodė dar trys kelionių, meilės ir gyvenimo būdo romanai: „Angelų žaidimai“, „Jūros akmenukų karoliai“, „Baltas šešėlis“. Šiuo metu autorė kuria fantastišką romaną anglų ir lietuvių kalbomis, lietuviškus-prancūziškus komiksus vaikams.

Ši literatūrinė premija įsteigta Panevėžio rajone gimusio rašytojo, redaktoriaus, leidėjo K. Barėno (1907-2006) ir jo žmonos Marijos sumanymu paskatini jauną gabų prozininką.

Skiriama už geriausiai vertinamą per pastaruosius dvejus metus išleistą jauno autoriaus (iki 35 metų amžiaus imtinai) prozos knygą. Laureata nustatyto Panevėžio apskrities G. Petkevičaitės-Bitės viešosios bibliotekos sudaryta komisija. 2013-ųjų premijos komisijos nariai – Vytauto Didžiojo universiteto doktorantas literatūrologas Ramūnas Čičelis, prozininkė Birutė Jonuškaitė, G. Petkevičaitės-Bitės viešosios bibliotekos direktoriė Rima Mašelytė, literatė Elvyra Pažemeckaitė, literatūrologas doc. dr. Regimantas Tamošaitis.

Premija jau apdovanoti šeši jaunieji autoriai. Pirmoji 2008 m. laureatė – prozininkė Laura Sintija-Černiauskaitė už romaną „Benedikto slenksčiai“, 2009-ųjų – prozininkas Andrius Jakutiūnas už romaną „Tėvynė“, 2010-ųjų – Ieva Toleikytė už apsakymų knygą „Garstyčių namas“, 2011-ųjų – Aleksandra Fomina už romaną „Mes vakar buvom saloje“, 2012-ųjų – Jurga Tumasonytė už trumposios prozos knygą „Dirbtinė musėlė“.

Vladui Braziūnui – Bernardo Brazdžionio premija

Bernardo Brazdžionio literatūros premija ši met atiteks rašytojui Vladui Braziūnui už eilėraščių knygą „Fontes amoris“. Premija bus įteikta poeto B. Brazdžionio gimimo dieną – 2014 m. vasario 2-ąją.

Premijos dydis – 10 tūkst. Lt. Poeto V. Braziūno knyga „Fontes amoris“ ir joje pateiktas originalus požiūris lietuviybės išsaugojimo tema buvo teigiamai įvertintas komisijos, sudarytos iš trijų Lietuvos rašytojų sąjungos Kauno skyriaus tarybos narių ir dviejų savivaldybės atstovų.

Eilėraščių knygoje „Fontes amoris“ ryški arčiaujiška lietuviybės tema, meilė Tėvynėi, kalbai, moteriai, akcentuojamas lietuviybės ir kalbos puoselėjimas.

„Nugalėjo tikrai premijos verta knyga. Žinoma, siek tiek gaila, kad Kauno menininkai teikiant paraiškas dalyvavo gana vangiai“, – sakė Kauno miesto tarybos narys Aušrys Kriščiūnas.

Premija buvo skiriama B. Brazdžionio lietuviybės, gimtosios kalbos, pilietiškumo tradicijas įteisianti Lietuvos autorui už naują pastarųjų dvejų metų aukšto profesinio lygio grožinės literatūros ar literatūrologijos knygą.

Praeitais metais premija Kauno miesto savivaldybės tarybos sprendimu skirta rašytojai Aldonai Ruseckaitei už romaną „Šešėlis JMM“ (Mairiono gyvenimo meniniai biografiniai etiudi). 2011 m. ji atiteko rašytojui Petru Palilio-niui už knygą „Tautos šauklio aidai“.

„Nemuno“ informacijos

Kauniečiams įteikti tradiciniai Gerumo kristalai

Kiekvienų metų pradžioje miesto rotušėje pagerbiama kauniečiai, pasižymėję neatlygintinais kilniais darbais. Šį pirmadienį Kauno meras Andrius Kupčinskas Gerumo kristalus įteikė 28 nusipelnusiems asmenims.

Tai žmonės, kurie teikė labdarą, daug dėmesio skyrė vaikams, ligoniams, šeimoms vertybėms, bendruomeniškumui, tautos tradicijoms, donorystei, puoselėjo etninę kultūrą, populiarino lietuvių liaudies dainas, rūpinosi paklydusių asmenų integracija į visuomenę, gamtos apsauga, gyvūnija ir kt. Apdovanojimų įteikimo ceremonijoje dalyvavo arkivyskupas metropolitas Sigitas Tamkevičius, Kauno miesto tarybos, Kauno miesto savivaldybės administracijos atstovai.

„Gerais darbais pasižymėjusių kauniečių yra labai daug. Gerumo kristalų apdovanojimams buvo pristatyta per 70 kandidatūrų. Taigi kauniečiai dirba ne dėl apdovanojimų, o dėl to, kad iš jų sklinda gerumas. 2014-ieji – Seimos metai. Noriu, kad visi Kaune gyventume kaip viena šeima, kad vienas kitam padėtume, kad gerumas atsispindėtų visame mieste“, – sakė meras A. Kupčinskas.

„Gerumu Dievas mus visus apdovanojo. Vieni jį užkasa į žemę, kad nesimatytų, o kiti augina, kad duotų vaisių. Norečiau palinkėti, kad jį neštume į visuomenę“, – kalbėjo arkivyskupas S. Tamkevičius.

„Nebūtinai turime daryti žygdarbius, užtenka ir mažų, gerų, su meile atlikų darbų. Parodykime, ką

Dievas įdėjęs į mūsų širdis. Neslėpkime Jo dovanų, gerumo, atskleiskime tai šeimose, bendruomenėse“, – apdovanotųjų vardu kalbėjo Vaida Spanelevičiūtė-Kneižienė.

Gerumo šventėje įteikti ir burmistro Jono Vileišio medaliai. Jie skirti Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos narei Onai Aldonai Tamošaitienei, o už Kauno miesto įvaizdžio stiprinimą ir pilietinių iniciatyvų įgyvendinimą – Liutaurui Trumpului.

Už gerus darbus kauniečiai apdovanojami nuo 2001 m. Iki 2008-ųjų Kauno geradariams buvo įteiktamos Gerumo plytos, o nuo 2008-ųjų – Gerumo kristalai.

Danutė MARCINKЕVIČIENĖ

Mielieji skaitytojai,

norime priminti ir paraginti užsiprenumeruoti savaitraštį „Nemunas“. Prenumerata – pats patogiausias ir ekonomiškiausias būdas mums pasiekti Jūsų namus. Kiekvieną ketvirtadienį ryta savo mėgstamą laikraštį rasite pašto dėžutėje, tad nereikės jo ieškoti kioskuose.

Prisiminkime ir gražią tradiciją – dovanoti prenumeratą draugams ar artimiesiems, sunkiau besiverciančiai kultūrinei įstaigai ar gimnazijai.

Prenumerata priimama visuose pašto skyriuose, internetu – www.post.lt, www.prenumerata.lt ir redakcijoje (tel. (8 37) 322244).

Nemunas

KAUNO KULTŪROS IR MENO SAVAITRAŠTIS

Prenumeratos kaina mėnesiui – 9 Lt,
metams – 99 Lt. Rugpjūčio mėnesį
atostogaujame.

Namų kino kolekcija

Gediminas JANKAUSKAS

„Paveldėtojai“

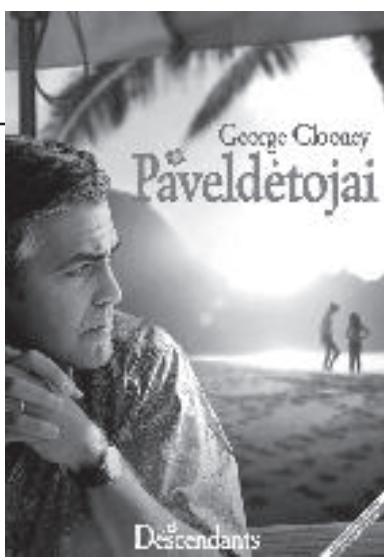
Atėjo laikas, kai George'as Clooney labai natūraliai iš svajonių jaunikių amplua perėjo į solidesnę tėvų kategoriją. Nors pats aktorius tokios gyveniminiškos patirties dar neturi, ekrane naują statusą pertiekia tikrai gerai.

„Oskar“ už geriausią adaptuotą scenarijų apdovanojas filmas „Paveldėtojai“ turi visus privalumus, kuriuos mėgsta sentimentų ištroškė žiūrovai. Puiki aktorių vaidyba, prasminga ir jaudinanti istorija, amžinai aktualūs tėvų ir vaikų konfliktais, tolerancijos ir pasiaukojimo pamokos mirties akivaizdoje, materializmo filosofiją nusveriančios moralinės vertybės ir, žinoma, ne tik amerikiečiams svarbi šeimos kulto dominantė.

„Paveldėtojai“ („The Descendants“) Drama. JAV, 2011 m. Rež. Alexandras Payne'as. Vaidina: George'as Clooney, Judy Greer, Robertas Forsteris, Beau Bridgesas, Michaelas Ontkeanas, Shailene Woodley. DVD: „Videoplanet“.

Šviesiaisiais akordais prasidedančio pasakojimo veiksmas plėtojasi žemišku rojumi dažnai vadinauose Havajuose. Tik optimistišką pradinę dainą apie vasaros saulę ir mėlyną jūrą tuo pat „nugesiną“ pagrindinio herojaus Mato Kingo aksominiu baritonu sakomi žodžiai: „Negi kas nors mano, kad mes, gyvenantieji Havajuose, turime didesnį imunitetą gyvenimui ar kad čia vėžys yra ne toks mirtinės kaip kitur?“

Matas prisipažista jau senokai gyvenantis visai ne žemiskajame rojuje, o „švirkštų, klizmų ir guminų vamzdelių pasaulyje“, nes slaugo į komą panirusią žmoną. Elizabetai prastai baigesi svaigios lenktynės

nės kateriais neramiamame vandenye. Dabar ji miega, visus šeimos rūpesčius palikusi vyru, kuris, regis, tik dabar ima suprasti, kad iki šiol tévo ir sutuoktinio pareigas vykdė blogai.

Gydytojų verdiktas nepalieka jokių vilčių, kad Elizabeta pasveiks: jos būklė prastėja ir, anot mediku, anksčiau ar vėliau teks išjungti gyvybę palaikančius aparatus. Vadinas, iki šios lemtinės dienos reikia psichologiskai susitaikyti su nepermaldaujama lemtimi ir sudaryti sąlygas atsisveikinti su Elizabeta visiems, kuriems ji buvo brangi.

Panašios situacijos nepalinkėtum né didžiausiam priešui, nes vienu metu ant vyro galvos užgriuvo vienos žmonos bédos. Dabar jam reikia užmegztį normalius santykius su abiem dukrom, kurios augo šeimoje šalia savo problemose paskendusios motinos ir deramo dėmesio joms neskiriančio tévo.

Mato laukia sunkus išbandymas. Vyras jaučia, kad jau praleido begalę progu dukrų akysé natūraliai pelnyti autoritetą. Pavėluoti bandymai susiražinti prarastas pozicijas retai duoda gerą rezultatą. Bet Matas stoiskai priima likimo smūgius, ir tai jau labai svarbu. Per trumpą laiką jis pasistengiaapti geru tévu, nors skubėdamas ir pridaro kvailycių.

Ekscentriškiausia filmo vieta – netikėtas siužeto posūkis, kai Matas sužino, kad net dvejus pastaruosius metus žmona jam buvo neišstikima. Artimiausiemis vyro draugams ir net dukrai Aleksandrai tai nebuvu paslaptis. Galima tik įsivaizduoti, kokią sumaištį šeimos tragedijos akivaizdoje vyro širdyje pasėja užgauta savimeilė. Bet tai, kaip pasielgia Matas, sužinojęs žmonos meilužio vardą, liudija, kad žmoniškuomo egzaminą dviejų mergaičių tévas išlaikė puikiai.

Savaitgalis prie televizoriaus

Prisiekim, kad sakysim „Taip!“ visur ir visada!

Senų filmų perdirbiniais dabar sunku ką nors nustebinti. Bet kai pasirodė pirmi pranešimai, kad vokiečių režisierius Werneris Herzogas filmuoja naujų amerikiečio Abelio Ferraros filmo „Blogas policininkas“ versiją (ketvirtadienis, 21.30 val., BTV), vieni labai stebėjosi, kiti garsiai piktnosi, o A. Ferrara net palinkėjo ižūliam kolégai sudegti pragare. Tačiau filmui pasiekus ekranus tapo aišku, kad jų abiejų panašūs tik padavinimai.

Iš tikrųjų surasti dešimt panašumų būtų nelengva. Užtai esminiu skirtumu – nors vežimu vežk! A. Ferraros filme veiksmo vieta buvo kriminalinė kloaką priemonių Niujorkas, o čia įvykiai neskubiai rutuliojasi uragano „Katrina“ nusiaubtame Naujajame Orleane.

Nicolaso Cage'o heroju tenka tirti šeimos iš Sene-galo nužudymo bytą. Panašu, kad neturtingi emigrantai tapo vietinės narkomafijos aukomis. Terensas Makdonahas kruopščiai nagrinėja ši žiaurų nusikalitimą, bet ne mažiau aistringai ieško... dar vienos kvaishalų dozės, kuri padeda numalšinti stiprų nugaros skausmą. Neįtikėtina intuicija apdovanotas detektyvas išsi-traukia ginklą dažniau nei policijos ženklių, todėl šis profesinis išprotis ne kartą išgelbsti jo gyvybę.

Turbūt esminis abiejų filmų skirtumas yra tas, kad italių kilmės amerikietis A. Ferrara pasineria į krikščioniško pragaro gelmes, o jo kolegą W. Herzogą labiau domina gamtos stichijų žemėje sukeltas pragaras. I mistiką ir ekspresionizmą linkęs išmintingas vokietis daugelyje ankstyvių filmų giliinosi į paribio situacijas ir jose išryškėjančius žmogaus psychofizinius išteklius, kurių gali labai stiprina aklas tikėjimas savo tiesa.

Nors naujausias austrių režisierius Michaelis Haneke's filmas vadinas „Meilę“ (ketvirtadienis, 0.00 val., LRT Kultūra), nesitikėkite dar vienos romaninės istorijos. Filmo herojai Ana ir Žoržas drauge prava-

gyveno daug metų ir išsaugojo švelnius jausmus vienais kitam iki senatvės. Dabar jiedu peržengė devintojo dešimtmecio slenkstį. Ana patyrė insultą. Liga vis labiau skverbiasi į jos kūną. Žoržas meta visus užsiemimus ir slaugo žmoną. Anot kolegės Živilės Pipinytės, M. Haneke „kuria niūraus, bet tobulo grožio spektaklį, išpudingą mirties ir pasiaukojimo reginį, kurio višą filmą neapleidžia paslaptis. Net ir po simbolisko sapno, kuriame Žoržas vaikšto vandeniu paplūdusia laiptine su užkaltomis lifto durimis, suprant, kad netrūkst atsitikls kažkas bašaus.“

Aktoriui Liamui Neesonui teko vaidinti skirtingus personažus. Bene ekscentriškiausiai jų pamatysisime biografiniame filme „Kinsky“ (penktadienis, 21.30 val., Lietuvos ryto TV). 1948 m. Amerikoje driokstelėjo sensacija, kurią amžininkai prilygino atominės bombos sprogimui. Tada paskelbtai mokslinio tyrimo rezultatai „Seksualinis vyro patino elgesys“. Šio darbo autorius Alfredas Kinsky akmirksniu tapo labiausiai aptarinėjama persona. Kas jis – rimtas mokslininkas ar paprasčiausias seksualinis iškrypėlis? O kol visuomenėje kunkuliuoja aistros, „Daktaras Seksas“ ruošia tau tieciams dar vieną bombele...

Filmo „Septynios sielos“ (penktadienis, 22.50 val., TV1) užuomazga – skambutis į psichologinės pagalbos tarnybą: „Įvyko bandymas nusizudyti. – Kas auka? – Aš.“

To pakanka, kad nuo pirmų kadru būtum suintri-gotas ir toliau su nenuslūgstančiu démesiu sektum efektingai pradėtą istoriją. Atsipalaudouti nebus kada, nes autorius samoningu griauna nuoseklaus pasakojo-mo metodiką, vientesi istoriją išskaidė į begalę ske-veldrų, iš kurių dėlioja savitą mozaiką.

Clinto Eastwoodo režisuotoje retro dramoje „Lau-mės vaikas“ (šeštadienis, 21.00 val., TV1) atgyja

1928-ųjų Los Andželas. Saulėtą kovo popietę telefominke dirbanti vieniša motina Kristina Kolins devynių metų stūm Volteri išleidžia į kiną. Moteris dar nežino, kad savo kūdikį mato paskutinį kartą. Po pusmečio paiešką policija grąžina motinai pražuvėlį, surastą kažkur Illinois valstijoje. Iškilmingoje atmosferoje, blyksint fotoreporterų aparatams, valdžios pariegūnai pristato Kristinai berniuką, kuris save vadina Volteriu Kolinsu. Visi, išskyrus motiną, džiūgauja. O ji atkakliai kartoja, kad tai ne jos vaikas.

2005 m. parašyta Danny Wallace'o knyga „Jis sako „Taip!“ (jā lietuvių kalba išleido leidykla „Obou-lys“) siūlo tikrai originalų (rašytojas teigia, kad ir veiksmingą) būdą kovoti su įtampa. Pasak autoriaus, gyvenimas nenupasakojamai pasikeis, jei kartą sau pasakyti: „Prisiekiu, kad nuo šios dienos sakysiu „Taip!“ vi-sur ir visada! Taip, kaip anksčiau sakydavau „Ne!“

Pagal šią knygą surukoje komedijoje „Jis sako „Taip!““ (sekmadienis, 21.20 val., LNK) Jimas Carrey vaidina kreditus teikiančios firmos klerką Karlą Aleną, kuriam dažnai tenka klientams sakyti „Ne!“ Taip dažnai, kad pats seniai virto vaikščiojančiu neiginiu. Neatsigavęs po išsiskyrimo su mylima moterimi, Karlas tempi surūgusio vienišiaus egzistavimo naštą.

Keista, kad toks gyvenimo būdas vyruko dar nepaverčia visišku neurotiku. Taip, ko gero, neišvengiamai būtų atsitikę, jei kartą Karlas nebūtu apsilankęs nevykėliais save laikančių žmonių seminarė.

Rekomenduodamas pasiziūrėti šį filmą, noriu prašyti vienos paslaugos, kurią knygos pratarmėje parašė D. Wallace'as: „Skaitydami šią knygą – kiek ilgai tai trukėti ir kad ir kada nutartumėte ją mesti – pasižymėkite visus atvejus, kada kam nors galėjote ištarti „Taip!“ Pagalvokite, kur tas „Taip!“ galėjo jus nuvesti. Vieną dieną tai jums pravers.

22 Kampus

9 d., ketvirtadienį, 14 d., antradienį, 18 val. Didžiojoje scenoje – Johno Patricko „Mūsų brangioji Pamela“. Dviejų dalių komedija. Režisierius Algirdas Latėnas. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietu kainos – 20, 30, 40, 60 Lt.

11 d., šeštadienį, 15 val. Didžiojoje scenoje – Aušros Marijos Sluckaitės „Balta drobulė“. Drama pagal Antaną Škėmą. Režisierius Jonas Jurašas. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietu kainos – 20, 30, 40, 60 Lt.

11 d., šeštadienį, 19 val. Mažojoje scenoje – Gyčio Ivanausko teatro „Programa. Apie prabangą ir bejėgiškumą“. Atviras, asmeniškas ir provokuojantis aktoriaus Gyčio Ivanausko išgyvenimui pasakojimas. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieta kaina – 44 Lt.

12 d., sekmadienį, 15 val. Ilgojoje salėje – Inesos Paliulytės „Liūdnas dievas“. Skaudi istorija visai šeimai. Režisierė Inesa Paliulytė. Spektaklio trukmė – 1.30 val. Bilieta kaina – 25 Lt.

12 d., sekmadienį, 18 val. Didžiojoje scenoje – Keturakio „Amerika partyje“. Trių dalių komedija. Režisierius Valdas Lencevičius. Spektaklio trukmė – 2.20 val. Bilietu kainos – 20, 25, 30 Lt.

14 d., antradienį, 18.30 val. Ilgojoje salėje – Biljanos Srlbjanovič „Skėriai“. Dviejų dalių tragikomedija. Režisierius Rolandas Atkočiūnas. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilieta kaina – 40 Lt.

15 d., trečiadienį, 18 val. Rūtos salėje – Timothée de Fombelle „Švyturys“. Monospektaklis. Režisierius Gintaras Varnas. Spektaklio trukmė – 1.15 val. Bilieta kaina – 25 Lt.

15 d., trečiadienį, 19 val. Mažojoje scenoje – Juozo Tumo-Vaižganto „Žemės ar moters“. Komedija. Režisierius Tomas Erbréderis. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieta kaina – 30 Lt.

Teatro kasa (Laisvės al. 71) dirba kasdien 10.30–19 val., tel. 22 40 64. Bilietus taip pat platina *Tiketa*.

Kauno kamerinis teatras

9 d., ketvirtadienį, 18 val. „Kam man vyras – namuose ir taip anksta“. Dviejų dalių komedija. Režisierius Aleksandras Rubinovas. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilieta kaina – 50 Lt.

10 d., penktadienį, 18 val. Floriano Zelerio „Tiesa“. Dviejų dalių psichologinė komedija. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 2.30 val. Bilietu kainos – 24, 30 Lt.

11 d., šeštadienį, 18 val. Daivos Čepauskaitės „Be galio švelni žmogžudystė“. Dviejų dalių juodoji komedija pagal Réjaus Bredberio kūrybą. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 2.10 val. Bilietu kainos – 24, 30 Lt.

Teatro kasa (Kęstutio g. 74A) dirba I–V 14–18 val., VI–VII 11–18 val., tel. 22 82 26. Bilietus taip pat platina *Bilietai.lt* ir *Bilietai pasaulis*.

Kauno valstybinis lėlių teatras

14 d., antradienį, 18 val. „Laimingi žmonės“ spektaklis suaugusiesiems „Atėjau, pamačiau, negalėjau, arba – Visiškas rudnosiukas“. Režisierius Vytautas V. Landsbergis. Vaidina Ainis Storpirštis. Bilieta kaina – 40 Lt. Bilietus platina *Tiketa* ir teatro kasa prieš spektaklį.

Teatro kasa (Laisvės al. 87A) dirba IV–V 11–17 val., VI–VII 10–14 val., tel. 22 16 91.

10 d., penktadienį, 19 val. Aleksej Slapovskij „Nuo raudonos žiurkės iki žalios žvaigždės“. Komedija. Režisierius Darius Rabasauskas. Spektaklio trukmė – 1.40 val. Bilietu kainos – 25, 30 Lt.

12 d., sekmadienį, 12 val. Premjera! Agnės Dilutes „Aguonos šokis“. Spektaklis vaikams. Režisierius Audrius Baniūnas. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieta kaina – 15 Lt.

Teatro kasa (M. Daukšos g. 34) dirba III–V 15–19 val., VI 15–18 val., VII – valandą prieš spektaklį, tel.: 40 84 70, 22 60 90. Bilietus taip pat platina *Bilietai.lt*.

Kauno valstybinis muzikinis teatras

9 d., ketvirtadienį, 18 val. Cole Porter „Bučiuok mane, Keit“. Dviejų dalių miuziklas. Režisierius Aidas Giniotis, dirigentas Julius Geniušas, dailininkė Vilma Dabkienė, choreografė Vesta Grabštaitė. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietu kainos – 15, 20, 35, 40, 100 Lt.

10 d., penktadienį, 18 val. Karlo Miliokerio „Studentas elgeta“. Trių veiksmų operetė. Režisierius Andrey Bestchastny, dirigentas Virgilijus Višockis, dailininkė Kotryna Daujotaitė, choreografas Dainius Bervingis. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietu kainos – 15, 20, 35, 40, 100 Lt.

11 d., šeštadienį, 18 val. „Dulkiai spindesys“. Dviejų dalių šokio spektaklis. Choreografai ir libretto autorai Dainius Bervingis ir Gintaras Višockis, muzika – Linas Adomaitis, dailininkė Marija Rubavičiūtė. Bilietu kainos – 15, 30, 45, 50, 100 Lt.

12 d., sekmadienį, 18 val. Gaetano Donizetti „Liučija di Lamermur“. Trių veiksmų opera. Muzikos vadovas ir dirigentas Julius Geniušas, pastatymo meno vadovė Dalia Ibelhauptaitė, režisierius Gediminas Šeduikis, scenografas ir šviesų dailininkas Marius-Alexandru Dumitrescu, kostiumų ir grimo dailininkas Juozas Statkevičius, choremeisteriai Ramūnas Tilvikas, Rasa Vaitkevičiūtė. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietu kainos – 15, 30, 45, 50, 100 Lt.

15 d., trečiadienį, 18 val. Sai Kolmano „Mieloji Čariti“. Dviejų dalių miuziklas. Režisierius Kestutis Jakštės, dirigentas Julius Geniušas, dailininkė Marija Rubavičiūtė, choreografas Aurelijus Liškauskas. Spektaklio trukmė – 3.30 val. Bilietu kainos – 15, 20, 35, 40, 100 Lt.

Teatro kasa (Laisvės al. 91) dirba II–VII 11–14, 14.45–18 val., tel. 20 09 33.

11 d., šeštadienį, 17 val. G. F. Händel opera-pastisas „Alcina“. VDU kamerinis orkestras (meno vadovas ir dirigentas Robertas Bliškevičius). Vaidmenis atlikis VDU Muzikos akademijos docentės Ritos Novikaitės klasės studentai ir absolventai: Alcina – Laura Povilaitytė, Morgana – Ingrida Kuraitė, Bradamantė – Austėja Staniunaitytė, Oberto – Jurgita Žilinskaitė, Rudžiero – Rita Novikaitė, Julija Stankevičiūtė, Melisso – Rytis Janulionis, Orontė – Mykolas Stanevičius (prof. T. Ladiga). Dalyvaus Dovilė Savickaitė (klavesinas). Vizualizacija – VDU Menų fakulteto studentai Akvilė Matulaitytė, Eva Misiūnaitė, Aušrinė Mongirdaitė, Giedrius Meškauskas. Dirigentas Robertas Bliškevičius. Bilietu kainos – 10, 15 Lt.

Filharmonijos kasa (L. Sapiegos g. 5) dirba II–VI 14–18 val., tel. 20 04 78. Bilietus taip pat platina *Tiketa*.

11 ir 12 d., šeštadienį ir sekmadienį, 16 val. Vytauto Didžiojo Karo muziejaus sodelyje skambės varpų muzikos koncertas „Patriotinė lietuviška muzika“. Kariljonu skambins Giedrius Kuprevičius.

Mūzų svetainėje nuo sausio 13 iki 31 d. veiks Kauno tautinės kultūros centro tapybos ir kompozicijos pagrindų studijos „Spingsulė“ mokinų kūrybos paroda „Spingsulei blosuojant“ (vadovas Gvidas Latakas). Iėjimas nemokamas. Kviečiame apsilankyti pirmadienį-ketvirtadienį 10–18 val.; penktadienį 10–16.30 val.

14 d., antradienį, 17 val. Maironio lietuvių literatūros muziejuje (Rotušės a. 13) – pirmasis renginys iš ciklo, skirto Kristijono Donelaičio 300 metų jubiliejui: parodos „Kristijonui Donelaičiui – 300“ atidarymas. Pristatys Seniausios literatūros skyriaus vedėja Audronė Gedutienė (apipavidalino dailininkė Inga Zamulskienė). Literatūrinę kompoziciją atlikis aktoriai Daiva Škelevaitė, Aleksandras Rubinovas, kaniklėmis gros ir dainuos Andrius Morkūnas. Renginį ves muziejaus direktoriė, rašytoja Aldona Ruseckaitė.

Iki sausio 31 d. galerijoje „Aukso pjūvis“ (Verslo lyderių centras (BLC), K. Donelaičio g. 62, Kaunas) veikia Nyderlanduose gyvenančios menininkės Gaivos Paprastosios tapybos paroda „Kitoks pasaulyis“, žinomas odininkės Rasos (Aušrelės) Mačiuliéné papuošalų paroda „Pasišnekėjimai“ ir vilniečio dailininko Klaudijaus Petruolio tapybos paroda.

Iki sausio 12 d. nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus A. Žmuidzinavičiaus kūriinių ir rinkinių muziejuje (V. Putvinskio g. 64, Kaunas) veikia dviejų Kauno dailininkų – scenografo, grafiko ir tapytojo Ramazano Krinicko (1904–1983) ir skulptorės Natalijos Luščinaitės-Krinickienės (1903–1998) – paroda „Šimtmečiui prabagus...“.

10 d., penktadienį, 17 val. Kauno m. savivaldybės Vinco Kudirkos viešoji bibliotekoje (Laisvės al. 57) – vakaras „Sausio 13-oji – skausmo, pergalės ir amžinos atminties ženkli“, skirtas Laisvės gynėjų dienai. Parodos „Atmintis byloja: Laisvės gynėjų dienai skirti plakatai, ženkli, ordinai, medaliai“ (iš prof. Stanislovo Sajausko rinkinių) atidarymas, knygų pristatymai: Aukšės Ramanauskaitė-Skokauskienės „Lietuvos Neprisklausomybės gynimo Sausio 13-tosios brolijos veiklos atspindžiai“ ir Vinco Ruzo „Lietuva. 1991 metų sausis-rugsėjis: ordinai, medaliai ir ženkleliai“, Lietuvos dailininkų sąjungos Kauno skyriaus tekstilės grupės „Esame“ narės Onos Staskevičienės tekstilės darbų parodos „Dedikacija“ atidarymas. Dalyvaus parodų ir knygų autorai, rašytojas Stanislovas Abromavičius, Vitalija Krivickienė (Tito Masiulio mama), Sausio 13-tosios brolijos nariai.

9 d., ketvirtadienį, 19 val. VDU teatre (S. Daukanto g. 27) – Yasmina Reza „Atsitiktinis žmogus“. Režisierius Jonas Vaitkus. Vaidina Arvydas Dapšys ir Goda Piktytė. Bilieta kaina – 30 Lt, studentams, moksleiviams ir senjoram – 15 Lt. Bilietus platina *Tiketa*.

9 d., ketvirtadienį, 18 val. KTKC (A. Jakšto g. 18) – tapybos mokymai jaumimui ir suaugusiesiems „Prie molberto“: kompozicija „Trys karaliai“. Ves dailininkas Gvidas Latakas. Informacija tel. (8 679) 36 715.

10 d., penktadienį, 14.30 val. KTKC – tradicienės advento akcijos „Laimina miestą angelai 2013“ parodos „Žibintai“ apibendrinimas ir apdovanojimai. Ves metodininkė Irma Odetta Melzbaienė. Iejimas nemokamas.

11 d., šeštadienį, 16 val. KTKC – paskaita „Kovu už laisvę keliai: nuo išorinės link vidinės laisvės“. Lektorius Aleksandras Žarskus. Susitikimas su kraštotyrininkė Jūratė Dručkiene „Būrų dainiui K. Donelaičiui – 300 metų“.

13 d., pirmadienį, 18 val. KTKC etninės veiklos studijoje (Kalniečių g. 180) – mokymai jaumimui ir suaugusiesiems „Kūrybos džiaugsmui“: portretas (tapyba). Ves dailininkė Dalia Žiurkelienė.

14 d., antradienį, 18 val. KTKC – mokymai jaumimui ir suaugusiesiems „Vakarojimai seklyčioje“: kiauraraščio šaliko vėlimas. Ves Daiva Vaičauskienė. Registracija tel. (8 679) 36 715.

15 d., trečiadienį, 18 val. KTKC – vakarone jaumimui „Šokim!“. Ves Daugailė Glinskienė. Iejimas nemokamas.

Kauno tautinės kultūros centras kviečia dalyvauti bendrojo lavinimo mokyklų, neformaliojo ugdymo įstaigų 1-4 ir 5-8 klasių mokinius (iki 15 metų) respublikinėse varžytuvėse „Tautosakos malūnas 2014“, skirtose Kristijono Donelaičio 300-osioms gimimo metinėms paminėti. Varžytuvės tema – „Lietuvos paukšteliai tautosaikoje“. Paraiškas dėl dalyvavimo varžytuvėse atsiusti **iki sausio 25 d.** el. paštu *kristina.mikulskiene@gmail.com*. Informacija tel. (8 679) 36 715. Nuostatai ir dalyvio anketa patalpinti sventinėje www.ktkc.lt.

10 d., penktadienį, 14 val. Kauno rajono savivaldybės viešojoje bibliotekoje (Vytauto g. 21, Garliava) vyks Adolfo Teresiaus meno albumo ir parodos „Skulptūra“ pristatymas. Renginyje dalyvaus aktoriai A. Teresiutė-Aukštikalnė, G. Malinauskaitė, M. Vaidotas.

Visi Kauno dailininkai kviečiami dalyvauti tradicinėje parodoje „Geriausias metų kūrinys“. Kūrinių Kauno paveikslų galerijoje laukiama **iki sausio 10 d.** darbo dienomis. Laureatų paskelbimas ir apdovanojimas vyks vasario 16-ają. Papildoma informacija tel. (8 37) 22 17 89.

PUNTOJAZZ
MUSIC CLUB

01.09. ketvirtadienis | 21:00
JAZZas Palėpėje: WHITE SAND SONGS

01.10. penktadienis | 21:00
STARMETIS (LV): New Wave / Indie Pop

01.11. šeštadienis | 20:00
QVIDIJUS JUCYS

01.16. ketvirtadienis | 19:00
BITIŪMANIJA #1

01.17. penktadienis | 22:00
GRIZLIS IR PTONAS (LKD) ir PuntoJazz palėpė

01.18. šeštadienis | 21:00
Dainuojančių mūzų „NETEISĖTAI PADARYTI“

01.19. penktadienis | 20:00
JAZZas Palėpėje: JAZZ QUARTET R.A.D.D.

01.20. šeštadienis | 21:00
THE VELVET SUPERNOVA (LV)
ANDREW FLAME ir kiti

GAUDYR NUBLIŪDAMAS: DRAGA:

Dvidešimtasis „Pirmosios knygos“ konkursas

Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla jau dvidešimtajį kartą skelbia „Pirmosios knygos“ konkursą, kurio metu išrinktiems nugalėtojams suteikiamas galimybė išleisti pirmasias savo knygas (tradiciskai išrenkama po vieną geriausią prozos ir poezijos knygą).

1994 m. pirmą kartą Lietuvos rašytojų sąjungos leidyklos skelbtas konkursas į šiuolaikinės lietuvių literatūros pasaulį per dvidešimt metų palydėjimo ne vieną dabar gerai žinomą rašytoją (Laura Sintija Černiauskaitė, Marius Ivaškevičius, Rimvydas Stankevičius, Renata Šerelytė ir kiti), o ir anksčiau tuometinėje vienintelėje Lietuvoje grozinės literatūros leidykloje „Vagoje“ buvo leidžiama to paties sumanymo debiutuojančių autorų knygų serija, savo sąrašuose turinti Jono Strielkūno, Aido Marčėno, Kęstučio Navako, Vidmantės Jasukaitės, Antano A. Jonyno, Gražinos Cieškaitės, Tautvydos Marcinkevičiūtės, Vlado Braziūno, Nijolės Miliauskaitės ir kitų žymijų rašytojų pirmasias knygas. Žinant, kaip sunku tik pradedantiems, dar nезinomiems kūrėjams pradėti literatūrinį kelią, tokios knygų serijos leidžiamos ir dabar, kaip jaunųjų kūrėjų paskatinimas ir pastūmėjimas žengti toliau ir galbūt po kelių ar kelionikos metų tapti ateities literatūros žvaigždėmis.

Lietuvos rašytojų sąjungos leidyklos konkursas tradiciškai kviečia dalyvauti jaunuosių literatus, ne vyresnius kaip 35 metų. Iprasta konkursui teikiamo kūrinio apimtis – 2-5 autoriniai lankai (autorinis poezijos lankas – 700 eilučių, prozos lankas – 40 000 ženklų). Kompiuteriu surinkto ir atspausingo teksto 3 egzemplifioriai priimami leidyklos raštinėje vasario 27-28 d. (tel. 85 262 89 45) arba paštu iki vasario 28 d. (adresu K. Sirvydo g. 6, LT-01101 Vilnius). Kūrinio puslapiai turi būti numeruoti, susegti. Kartu su kūriniais prašoma autorų pateikti trumpas žinias apie save, ar publikavo savo kūrybos ir kur (taip pat 3 egz.), nurodyti savo kontaktus.

Kūrinius vertins Lietuvos rašytojų sąjungos valdybos sudaryta komisija. Dvi geriausias pirmasias knygas išleis Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla. Konkursu laimėtojai bus paskelbti tuose leidiniuose, kuriuose pasirodė šis skelbimas. Kitų konkurso dalyvių kūrybos leidykla nekomentuoja.

Nors kasmet išleidžiamos dvi knygos, 2013 metų konkursas buvo išskirtinis – nugalėtojoms buvo pripažintos trys merginos, ir buvo išleisti du eileraščių rinkiniai bei viena prozos knyga. Taip nutiko sulaikus itin daug stiprių poezijos rankraščių ir atsiradus dar vienos knygos išleidimo rėmėjui – AB „SEB bankui“. Pernai konkurso būdu eileraščių rinkinius išleido Dovilė Kuzminskaitė („Namas su paukščio ženklu“) ir Ramūnė Brundzaite („Drugy, mano drauge“, knyga jau pelnė Jaunojo jotvingio premiją), prozos nugalėtoja tapo Kristina Tamulevičiūtė su eseistikos knyga apie Sarajevą „Pasakojimas apie vieną miestą“.

10 d., penktadienį, 18 val. Vilniaus universiteto Šv. Jonų bažnyčioje – koncertas iš ciklo „Muzikos valanda“: vargonininkė Jūratė Landsbergytė ir fleitininkas Vytautas Oškinis. Bilieta kaina – 15 Lt, moksleiviams, studentams, neigaliusiemis ir senjoram su pažymėjimais – 10 Lt. Bilietai parduodami prieš koncertą renginio vietoje.

Žurnalistinė premija – Kastantui Lukėnui

Kviečiame dalyvauti Lietuvos žurnalistų draugijos išteigtos Stasio Lozoraičio premijos „Kelyje į Vilties Prezidento Lietuvą“ įteikimo iškilmėse, kurios vyks **sausio 11 d. 12 val.** Istorinėje Prezidentūroje Kaune.

Šešioliktojuo šios garbingos premijos laureatu tapo kaunietis žurnalistas Kastantas Lukėnas, „Bažnyčios žinių“ redaktorius.

Nemunas ISSN 0134-3149

Leidžiamas nuo 1967 m. balandžio mén.

Išeina ketvirtadieniais

Gedimino g. 45, 44239 Kaunas
Telefonas ir faksas – (8-37) 322244
El. paštas: nemunasredakcija@gmail.com
Internetinis adresas: <http://www.nemunas.net>

Indeksas 0079

Steigėjas ir leidėjas – Lietuvos rašytojų sąjunga
Steigimo liudijimas Nr. 405
Spausdino TAURAPOLIS
Tiražas 1000

Rankraščių nerecenzuojame ir negražiname.

Vyriausasis redaktorius

Viktoras Rudžianskas –

tel.: (8-37) 322244, (8-610) 67255

**Vyriausiojo redaktoriaus pavaduotoja –
Gražina Viktorija Petrošienė**

tel.: (8-37) 322266

Referentė – Aurina Venislovaitė –

tel. (8-37) 322244

Naujienų redaktoriai:

Audronė Meškauskaitė –

tel. (8-37) 322251, (8-615) 24983

Andrius Jakuciūnas –

tel. (8-611) 98945,

el. paštas: jakuciunas@gmail.com

Apžvalgos, korektūra – Neringa Butnoriūtė –

tel. (8-627) 54244

Maketuotojas – Juozas Pužauskas –

tel. (8-656) 38529

Buhalterė – Irena Kavaliauskienė –

tel. (8-37) 322235, (8-656) 41705

Talkininkai:

Jurga Tumasonytė (publicistika)

Aldona Žemaitytė (publicistika)

Romualdas Rakauskas (fotografija)

Eugenija Žakienė (muzika)

Gediminas Jankauskas (kinas)

Gediminas Jankus (teatras)

Zenonas Baltrušis (fotografija)

Lina Navickaitė (kalba)

Rėmėjai:

LIETUVOS RESPUBLIKOS
KULTŪROS RĒMIMO
FONDAS

KAUNO MIESTO
SAVIVALDYBĖ

SPAUDOS, RADIVO IR
TELEVIZIJOS RĒMIMO
FONDAS

„Nemuno“ saskaitos AB banke „Swedbank“:
LT 14730001002256121 — einamoji saskaita;
LT 09730001002230312 — biudžetinė saskaita;
LT 757300010034284035 — valiutinė saskaita.

Prenumeratos kaina mėnesiui — 9 Lt

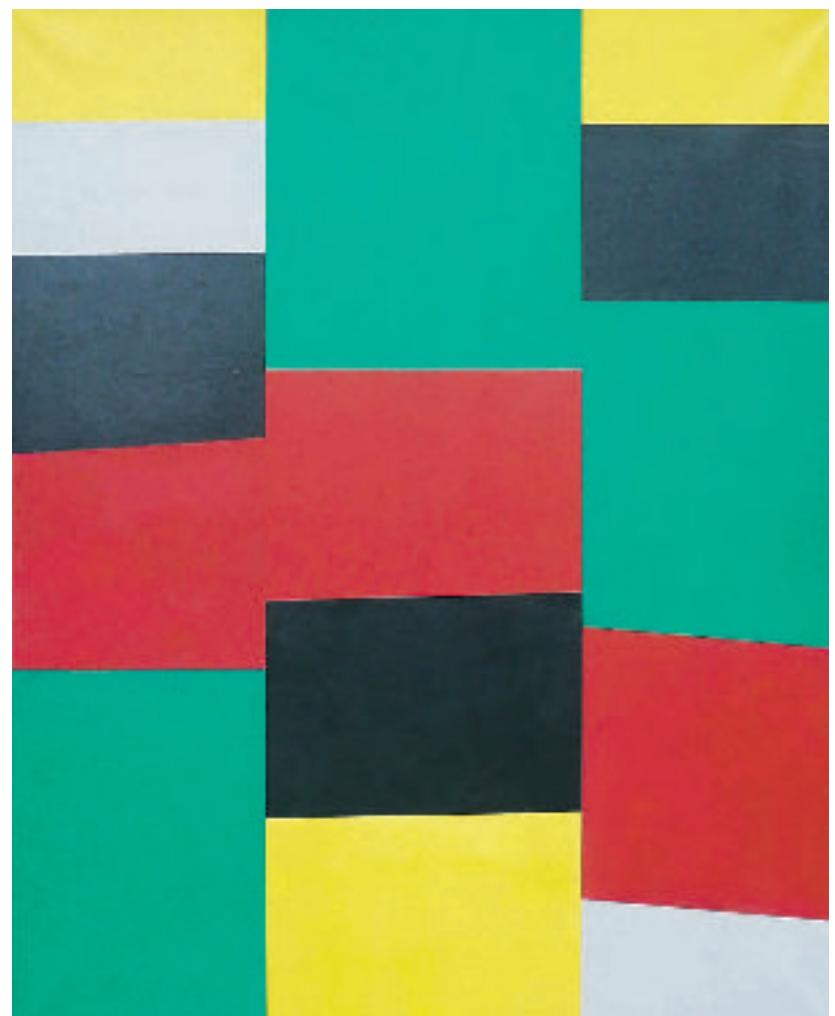
Prenumerata priimama
visuose pašto skyriuose,
internetu www.post.lt ir www.prenumerata.lt
arba redakcijoje

Sausio 9 d., ketvirtadienį, 16 val. Paveikslų galerijoje bus atidaryta Rolando Karaliaus paroda „Būsena“ iš ciklo „Lūžio kartos vardai“.

Praėjusių metų vasarą Eglės Velaniškytės paroda prasidėjės naujas ciklas „Lūžio kartos vardai“ pristato kito šios kartos menininko Rolando Karaliaus kūrybą.

Jau XX a. 9-10-ojo dešimtmečių sandūroje prasidėjo R. Karaliaus tapybos kaita nuo ekspresyvių, įdomių, išraiškingų, tapybiškų motyvų prie paveikslų erdvės minimalizavimo ir abstrakčios tapybos principų taikymo. Tuo metu Lietuvoje ėmė klestėti naujos meno formos – instaliacijos, videomenai. R. Karaliaus posūkis į abstrakcionizmą buvo vienas iš būdų suteikti tapybai kitokią formą. Abstrakcionizmą jis pasiekė koncentruodamas mintį į spalvą ir iš to gaudamas vaizdą. Tokia tapyba tapo menininko vizitine kortele.

R. Karaliaus spalvinėmis linijomis ir plokštumomis formuojamos erdvės praplėtė lietuvių tapybos tradiciją, ištraukdamos XX a. pradžioje Europoje ir Amerikoje atsiradusią kitokią tapybos patirtį: atsiribojimą nuo emocijų ir koncentravimasi į tą erdvę, kuri yra tarp kūrėjo ir jo vaizdinio. R. Karalius tą erdvę vadina tyla: „Ta tyla galbūt ir yra pagrindinė inspiracija.“

Dar vienu R. Karaliaus kūrybos skiriamuoju ženklu tapo jo videodarbai. Subtiliai ironiški, iškalbingi estetika ir minties daugiaplaniskumu. Mintis, spalva, vaizdas įsikūnija ir judančiame ekrane, taip atspindėdami menininko būseną.

2000 m. Kauno paveikslų galerijoje buvo atidaryta „Lūžio kartos ir jos mokytojų“ ekspozicija, kuria sudarė XX a. 9-ojo dešimtmečio jaunosios menininkų kartos, po studijų Vilniuje grįžusios į Kauną, ir jų mokytojų, dirbusių čia ir vėliau įsitraukusiu į bendrą veiklą su mokiniais, darbai.

Dėl M. K. Čiurlionio dailės muziejaus rekonstrukcijos 2006 m. „Lūžio kartos“ ekspozicija uždaryta. Galerija, nuo pat savo įkūrimo palaikiusi pažintį su šiuolaikine dailė, rengusi menininkų parodas ir ekspozicijas, liko be nuolatinės XX a. pabaigos dailės apžvalgos.

„Lūžio kartos vardai“ nesiekia atkurti buvusios ekspozicijos. Parodų ciklo tikslas – pristatyti 9-ojo dešimtmečio jaunuosius dailininkus ir jų mokytojus dabartiniam kontekste.

Paroda veiks iki kovo 2 d.